

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN
SİSTEMATİK DERLEME YOLUYLA İNCELENMESİ: YURT İÇİ VE YURT
DIŞI ÇALIŞMALARA İLİŞKİN BİR KARŞILAŞTIRMA**

Hüseyin DEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2022

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN
SİSTEMATİK DERLEME YOLUYLA İNCELENMESİ: YURT İÇİ VE YURT
DIŞI ÇALIŞMALARA İLİŞKİN BİR KARŞILAŞTIRMA**

Hüseyin DEMİR

**Danışman: Prof. Dr. M. Oğuz KUTLU
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Abdullah BALCIOĞULLARI
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Gürcan DEMİROĞLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2022

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. M. Oğuz KUTLU

(Danışman)

Üye:

Üye:

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

.../.../2022

Prof. Dr. Serap ÇABUK

Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. /.... /2022

Hüseyin DEMİR

ÖZET

EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ KONUSUNDA YAPILAN ÇALIŞMALARIN SİSTEMATİK DERLEME YOLUYLA İNCELENMESİ: YURT İÇİ VE YURT DIŞI ÇALIŞMALARA İLİŞKİN BİR KARŞILAŞTIRMA

Hüseyin DEMİR

Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. M. Oğuz KUTLU

Ocak 2022, 141 Sayfa

Geçmişte insanlar arasında etnik köken, din, dil ve renk gibi birtakım sınıfsal ayrışmalar söz konusuydu ancak modern dünyada meydana gelen değişimler, sanayileşme, teknolojik gelişmeler ve özellikle insana verilen değerin artması sonucu hak, hukuk, adalet, demokrasi ve eşitlik gibi temel kavramlar önem kazanmaya başlamıştır. Bunlara bağlı olarak bir ülkenin gelişimi için hayati önem taşıyan eğitim alanında da birtakım köklü değişiklikler yapma zorunluluğu hissedilmiştir. Bu önemli değişikler arasında sayılan ve eğitimin en önemli faktörlerinden biri de eğitimde fırsat eşitliği kavramıdır. Eğitimde fırsat eşitliği, bireylerin tamamına kaynak ve imkanların eşit sunulması, bireylerin var olan potansiyellerinin ortaya çıkarılarak eğitimde eşitliğin sağlanmasıdır. Bu araştırmanın amacı eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmaların sistematik olarak incelenmesidir. Bu araştırmada Google Akademik, Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, Proquest Veri Tabanı ve Ulakbim üzerinden eğitim, adalet, eşitlik, eşitlik teorileri ve eğitimde fırsat eşitliği kavramları taranmıştır. Tarama sonucunda bu araştırmaya katkısı olacağı düşünülen eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içi ve yurt dışı yaklaşık 250 araştırma derinlemesine incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda amaca daha iyi bir şekilde hizmet edeceği düşünülen yurt içinde yapılan 78 araştırma ve yurt dışında yapılan 60 araştırma olmak üzere toplamda 138 araştırmanın bulgular kısmında içerik yönünden betimsel analizi yapılmasına ve geriye kalanların ise bu araştırmanın farklı bölümlerinde kullanılmasına karar verilmiştir. Bu araştırmanın bulgularına göre eğitimde fırsat eşitliğinin en önemli sorunları sosyo ekonomik durum, cinsiyet eşitsizliği ve bölgeler arası farklılıklardır. Araştırmanın sonucunda bu araştırmanın temel ve alt amaçları

kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusundaki yurt içi ve yurt dışı araştırmaların benzerlikleri ve farklılıkları eğitim sistemindeki yürürlükte olan politikalar göz önünde bulundurularak tartışılmış ve elde edilen bulgular ışığında eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için uygulayıcılara ve araştırmacılara önemli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Eğitim, eşitlik, adalet, eğitim hakkı, eğitimde fırsat eşitliği.

ABSTRACT**A SYSTEMATIC REVIEW OF STUDIES ON EQUAL OPPORTUNITY IN
EDUCATION: A COMPARISON OF DOMESTIC AND INTERNATIONAL
STUDIES****Hüseyin DEMİR****Master Thesis, Department of Faculty of Education****Supervisor: Prof. Dr. M. Oğuz KUTLU****January 2022, 141 pages**

In the past, there were a number of class divisions between people such as ethnicity, religion, language and color, but as a result of the changes in the modern world, industrialization, technological developments and especially increase in the value given to human beings, basic concepts such as rights, law, justice, democracy and equality began to gain importance. Accordingly, it was felt that it was obliged to make some radical changes in the field of education, which is vital for the development of a country. One of the most important factors in education, which is considered among these important changes, is the concept of equal opportunity in education. Equal opportunity in education, equal provision of resources and opportunities to all individuals, equality in education by revealing the existing potentials of individuals. The aim of this research is to systematically examine the researches carried out at home and abroad on equal opportunities in education. In this research, the concepts of education, justice, equality, equality and equal opportunity in education were scanned through Google Academic, Higher Education Board Thesis Center, Proquest Database and Ulakbim. As a result of the scanning approximately 250 studies at home and abroad on equal opportunities in education, which are thought to contribute to this research, have been examined in depth. As a result of this review, it was decided to conduct a descriptive analysis of the content in the findings of 138 studies, including 78 domestic studies and 60 studies conducted abroad, which are thought to serve the purpose better, and the rest to be used in different parts of this research. In the light of the findings of this research, the most important problems of equal opportunity in education are socioeconomic status, gender inequality and differences between regions. As a result of

the research, the similarities and differences of domestic and international research on equal opportunities in education were discussed in the basic and sub-objectives of this research, taking into account the policies in force in the education system, and important recommendations were made to practitioners and researchers in order to achieve equal opportunities in education in light of the findings obtained.

As a result of the research, domestic and international research on equal opportunities in education were discussed within the scope of the sub-problems of this research, their similarities and differences were discussed taking into account the policies in force in the education system and important recommendations were made to practitioners and researchers in order to achieve equal opportunities in education in light of the findings obtained.

Keywords: Education, equality, justice, the right of education, equal opportunity in education.

ÖN SÖZ

Çağımızda yaşanan toplumsal ve ekonomik gelişmeler tüm sistemleri olduğu gibi eğitim sistemlerini de etkilemekte ve eğitim sistemlerinin sürekli bir yapılanma içerisinde olmasını gerektirmektedir. Sistemlerde toplumsal ve ekonomik gelişmelerin özellikle eğitim hizmetlerinin üretilmesi ve bu hizmetlere erişilmesi üzerinde dikkate değer etkileri olmaktadır. Bu nedenle eğitim olanaklarına erişim konusunda fırsat eşitliğinin sağlanması, eğitim sistemlerinin öncelikleri arasında yer almaktadır. Eğitimde özelleşmenin yaygınlaşması, toplumlarda sosyal ve ekonomik açıdan dezavantajlı grupların eğitim olanaklarına erişim sağlamada zorlanmaları, kız çocuklarının okullaşma oranlarında istenilen düzeye erişilememesi ve küresel bağlamda göç olgusuna bağlı olarak göçmenlere yönelik eğitim politikalarının oluşturulmasına duyulan ihtiyaç eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik uygulamaları giderek daha önemli hale getirmektedir. Bu alanda yapılan literatür taramasında ülkemizde bu kavram üzerinde yapılan araştırmaların diğer ülkelere göre daha az sayıda olduğu saptanmıştır. Bundan dolayı bu çalışmanın ülkemize eğitimde fırsat eşitliği konusunda önemli bir katkısı olacağı kanaatine varılmıştır.

Bu tezin yazım aşamasında bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, samimiyeti ve desteğiyle kendisinden güç aldığım değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. M. Oğuz KUTLU' ya teşekkürü borç bilirim. Ayrıca bu araştırmayı yürüttüğüm esnada her zaman bana destek olan aileme teşekkür ederim.

Hüseyin DEMİR

Adana / 2022

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖN SÖZ	viii
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar.....	4
1.5. Sınırlılıklar.....	4
1.6. Tanımlar.....	5

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Eğitim ve Öğretimde Etkililik.....	6
2.2. Eğitimde Fırsat Eşitliği.....	8
2.3. Eğitimde Eşitlik ve Adalet Teorileri.....	11
2.4. Eğitimde Fırsat Eşitliğini Etkileyen Faktörler	13
2.5. Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Merkezi Sınavlar.....	17
2.6. Türkiye’ de Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Yasal Düzenlemeler ...	20
2.7. Türkiye’de Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Projeler ve Uygulamalar	21
2.8. Bazı Yabancı Ülkelerde Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Yasal Düzenlemeler	26
2.9. Bazı Yabancı Ülkelerde Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Projeler ve Uygulamalar	29

2.10. Konuyla İlgili Yapılmış Yurt İçi Araştırmalar	31
2.11. Konuyla İlgili Yapılmış Yurt Dışı Araştırmalar	42

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Deseni	50
3.2. Çalışma Grubu ve Özellikleri	51
3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması	51
3.4. Verilerin Analizi	52
3.5. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları	52

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Eğitimde Fırsat Eşitliği Konusunda Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	54
4.1.1. Yurt İçi Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı	54
4.1.2. Yurt İçi Araştırmaların Vurgulanan Amaç İfadelerine Göre Dağılımı	55
4.1.3. Yurt İçi Araştırmaların Kullanılan Örneklemeye Göre Dağılımı	70
4.1.4. Yurt İçi Araştırmaların Kullanılan Desene Göre Dağılımı	71
4.1.5. Yurt İçi Araştırmaların Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı	70
4.1.6. Yurt İçi Araştırmaların Eşitlikle İlgili Vurgulanan Konu ve Bulgulara Göre Dağılımı	71
4.2. Eğitimde Fırsat Eşitliği Konusunda Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	87
4.2.1. Yurt Dışı Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı	87
4.2.2. Yurt Dışı Araştırmaların Vurgulanan Amaç İfadelerine Göre Dağılımı	88
4.2.3. Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Örneklemeye Göre Dağılımı	100
4.2.4. Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Desene Göre Dağılımı	101
4.2.5. Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı	101
4.2.6. Yurt Dışı Araştırmaların Eşitlikle İlgili Vurgulanan Konu ve Bulgulara Göre Dağılımı	102

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Tartışma ve Yorum	116
------------------------------	-----

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç	120
6.2. Öneriler	122
6.2.1. Uygulayıcılara Öneriler	122
6.2.2. Araştırmacılara Öneriler	123
KAYNAKÇA.....	125
ÖZGEÇMİŞ	143

KISALTMALAR

DYK	: Destekleme ve Yetiştirme Kursu
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
FATİH	: Fırsatları Arttırma ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi
IQ	: Intelligence Quotient
İYEP	: İlkokullarda Yetiştirme Programı
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
LGS	: Liseye Geçiş Sınavı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
OKS	: Ortaöğretim Kurumları Seçme ve Yerleştirme Sınavı
PISA	: Programme for International Student Assessment
SBS	: Seviye Belirleme Sınavı
SCE	: Science of Comparative Education
TDK	: Türk Dil Kurumu
TES	: Türk Eğitim Sistemi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
YGS	: Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı
YKS	: Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Yurt içi Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı	54
Tablo 2. Yurt içi Araştırmaların Vurgulanan Amaç İfadelerine Göre Dağılımı	55
Tablo 3. Yurt İçi Çalışmalarda Kullanılan Örneklemeye Göre Dağılımı	70
Tablo 4. Yurt içi Araştırmaların Kullanılan Desene Göre Dağılımı	71
Tablo 5. Yurt içi Araştırmaların Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı .	70
Tablo 6. Yurt içi Araştırmaların Eşitlikle İlgili Vurgulanan Konu ve Bulgulara Göre Dağılımı	71
Tablo 7. Eğitimde Fırsat Eşitliği Konusunda Yurt Dışı Araştırmalarının Yıllara Göre Dağılımı	87
Tablo 8. Yurt Dışı Araştırmaların Vurgulanan Amaç İfadelerine Göre Dağılımı	88
Tablo 9. Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Örneklemeye Göre Dağılımı	100
Tablo 10. Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Desene Göre Dağılımı	101
Tablo 11. Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı	102
Tablo 12. Yurt Dışı Araştırmaların Eşitlikle İlgili Vurgulanan Konu ve Bulgulara Göre Dağılımı	103

ŞEKİLLER LİSTESİ**Sayfa**

Şekil 1. Cinsiyete göre çocuk yaşta evlenenlerin toplam evlenenler arasındaki oranı...	25
Şekil 2. 2008 ve 2019 yıllarına ait 25 yaş ve üstü cinsiyete göre en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların oranı (%)	26

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem, araştırmanın amacı, önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve araştırmada kullanılan birkaç kavramın tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem

Dünyada fırsat eşitliği kavramı sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu devrim ailenin üretim etkinliğine son vermiş bu da ailenin sosyal güvenlik işlevinin etkisini azaltmıştır. Bu yüzden yeni nesil ekonomik etkinlikte rol almak için mesleksel çalışmalar ortaya çıkmıştır (Selvi, 1988). Bu mesleksel çalışmaların devam etmesi için bireylerin belli alanda eğitilmesi ihtiyacı doğmuştur. “Az gelişmiş” ve “sosyal devlet” kavramları önem kazanmış bu kavramlarla beraber fırsat eşitliği kavramı bütün ülkelerde tartışma konusu olmuştur (Öztürk, 1993).

Edwards (1946), yapmış olduğu çalışmada eğitimde eşitliğin sağlanabilmesi için yapılabilecekleri şöyle özetlemiştir; eğitim maliyetini karşılamak için çalışmalar yapmak, eğitime merkezi ve yerel destek sunmak, ulusal eğitime destek sağlayacak halk eğitimleri yapmak, küresel anlamda eğitimi destekleyecek etkinlikler kurgulamak, okuryazar oranını artırıcı çalışmalar sağlamaktır. Daha sonra Sanayi Devrimi ve 2. Dünya savaşının etkisiyle gerçekleşen değişimler nedeniyle fırsat eşitliği kavramı küresel anlamda değer kazanmış bu kavramın üzerinde daha fazla araştırma yapma gereği ortaya çıkmıştır.

Eğitim sisteminin, bireylerin eğitim ihtiyacı doğrultusunda fırsat eşitliği sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir, eğitim sistemi bir boyutuyla bireyi merkeze alarak, ona kendi ilgi, yetenek ve kapasitesi doğrultusunda eğitim fırsatını sağlamalıdır. Diğer boyutuyla da eğitilen bireyi toplumsal amaçlar doğrultusunda istihdam alanlarına yönlendirerek toplumun her yönüyle kalkınmasına zemin hazırlamalıdır (Kamalak, 2004). Eğitim sistemimizde yapılandırmacı yaklaşıma geçiş gibi eğitimle ilişkili önemli değişiklikler de fırsat eşitliğinin sağlanması ile ilişkilendirilmektedir (Çınar ve Teyfur, 2006).

Türkiye’de yakın bir zamanda yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucunda toplum yapısının daha fazla farklılık gösterdiği göz önünde bulundurulduğunda; okulların sahip olduğu birtakım özelliklerin sayısı da artmış ve

böylece okul yöneticilerinin öğrencileriyle alakalı eşitlik problemlerini anlamalarına konusundaki ihtiyaç günden güne artış göstermektedir (Fuller, 2018).

Bu araştırmayla yurt dışındaki çalışmalar ve ülkemizde yapılan çalışmaların benzerliklerinin ve farklılıklarının karşılaştırılması sonucu fırsat eşitliği konusunda elde edilen verilerle sözü edilen problemlerin çözümünde ülkemizde uygulanan ancak gözden kaçan bazı durumların veya daha önce ülkemizde hiç denenmiş yurt dışında uygulanıp başarı elde edilmiş uygulama, yöntem veya projelerin ülkemize örnek teşkil edeceği tahmin edilmektedir. Böylece bu çalışmanın ülkemizde eğitim gören bireylerin sorunlarıyla baş etmede ve yurt dışında örnek gösterilebilecek çalışmalar yardımıyla eğitimde fırsat eşitliği önündeki engellerin büyük oranda azaltılmasına yönelik yapılan çalışmalara ve uygulamalara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Ülkemizde yürütülen birtakım uygulama ve projelerle eğitimdeki kalite artmış ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması yolunda sözü edilen birtakım engeller ve sorunlar aşılmış olmasına rağmen eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik daha kapsamlı ve çeşitli uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bundan dolayı yurt içi ve yurt dışında bu konuda yapılan çalışmaların ve yurt dışında fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla yürütülen çalışmaların daha yakından araştırılıp incelenmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu tür karşılaştırmalı çalışmalar, ülkemizdeki eğitim kalitesinin artmasına ve eğitimdeki engellerin daha da azaltılmasına ilişkin bir farkındalık oluşturabilecek ve yapılabilecek uygulamalara ışık tutabilecektir.

Eğitimde fırsat eşitliği konusunda gerek yurt içinde gerekse yurt dışında ne gibi çalışmalar yapıldığı, bunların özelliklerinin ne olduğu ne yönde gelişim gösterdiği konuları çağdaş eğitim süreçlerinde ele alınması gereken önemli boyutlar olduğu düşünülmektedir. Bu şekilde eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik veriye dayalı politika geliştirme süreçlerinde kullanılabilecek eğitimde fırsat eşitliğinin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin bir kavramsal çerçeve oluşturulması da gereklidir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmaların sistematik olarak incelenmesidir. Araştırmada eğitimde fırsat eşitliği yurt içi ve yurt dışındaki farklı bağlamlarda nasıl ele alındığı belirlenmiş ve eğitimde fırsat eşitliğine yönelik farklı bağlamlardaki bakış açılarının benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırmalı bir anlayışla ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmada bu

temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içi ve yurt dışında;

1. Yapılan çalışmalar hangi yılları kapsamaktadır?
2. Yapılan çalışmalardaki amaç ifadesinde eşitlikle ilgili vurgulanan ifadeler nelerdir?
3. Yapılan çalışmalarda hangi örneklem türleri kullanılmıştır?
4. Yapılan çalışmalarda hangi araştırma desenleri kullanılmıştır?
5. Yapılan çalışmalarda veriler nasıl toplanmıştır?
6. Yapılan çalışmalarda eşitlikle ilgili vurgulanan temel araştırma bulguları ve konuları nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitime erişim ve eğitim hizmetlerinden faydalanma açısından tüm nüfusun eşit olanaklara sahip olması, eğitim sistemlerinin niteliğini belirleyen önemli bir faktördür. Eğitim sistemlerinin istenilen çıktıları üretebilmesi ve eğitim hizmetlerinin sağladığı faydanın toplumun geneline yayılabilmesi, eğitimde fırsat eşitliğine yönelik politikaların geliştirilmesini ve uygulanmasını gerektirmektedir. Bu nedenle eğitimde fırsat eşitliği kavramının nasıl değerlendirilmesi gerektiğinin ve fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için bilimsel bir anlayışla neler yapılabileceğinin bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada eğitimde fırsat eşitliğinin bilimsel bir temelde nasıl değerlendirilmesi ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için hangi konulara dikkat edilmesi gerektiğinin belirlenecek olması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik geliştirilecek eğitim politikalarına kavramsal bir çerçeve sunabilecektir. Bu şekilde eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik geliştirilecek uygulamaların da bilimsel bir anlayışla tasarlanmasına ve böylece işlevselliğinin artırılmasına katkıda bulunulmuştur.

Eğitim sistemlerinin niteliği, ihtiyaçları ve nasıl yapılandırıldığı yerel faktörlerin yanı sıra uluslararası faktörlerden de etkilenmektedir. Dolayısıyla eğitimde fırsat eşitliği kavramının yerel ve ulusal bağlamın yanı sıra küresel bağlamda da ele alınması gerekmektedir. Eğitimde fırsat eşitliğinin gerek eğitim sistemini gerekse diğer toplumsal sistemleri etkileyen ve bu sistemlerden etkilenen bir kavram olması bakımından eğitimde fırsat eşitliğinin küresel ölçekte değerlendirilmesi önemlidir. Bu çalışmada eğitimde fırsat eşitliğinin yurt içi ve yurt dışındaki farklı bağlamlarda incelenmiş olması

fırsat eşitliğine yönelik küresel bir bakış açısı sunulmasına yardımcı olmuştur. Bu nedenle araştırmamızın, fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik uygulamaların ve içinde bulunduğumuz küreselleşme çağının ihtiyaçlarına uygun bir şekilde karşılanmasına yönelik bir çerçeve sunmuş olması bakımından önem taşıdığı söylenebilir.

Ülkemizde geçmişten günümüze eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla birçok politika geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Ancak gelişen teknoloji, toplumun değişen gereksinimleri, göçler, kültürel ve coğrafi etmenler, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik daha kapsamlı uygulamalara ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması amacıyla yurt içi ve yurt dışında yapılan bilimsel çalışmaların da daha kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Çağın ihtiyaçlarına ve eğitim sistemlerinin içinde bulunduğu ulusal ve uluslararası koşulların gerekliliklerine yanıt verebilecek eğitim politikalarının ve uygulamalarının geliştirilebilmesi amacıyla bilimsel veriye dayalı politika geliştirme anlayışından giderek daha fazla yararlanılmaktadır. Bu araştırmada eğitimde fırsat eşitliği kapsamının değerlendirilmesine yönelik bilimsel araştırmalara dayalı bir çerçeve oluşturulması, veriye dayalı eğitim politikası geliştirme çalışmalarına da yön verebilecektir. Araştırmanın sonuçları, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına ilişkin eğitim politikası geliştirme çalışmalarında yararlanılabilecek olması bakımından hem teorik hem de uygulamaya yönelik katkı sağlayabilecektir.

1.4. Varsayımlar

Araştırma kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda incelenen bilimsel çalışmaların gerçekleştirildikleri bağlamın özelliklerini yansıttığı kabul edilmiştir. İncelenen bilimsel çalışmalarda eğitimde fırsat eşitliğinin, çalışmaların yürütüldüğü ülkenin ve eğitim sisteminin yapısal, demografik, sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri bağlamında değerlendirildiği varsayılmıştır. Bu şekilde eğitimde fırsat eşitliği konusunda yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmalar karşılaştırılarak eğitimde fırsat eşitliği kavramına ilişkin anlayışların ve uygulamaların farklılaştığı veya benzeştiği noktalar bağlamsal özelliklere duyarlı bir şekilde incelenmiş ve bunun sonucunda eğitimde fırsat eşitliğine ilişkin bir bakış açısı ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmada incelenen çalışmalar, belirli bir tarih aralığı ile

sınırlandırılmamıştır. Bu araştırma kapsamında yapılan ön çalışmalarda, eğitimde fırsat eşitliği konusunun yurt dışındaki çalışmalarda, yurt içindeki çalışmalara göre zaman açısından çok daha önce ele alınmaya başladığı görülmüştür. Bu nedenle eğitimde fırsat eşitliği konusunda Türkiye’de yapılan ilk bilimsel çalışmanın yılı baz alınarak söz konusu yıldan 2021 yılına kadar gerçekleştirilen yurt içi ve yurt dışı araştırmaların, bu araştırmanın kapsamına alınmasına karar verilmiştir.

1.6. Tanımlar

Eğitim kelimesi TDK’ de “ Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” şeklinde açıklanmaktadır (TDK, 2021)

Eşitlik ve adalet kavramları hakkında çok sayıda farklı tanımlamalar ve açıklamalar yapılmıştır. Bu tanımlardan en çok kabul görenlerden birisi olan TDK’ nin eşitlik hakkındaki üç farklı tanımı şu şekildedir:

- 1) İki veya daha çok şeyin eşit olması durumu, denklik, müsavilik, müsavat, muadelet,
- 2) Kanunlar yönünden insanlar arasında ayrım bulunmaması durumu,
- 3) Bedensel, ruhsal başkalıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayrım bulunmaması durumu’ dur.

TDK’ nin adalet kavramı için ise:

- 1) Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe,
- 2) Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme,
- 3) Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları,
- 4) Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk şeklinde dört farklı açıklaması bulunmaktadır (TDK, 2021).

TDK’ de fırsat eşitliği sözcüğü “sunulan olanaklardan herkesin ayrım yapılmaksızın eşit biçimde yararlanması” şeklinde açıklanmıştır. Eğitimde fırsat eşitliğinin uygulanmadığı ya da uygulamada birçok sorun ve engellerin olması durumunda eşitsizlik durumu ortaya çıkmaktadır. TDK’ ye göre eşitsizlik “iki veya

daha çok şeyin eşit olmaması durumu' dur.” (TDK, 2021).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla eğitim ve öğretimde etkililik, eğitimde fırsat eşitliği, eğitimde eşitlik ile adalet teorileri, eğitimde fırsat eşitliğini etkileyen faktörler, eğitimde fırsat eşitliği bağlamında merkezi sınavlar, Türkiye’ de eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik yasal düzenlemeler, Türkiye’de eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik projeler - uygulamalar, bazı yabancı ülkelerde eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik yasal düzenlemeler, bazı yabancı ülkelerde eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik projeler – uygulamalar, konuyla ilgili yapılmış birkaç yurt içi araştırma ve konuyla ilgili yapılmış birkaç yurt dışı araştırmaya yer verilmiştir.

2.1. Eğitim ve Öğretimde Etkililik

Eğitim; yaşamda bilgi edinme, kültürü deneyimleme, diğer insanlarla iletişim kurma daha genel bir ifadeyle kişinin kendi yaşamında daha özerk hale gelme konusunda bireye katkı sağlar (Meyer, 2016). Eğitim bir ülkenin farklı alanlarda gelişimini sağlayan önemli bir yapı taşıdır. Günümüzde teknolojiye, savunma sanayisinde ve farklı birçok alanda ileri seviyede olan çoğu ülke bu başarısını eğitime borçludur. Bundan dolayı günden güne gelişen veya gelişmekte olan bazı ülkeler eğitim kalitesini daha ileri seviyeye taşımak için farklı arayışlar içine girmiş, eğitime daha fazla önem vermeye başlamış ve daha etkili eğitim yolları arayışına girmişlerdir.

Öğrenme; öğrenci motivasyonu, öğretmen, öğrenme materyali gibi birçok unsurun her an birbirini etkileme gücüne sahip olduğu için anlaşılması güç bir olgudur. Bu durumdan dolayı en etkili eğitim ve öğretim metodu olduğu konusunda görüş ayrılıkları yaşanmaktadır. Her öğrenci aynı dersi, konuyu eşit bir zamanda veya eşit miktarda öğrenemeyebilir. Kanninen’ e göre insanlar bir konuyu öğrenirken farklı yollar seçerler. Kimi bir şey okumaktan keyif alırken kimisi de dinlemeyi tercih eder. En iyi yöntem duruma ve çoklu öğrenme şekline göre farklılık gösterir. İnsanlar sadece öğrenme stillerinde değil aynı zamanda öğrenmeyi içeren motivasyon, özgüven ve öğrenme hızı gibi durumlarda da birbirinden ayrılır (Kanninen, 2009). Herhangi bir

durumda öğrenmenin tek doğru yolu yoktur, herkesin duruma göre değişkenlik gösteren kendine has bir öğrenme üslubu vardır. En etkili öğrenme tarzını seçmek için kişi çok sayıdaki öğrenme teorileri ve stilleri konusunda seçim yaparken sadece bir yönteme bağlı kalmamalı, yerine göre farklı yöntemleri de kullanmayı bilmelidir. Birey hangi durumda daha iyi öğrendiğinin farkına vardığı zaman eğitim ve öğretim sürecinde daha avantajlı bir konumda olur.

Söz gelimi bazı öğrenciler bir konuyu görerek daha iyi kavrarken bazı öğrenciler ise işiterek daha iyi öğrenme fırsatı yakalayabilir. Buna benzer şekilde bazılarının ise sadece kitaptan okuduğu bilgilerle anlama kapasiteleri çok düşük seviyelerde kalmakta hatta bazı durumlarda bir öğreticinin rehberliği olmadan hiç bir mesafe alamamakta adeta eğitim hayatı boyunca yerinde saymaktadır. Bu durumu ünlü psikolog Howard Gardner' ın öne sürdüğü bireyin en az yedi çeşit zeka türüne sahip olduğu teorisiyle daha iyi anlayabiliriz. İnsanlar günlük yaşamda karşılaştıkları sorunların çözümünde bu zeka türlerinden birini veya aynı anda birkaçını kullandığını öne sürmektedir. Bu zeka türleri şu şekilde özetlenebilir:

- a) Sözel-dilsel zeka:** Kelime ve dil kullanma becerisi,
- b) Mantıksal-matematiksel zeka:** Tümdengelim, tümevarım düşünme, sorgulama ve sayıların kullanımı, soyut düşünme becerisi,
- c) Görsel-uzamsal zeka:** Objeleri, uzamsal boyutları görselleştirme ve resim yapma becerisi,
- d) Vücut-kinestetik zeka:** Fiziksel yönden hareketi kontrol etme becerisi,
- e) Müzikal -ritmik zeka:** Ton ve ayırt etme, müziğe ve ritme hassasiyet becerisi,
- f) Kişilerarası zeka:** Bireyler arası iletişim kurma becerisi,
- g) Kişisel zeka:** Kendine ayna tutma, kendi kişiliği hakkında farkındalık becerisidir. (Gardner, 2000)

Gardner' ın farklı zeka türleri göz önünde bulundurularak sınıf ortamında eldeki imkanlar dahilinde sadece bir eğitim ve öğretim tekniğiyle yetinilmemeli, etkili bir eğitim ortamı oluşturabilmek için yeri ve zamanı geldikçe farklı tekniklere de yer verilmelidir.

Etkili eğitim ve öğretim sürecinde öğrenme stilleri ve farklı zekâ türlerinin yanında öğretmen de önemli bir unsurdur. Fontana (1985) etkili sınıf yönetimi konusunda öğretmenlere şu tavsiyelerde bulunmuştur; öğretmen sesini etkili bir şekilde

kullanmalı, derslerine zamanında girip çıkma konusunda gayret etmeli, derslere hazırlıklı girmeli, tüm sınıfın derslere katılımı konusunda gerekli tedbirleri almalı, beklenmedik durumlar için açık stratejiler belirlemeli, sınıfı amacına uygun bir şekilde düzenlemeli, öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarla ilgilenmeye çalışmalı, öğrencilerini birbiriyle kıyaslamaktan kaçınmalı ve verilen sözleri tutma konusunda gerekli hassasiyeti sağlamalıdır.

Eğitim-öğretimin verimini ve kalitesini arttıran en önemli unsurlardan birisi de öğretmenin sınıfta olumlu öğrenme atmosferi oluşturmaktır. Dilekman' a (2008) göre eğitim ortamında olumlu bir ortam oluşturmada öğretmene düşen roller şu şekilde sıralanmaktadır;

Kendisi Olma: Öğretmen ilişkilerinde öğrencileriyle yapmacık davranışlar sergilemeden doğal olmaya çalışıp her konuyu öğrenciyle tartışmaya açıktır.

Ödüllendirme, Kabullenme ve İnanma: Öğretmen öğrencilerinin başarısızlıklarını vurgulayıp açığa çıkarmak yerine başarılarını öne çıkarıp olumlu davranış sergileyen öğrencileri ödüllendirir. Öğrencisini önemser ve sınıfı öğrencinin mutlu olacağı bir ortama dönüştürür.

Duygulara Katılarak Öğrenciyi Anlama: Öğrencilerinin sevincini, hüznünü ve heyecanını paylaşp her fırsatta öğrencinin duygularını açığa çıkarmasına olanak sağlar. Böylece öğrenci kendini saygın ve önemli hisseder.

Bunların yanında etkili eğitim ve öğretimin sağlanabilmesi için okul ortamının da uygun bir şekilde hazırlanması ve gerekli eğitim teknolojileriyle donatılması gerekmektedir. Ayrıca okulun eğitsel etkililiğın sağlanabilmesi için okul yöneticilerine ihtiyacı olunan beceri, bilgi ve tutum kazandırılmalı, ayrıca bu yöneticilerin etik liderlik, değişim liderliği ve kültürel liderlik eğitimi almaları konusunda gerekli hassasiyet sağlanmalıdır (Helvacı ve Aydoğan, 2011).

2.2. Eğitimde Fırsat Eşitliği

Toplumda fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi konusu demokratik bireylerin yetiştirilmesinde büyük bir katkıya sahiptir. Fırsat eşitliği kavramı, insanlar arasında hiçbir ayırım yapılmadan bütün kişilerin açığa çıkarılmayan güçleri ve yetenekleri geliştirilerek bu bireylerin mevcut eğitim hizmetlerinden eşit derecede faydalanma şansına sahip olmaları olarak açıklanabilir (Mete, 2009). “Fırsat eşitliği kavramı farklı biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Felsefi, ekonomik ve siyasi olarak farklı biçimlerde

yorumlanmaktadır. Bu farklı yorumların temelinde toplumların gelişmişlik düzeyleri yer almaktadır. Eğitimde fırsat eşitliği bütün çocukların genellikle sosyal gruplarda karşılaşılabilecekleri engelleri aşma ve en azından bu tür dezavantajlı konumda olmayan çocuklarla eşit olmalarını sağlayacak gerekli eğitime erişimlerinin sağlanmasıdır (Nash, 2004). Fırsat eşitliği dar anlamda, bireylere kaynakları elde etmede veya onlardan yararlanmada eşit olanaklar ve imkânlar sağlanmasıdır.” (Coşkun, 2019). Çalışma hayatında herhangi bir işe sahip olma ve eğitim öğretim sürecinin ilk aşamalarında insanlar kesinlikle aynı imkanlara sahip olmazlar. Bundan dolayı “fırsat eşitliği” kavramı aradaki benzer olamayan durumları yok etmeyi ve bu bireylerin yaşamlarının sonraki evrelerinde eşit imkanlara erişimine olanak sağlamayı hedefler (Erdoğan, 2008). Bu kavramı özetlemek gerekirse bireylerin var olan potansiyellerinin açığa çıkarılması ve devletin sunmuş olduğu olanaklardan en üst düzeyde faydalanılması amacıyla yapılan çalışmalar eğitimde fırsat eşitliği kapsamında değerlendirilmektedir.

Tüm dünyada eğitimde fırsat eşitliği çoğunlukla ırk, din, etnik yapı ve sosyal sınıf gibi temel kavramlarla etkileşim halindedir. Bu yüzden demokratik eşitlik, dezavantajlılar için daha iyi yaşam koşulları gibi önemli başka kavramların kazanılabilmesi için eğitimde fırsat eşitliği hayati öneme sahiptir (Meyer, 2016). Dünyanın neredeyse tümünde yaygın bir şekilde kabul görmeye başlayan eğitimde fırsat eşitliği eğitim politikalarının çok önemli bir ilkesi haline gelmiştir. Bu ilke çok tartışılan bir konu değildir, çünkü iki önemli düşüncüyü ortak bir noktada buluşturur; bütün gençlerin yaşamları boyunca başarılı olmaları için eşit şartlara sahip olmaları gerektiği ve daha başarılı öğrencilerin eğitim alanındaki rekabette ortaya çıkması gerektiği düşüncesidir. Ancak eğitimde fırsat eşitliği ilkelerinin ortak kabul görmesinin bir başka sebebi de bu konudaki belirsiz durumun söz konusu olmasından kaynaklanmaktadır (Brunori, Peragine ve Serlenga, 2012). Sanayileşmeden önceki dönemlerde farklı sosyal grupların farklı eğitim yolları vardı. Ancak eğitimde fırsat eşitliği II. Dünya savaşıdan sonra popüler bir konu haline gelmiştir. Eğitimde fırsat eşitliği kavramı sosyal adaleti sağlama ve refahı arttırmanın etkili bir yolu olarak görülmeye başlanmıştır (Lin, 2018).

Berberoğlu’ nun (2019) yaptığı literatür taraması sonuçlarına göre eğitim alanında özellikle yükseköğretimde fırsat eşitliğinin ilk defa uygulamaya konduğu ve bu konunun gündeme getirilmesinde önemli bir role sahip olan Türk İslam devletlerinden biri olan Selçuklu devletidir. Bu devlet döneminde fırsat eşitliğinin en etkili bir şekilde yürütüldüğü yerlerden birisi Nizamiye medreseleridir, bu medreseler Selçuklu

devletinde önemli bir devlet politikası haline gelmiştir. Ayrıca yüksek öğretim kurumlarının Türkiye’ de ve farklı birçok ülkede yaygınlaşmasında bu medreselerin çok önemli bir etkisi olmuştur. Toplumun her kesimine hitap edebilen bu eğitim sistemiyle eşitsizlik durumları ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Eğitimde fırsat eşitliği konusu çok tartışmalı ve bir o kadar da çok ortak kabul görür, aslında bu konu hakkında eşitliği sağlamaya yönelik esas düşünce bazı engellerle karşılaşan bireylere eğitimin imkânlarını mümkün hale getirmektir. Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamada gerekli imkânların sağlanmasının yanında benzer yeteneklere sahip toplumsal tabakalar için başarı sağlanması hedeflenmektedir. Eğitimde fırsat eşitliği sağlama fikri hiçbir zaman sadece bütün öğrencilere benzer imkânların sağlanması düşüncesiyle kısıtlanmamalıdır. Bütün öğrencilerin aynı beceriye sahip olacağı düşünülmemelidir, daha çok farklı sosyal sınıf ve etnik gruba sahip ortalama öğrencilerin daha eşit bir imkâna sahip olabilmesi olarak düşünülmelidir. Bu konu çok kapsamlı olduğundan bu konudaki farklı yorumlar eğitimde fırsat eşitliğinden vazgeçmek için yeterli bir sebep olarak düşünülmemelidir. Eşitlik konusunda tartışmalı açıklamalar vardır, ancak bunlar her ne kadar abartılı olarak görülse de görünürde yanlış olan analizlerden bile bir şeyler öğrenme fırsatı elde edilebilir. (Nash, 2004)

Edwards’ a (1946) göre eğitimde fırsat eşitliği için gerekli olanlar şöyle sıralanabilir:

- 1) Okuryazar sayısını arttıracak ve destekleyecek etkileşim kurmak,
- 2) Halk eğitimini milli eğitim programını destekleyebilecek şekilde düzenlenmek,
- 3) Alınacak önlemleri eğitim giderlerini karşılayabilecek şekilde düzenlemek,
- 4) Eğitime verilen desteği merkezi ve yerel olacak şekilde düzenlemek,
- 5) Eğitimi destekleyecek etkinliklerin uluslararası olmasına özen göstermektir.

Bu konu üzerine Illich (1971) tarafından sosyal adaleti sağlama konusunda yapılan bir başka araştırmaya göre de eğitimde fırsat eşitliği sağlanabilmesi için üç farklı yaklaşım olduğuna dikkat çekmiştir. Bunlar; okula erişim konusunda adalet ve koruma, her öğrenci için uygun eğitim sağlanması ve kültürel açıdan yoksun dezavantajlı bireyler için telafi eğitimi sağlanmasıdır. Bunları başarabilmek için de dört stratejiye değinmiştir:

- 1) Eğitimde öncelikli bölgeler için yeni politikalar yürürlüğe konmalı,
- 2) Öğretici kadrosu değişimi azaltılmalı,
- 3) Ücretsiz eğitim dersleri ve zihinsel danışmanlık sağlanmalı,

4) Ailenin işlevi güçlendirilmelidir.

2.3. Eğitimde Eşitlik ve Adalet Teorileri

Eşitlik, birçok adalet teorilerinde vurgulanan ve birbiriyle ilişkilendirilebilen temel kavramdır, çünkü bu kavram çoğu kez adaletin sağlanması için vazgeçilmez bir öge olarak kabul edilir. Bu sebepten dolayı David Schmidtz' in de belirttiği gibi adalet sağlanması için her ne kadar eşitliğin bütün türleri kabul edilmese de belirli kısımlarının kabul edilmeme gibi bir ihtimal söz konusu değildir (Schmidtz, 2006). Eşitliğin bütün tanımları olmasa da birkaç türü adalet için şarttır, yani adalet tamamen eşitçiliğe bağlı kalmayı da gerektirmez. Buna benzer şekilde Antony Flew de adalet için bir çeşit eşitliğe ihtiyaç olduğunu savunmuştur (Flew, 1986). Bu konuda geçmişte birçok bilim adamı tarafından eşitlik üzerine temellendirilen bazı teoriler ortaya atılmıştır.

Geçtiğimiz yıllarda ortaya atılan en önemli ve en çağdaş teorilerden biri olan siyasi felsefeci John Rawls' ın ilk olarak 1971' de öne sürmüş olduğu adalet teorisi 1980'li yıllarda siyasal liberal yaklaşımla geliştirerek bu teoriyi yeniden ortaya atmıştır. Rawls; adalet, eşitlik ve haklar gibi kavramları en çok vurgulayan ünlü düşünür Kant' tan sonra gelen kişi olarak bilinmektedir. Ancak sosyal adaletin sağlanması için sosyal sözleşme kuramı “başlangıç aşaması” ve “bilmezlik peçesi” ismini verdiği bu yeni iki ifadeyle farklılık göstermektedir. Başlangıç aşaması kısmında hangi adalet prensipleri olacağı ve bunların belirlenme aşamasında eşit olması durumunda sosyal yapıların daha adil olacağı görüşüdür. “Bilmezlik peçesi” kavramına göre insanlar kendi cinsiyetlerini, fakir veya varlıklı olduklarını, Katolik mi yoksa Protestan mı oldukları konusunda herhangi bir şey bilmezler. Böylece sosyal şartların tam olarak neler olduğu bilinmediğinden ulaşılabilecek adalet ilkeleri herkesin faydasına olacaktır. Adaleti sosyal kurumlar için bir erdem olarak gören Rawls, faydacılık unsurlarını eleştirmesine rağmen kendi teorisinin daha iyi anlaşılmasını sağlamak için ara ara bu öğeleri kullandığı görülmektedir. Rawls doğruluk olarak adalet teorisi adlı çalışmasıyla da ünlüdür, bu teori toplumsal sözleşme olarak da kabul görmektedir. Bu teorinin temel ilkeleri şunlardır:

1) Tüm bireyler serbest bir şekilde esas olan özgürlük türlerine erişebilir,

2) Maddi ve sosyal eşitsizlikler adil bir şekilde herkes için serbest erişim imkânı olan rütbe, makama bağlı olması gerekir ve bu tür eşit olmayan durumlar toplum içinde en dezavantajlı bireylere maksimum yarar sağlayacak şekilde belirlenmelidir.

Rawls' a göre birinci ilke diğerinden daima daha öndedir. Yani temel özgürlükler konusundaki eşitliği sıkıntıya sokacak hiçbir eşit olmayan duruma bir sebep sunulamaz. İkinci maddede söz konusu olan rütbe ve makamda var olan eşitsizlik durumu yalnızca bu rütbe ve makamlara erişimin kimseye kapalı olmadığı ve adil bir şekilde gerçekleştiği sürece kabul görme imkanına sahip olabilir. Ancak ortaya çıkabilecek eşit olmayan durumlarda da dezavantajlıların yararına hakkaniyet ilkesi göz ardı edilmemek şartıyla söz konusu rütbe ve makamlar dağıtılabilir. Rawls' ın teorisi gerçekte kaynakların adil bir şekilde dağıtılması üzerine odaklı dağıtımcı bir teoridir. Bunun yanında bireylerin temel hak ve hürriyetleri hiçbir gerekçeyle kısıtlanamaz. Yani örnek verecek olursak faydacılıkta olduğu gibi çok sayıda insanın yararına olacak diye birtakım temel özgürlüklerden vazgeçilemez. Temelde hakkaniyet ilkesine dayalı olan bu teoride toplumda yaşayan tüm bireyler için temel haklar, özgürlükler, refah seviyesi ve huzur bakımından adil bir şekilde yaşayabilme imkânı sağlayacak adalet ilkeleri öne sürülmeye çalışılmıştır. Rawls, bütün kişiler için değişmemesi gereken özgürlükleri şöyle belirtmektedir: oy kullanma ve seçilebilme hakkı, vicdan, fikir serbestliği, mülk edinme hakkı ve sebepsiz yere yakalanmama ve alıkonulmama özgürlüğüdür (Rawls, 1985, 1993, 2001).

Sen (1992) de Rawls' a benzer şekilde yukarıdan da anlaşılabilceği üzere fayda veya gelir üzerine temellendirilmiş anlayışa karşı çıkarak bu konuyu yeni bir açıyla açıklamaya çalışmıştır. Buna benzer şekilde Rawls' ın yaptığı gibi adaletin ilkelerini tespit etmeyle değil bu ilkelerin tespit edilme aşmasında nelerin üzerinde durulması gerektiğiyle ilgilenmiştir. Her ikisi için de ortak olan şey bütün insanların demokrasi ortamının hüküm sürdüğü bir ortamda adil bir toplum yaşamı elde etme çabasıdır. Bir başka ifadeyle Sen görüşünü şu şekilde özetlemektedir. Bireyler yalnızca içsel değil dışsal etkenler bakımından da birbirinden ayrılırlar. Cinsiyet, yaş, fiziksel özellikler içsel etken; yaşanan çevre, kültür, siyasi düzen ve mal varlığı gibi faktörler ise dışsal etkindir. Bu içsel ve dışsal etkenler bireylerin farklılıklarının ve çeşitliliğinin ana sebebidir ve bu etkenler bireylerin hedefleri doğrultusunda kaynakları ne düzeyde kullanabileceklerini etkileme gücüne sahiptirler. Örnek verecek olursak kronik bir rahatsızlıkla dünyaya gelmiş bireyle bu tür hastalığa sahip olmayan bireyler arasında normal yaşam için gerekli olan kaynakların kullanımı benzer olmayacaktır. Aynı şekilde fiziksel yönden engelli birisi okuma-yazma öğrenirken bile fiziksel yönden engeli olmayan bireyle aynı sonuca ulaşması her zaman mümkün değildir. Ya da sahip olunan kültür yapısından dolayı kızların bazı toplumsal rütbe veya mevkiye ulaşmaları

konusunda önlerine birtakım engeller çıkarıldığında bu kültür yüzünden kızlar hayatlarında bazı şeyleri elde edememekte ve böylece kaynaklardan özgürce faydalanma imkânlarını kaybetmektedirler.

Adalet ve hak konusunu beraber açıklamaya çalışan bir başka kuramcı ise Amerikalı Ronal Dworkin' dir. Dworkin' e göre eşitlik ve haklar adalet prensibiyle ilgili kavramlardır. Söz konusu adalet prensiplerine “eşit ilgi ve saygı hakkı” kaynaklık eder ve bu kavramlar toplumsal düzenin oluşmasında önemli rol oynar. Bu kavramlar sonucu ortaya çıkan iki hak türü “eşit muamele” ve “eşit olarak muamele görme” hakkı olarak sıralanabilir. “Eşit bir şekilde muamele görme” herkese aynı şekilde saygı gösterilmesi olarak açıklanırken “eşit muamele” ise bazı imkân ve kaynağın eşit miktarda dağıtılması olarak açıklanmaktadır. Dworkin faydacı siyasetçilere karşı hakları savunmuş, adalet ve eşitlik kavramlarını hak kavramıyla temellendirmiştir (Dworkin, 2007).

Bunlara benzer eşitlik ve adalet teorilerine çoğu toplumda dezavantajlı bireylerin yaşam kalitesini arttırmak için ihtiyaç duyulur. Aslında insanların temel insani ihtiyaçlarını eşit şekilde karşılama tercihi olarak yorumlanan bu teoriler, adalet ilkesini oluştururlar. Geçmiş yıllarda bazı bilim adamlarının önderliğinde öne sürülen ve toplumları etkileyen bu eşitlik ve adalet teorileri, toplumların gelişimine katkı sağlamıştır. Ayrıca bu teoriler sayesinde eğitim ve toplumsal alanda birtakım ayrışmalar her ne kadar tamamen ortadan kalkmamış olsa da büyük bir oranda azalma göstermiştir.

2.4. Eğitimde Fırsat Eşitliğini Etkileyen Faktörler

Fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkileyen temel değişkenler; öğrencinin içinde bulunduğu çevre, sosyo-ekonomik durum, cinsiyet ve okulun fiziki yapısı olarak sıralanabilir. Söz konusu değişkenler içinde eşitsizlik olması da ders araç gereçlerinin kullanımı, eğitim ortamının yapısı, kalifiye öğretmen ve öğrenciler arasındaki eşitliği olumsuz yönde etkilemektedir ve bunun sonucunda öğrenci başarısı düşmektedir (Oakes, 2004). İçer' e (1997) göre, eğitimde eşitsizlik ve yetersizliğin birçok nedeni vardır. Bunların bazıları şunlardır; ekonomik, coğrafi, toplumsal, siyasal ve biyolojik etmenlerdir ve özellikle eğitimde fırsat eşitliğine sorun teşkil eden ekonomik etmenler, daha çok ailelerin ve devletin gelir seviyesini göstermektedir. Tezcan' a (1994) ailenin sahip olduğu ekonomik durum eğitimde hem miktarı hem de eğitim çeşidini etkileme gücüne sahiptir. Maddi geliri yüksek olan ailelerin çocuklarına daha fazla eğitim verme şansları vardır. Çünkü bu konudaki yeterlilik, bir öğrencinin eğitim imkânlarına daha

hızlı ve sorunsuz bir şekilde ulaşmasını sağlamaktadır. Ancak eğitim normal şartlarda fakirlik ve eşitsizlik durumunu azaltabilecek en etkili yollardan biri olarak düşünülmesine rağmen günümüzde eğitimde görülen farklılaşmalar ve özelleşmeler ne yazık ki fakirler ve zenginler arasındaki mesafeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Ezaki, 2020). Bu gibi eşitsizlik durumlarının mevcut olduğu bir ortamda kişiler savunma türleri geliştirip bu durumlarda kendilerini motive etmeye çalışmaktadırlar.

Chiu ve Walker' a (2007) göre okulun yapısı, politikaları ve lider konumunda olan kişilerin birtakım uygulamaları sosyal adaleti etkilemektedir. Yöneticiler fırsat eşitliğine dayalı bir sınıf ortamı oluşturarak öğrencileri eğitim önündeki sorunları kaldırmada çok önemli rollere sahiptirler. Ross ve Berger' e (2009) göre şu yöntem ve uygulamalarla okul yöneticileri kendi okullarında fırsat eşitliğini sağlayabilirler: 1) Okul çalışanları farklılık, eşitlik ve adalet konusunda konuşmaya teşvik edilmelidir, 2) Yöneticiler eşitlik sağlamaya yönelik okul çalışanlarına iyi bir örnek olmalıdırlar. Okul yöneticilerinin eşitlikle alakalı yaklaşımları hem öğretmenlerin inancı ve uygulamalarına hem de okulun hedeflediği politikalara etkisi olmaktadır.

Adams' a (1965) göre eşit olmayan durumlar karşısında bireylerin eşitliği sağlamaya yönelik kendilerini güdüleyecek birtakım tutumlar sergilerler; a) kendileriyle ilgili özellikleri değiştirmek, b) kendi sonuçlarını değiştirmek, c) zihinsel olarak kendileri ya da ebeveynleriyle ilgili girdi ve çıktıları çarpıtmak, d) durumdan vazgeçmek veya kıyaslanan şeyi değiştirmektir. Buna benzer şekilde Walster ve arkadaşları (1973) bu tür durum karşısında gösterilecek iki tepkiyi şöyle açıklamışlardır: psikolojik eşitliği ve gerçekte olan eşitliği düzenlemektir. Bunun sonucunda kişiler eşitliği düzenlemek için muhtemelen en az maliyetli ve en yeterli olabilecek yöntemi seçerler.

Ülkemizde söz konusu eşitsizlikler hakkında daha detaylı bilgi sahibi olabilmek için birtakım araştırmalar yapılmaktadır. Türkiye' de eğitimdeki fırsat eşitsizliğinin düzeyini ve nedenini ölçmek amacıyla nüfus ve sağlık araştırması verileri kullanılarak yaş-kayıt oranının gösteren grafiklere göre bölge, aile yapısı ve cinsiyete göre özellikle doğu bölgesinin kırsal kesiminde yaşayan öğrenciler arasında büyük oranda farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Bu eşitsizliklerin en önemli etkenleri ise öğrencinin sahip olduğu kitap sayısı, anne babanın öğrenim seviyesi, baba mesleği, cihazlar ve kültürel varlıklardır (Ferreira ve Gignoux, 2010).

Söz konusu bu tür değişimler ve farklılıklar nedeniyle eğitimde fırsat eşitliğinin etkili bir şekilde sağlanamaması durumunda bireyler arasında eşitsizlik durumunun

ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bunun sonucunda birey ve ülke açısından birtakım sorunlar gündeme gelmektedir. Söz gelimi geçmiş yıllarda okuma yazma bilenlerin sayısı ülkemizde bölgeler arasında çok büyük farklılıklar göstermekteydi, bu sorun büyük oranda azaltılmış olmasına rağmen halen tamamen ortadan kaldırılamamıştır. Örneğin; doğudaki okuryazar oranı diğer bölgelerimize göre daha düşük bir seviyededir. Bunun en önemli nedenlerinden biri bu bireylerin bu bölgelerde eğitimden eşit oranda faydalanma ortamı ve fırsatı elde edememeleridir.

Buna benzer şekilde ülkemizde kız ve erkekler arasında da eğitime devam etme konusunda farklılıklar gözlenmekte, kız öğrenciler maddi yetersizlik, birtakım geçmişten gelen inanç, gelenekler veya erken yaşta evlendirilme gibi nedenlerden ötürü aileleri tarafından ya hiç okula gönderilmemekte ya da eğitimlerini erken yaşta bırakmaları konusunda baskıya maruz kalmaktadırlar. Her ne kadar bu oran ülkemizde düşme eğilimi göstermiş olsa da söz konusu eşitsizlik durumu ülkemizin bazı bölgelerinde halen sorun teşkil etmeye devam etmektedir. Bu da ülkemizde okuyan kız ğrenci sayısının düşmesine ve eşitlikle ilgili sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. McCleary-Sills, Hanmer, Parsons ve Klugman' a (2015) göre kız çocuklarının eğitimde karşılaştıkları sorunların giderilmesi konusunda birtakım gelişimler sağlanmış olmasına rağmen halen bu sorunlar küresel bazda devam etmektedir. Kız çocuklarının eğitime devam etmeleri önündeki en büyük engellerden birisi ocuk yaşta evliliktir. Aileler kız çocuklarının kk yaşta evlendirilmelerine karar verirken sosyal durumları ve ekonomik durumları göz önünde bulundurmaktadırlar. Bu durumlar konusunda yapılacak değişikliklerin kız çocuklarının kk yaşta evlendirilmeleri ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusunda önemli bir etkisi olacağı düşünülmektedir. Bu alanlarda yapılacak değişikliklerin kalıcılığını sağlamak için din adamlarının da bu sorunun çözüm sürecine dahil edilmesi gerekmektedir. Bunun yanında kız çocuklarının 18 yaşından önce evlenmelerinin önüne geçilebilmesi için kızların eğitime erişimini sağlayacak mali destekler, ekonomik fırsatları arttırıcı faaliyetler ve okullardaki cinsiyet eşitliğini sağlayıcı birtakım programlar ve stratejiler geliştirilmelidir. Ayrıca kızların ocuk yaşta evlendirilmesinin önüne geçilebilmesi için mevcut yasalar gözden geçirilip daha fazla geliştirilerek güçlendirilmiş bir hukuk sistemine ve böylece daha etkili bir politikaya sahip olmak gerekir. Bu tür düzenlemelerle ocuk yaşta evliliklerin kontrolü yapılmasa eğitim alanında küresel çapta bir gelişim ve cinsiyet eşitliği sağlanamaz.

Aynı şekilde günümüzde devam etmekte olan Covid-19 salgını sebebiyle eğitim

daha çok teknolojik araçlar yardımıyla uzaktan veya bazı programlarla gerçekleştirilmektedir. Ancak sosyo-ekonomik yönden yetersiz olan veliler ve öğrenciler bazı zorluklarla karşılaşmaktadır. Örneğin; bazı öğrencilerin çektiği maddi sıkıntılardan dolayı evlerinde internetlerinin olmadığı, uzaktan eğitimi verimli bir şekilde takip edebilmelerini sağlayacak bilgisayar ve tablet gibi elektronik cihazlara sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Bazı öğrencilerin ise eğitime devam eden başka kardeşlerinin de olması nedeniyle sahip oldukları teknolojik cihazların yetersiz olduğunu dile getirmektedirler. Bu gibi sorunlar ülkemizde yaşayan bireylerin uzaktan eğitimden eşit oranda faydalanamamasına neden olmakta ve bunun sonucunda devam eden eğitimin etkililiği ve kalitesi düşmektedir. Böylece ülkemizde bu konuda da eğitimde fırsat eşitliğiyle ilgili problemler yaşanmaktadır.

Yapılan sınavlar, öğretmen yetiştirme politikasında görülen aksaklıklar, bölgeler ve okullar arasında dengeli öğretmen dağılımının olmayışı gibi eğitim sisteminin kendisinden kaynaklanan faktörler de eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilemektedir (İçer, 1997). Örneğin; ülkemizde doğu illerine atanan öğretmenlerin çoğu zorunlu hizmetlerini tamamlamaları ardından batı illerine tayin istemekte bu da doğudaki meslekte deneyimli öğretmen sayısını düşürmektedir, hatta bazı branş derslerindeki öğretmen sayısı yetersiz kalmaktadır. Bunun sonucunda batıda yaşayan öğrencilerle doğuda yaşayan öğrenciler arasında fırsat eşitsizliği ortaya çıkmaktadır.

Ülkemizde eğitimde fırsat eşitliğinin tam olarak sağlanamadığı durumlarda ortaya çıkabilecek bir diğer sorun ise yurt dışı uyruklu öğrencilerdir. Bazı öğrenciler ülkelerinde yaşanan zorluklar ve savaş sebebiyle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Sözü edilen kişilerin büyük bir çoğunluğunu Suriye uyruklu öğrenciler oluşturmaktadır. Bu öğrenciler kültür veya dil farklılığından ötürü okullarda birtakım sorunlarla karşılaşmakta veya bulundukları ortama uyum sağlamada zorluklar yaşamaktadırlar.

Öğrencilerin sahip olduğu bilişsel, sosyal alandaki gelişimi ve sosyalleşme süreci sahip olunan ekonomik durum tarafından da dikkate değer bir şekilde etkilenmektedir. Bunun yanında anne babanın davranış biçimleri, öğretmenlerin eğitim öğretim sürecinde ekonomik farklılıkların istenmeyen sonuçlarını ortadan kaldırmaya yönelik düzenlemelerin önemli derecede etkisi vardır. Bu süreçte öğretmenlerin öğrenciler arasındaki farklılıkları dikkate alarak düzenlemeler yapması sadece öğrencilerin gelişim ve sosyalleşmesini sağlamakla kalmaz aynı zamanda sınıfta karşılaşılan olumsuzlukların azalmasına yardımcı olur.

Özetle eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkileyen faktörlerin azaltılmaya çalışılması hatta bazılarının da tamamen ortadan kaldırılmaya çalışılması için birtakım çalışmalar yürütülmesi ülkemizin çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşması için hayati önem taşımaktadır.

2.5. Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Merkezi Sınavlar

Öğretim süreci ve öğretim programının ana unsuru olan ölçme ve değerlendirme süreci aynı zamanda vazgeçilmez bir unsurdur (Linn, 1990). Öğretmenin kendi sınıfında uyguladığı küçük çaplı ölçekler ve çok sayıda insanın aynı anda sınava girdiği merkezi sınavlar ölçme ve değerlendirme kapsamında ele alınmaktadır. Herhangi bir programa yerleşebilmek, daha ileri eğitim düzeyine karar vermek, öğretmenin ders anlatımdaki başarısı ve okulların başarı seviyelerinin tespitiyle ilgili alınan kararlar hakkında sonuca ulaşabilmek için bu merkezi sınavlardan yararlanılır (Greene, 2011). Eğitimde fırsat eşitliği devletin tüm vatandaşlara eğitime erişim imkânı sağlaması olarak düşünülebilir. Bu doğrultuda herhangi bir programa ihtiyaçtan fazla başvuru olması durumunda programa uygun bir test çeşidiyle seçim yapılmalıdır. Bunun yerine başvuru esnasında cinsiyet, yaş, din etnik köken ve sosyal sınıf gibi değişkenlere bağlı olarak öğrenci seçimi yapılması savunulması güç bir durumdur ve çoğu gelişmiş ülkelerde yasalara aykırı olan bu durum ayrımcılık olarak nitelendirilir. Bu gibi engellerin yanı sıra birçok kişi tarafından kabul gören kaynakların kullanımı, coğrafi erişim, fiziksel yeterlilik ve aşına olunmadık deneyim konusunda kısıtlanma olması durumunda da yetenekli bireylerin seçimi konusunda sorunlara yol açabilir. Alt gelirli aileye sahip bazı öğrenciler için burs, krediler; uzaklık engeli için yatılı pansiyon ve hibe; fiziksel yetersizliği olan bireyler için örneğin görme engelliler için özel etkinlikler, işitme engeller için ise özel işaretler geliştirilerek eğitimde fırsat eşitliği konusunda bu bireylere birtakım kolaylıklar sağlanabilir (Nash, 2004).

Ülkemizde eğitimde ne kadar başarılı olduğumuzu ölçmek ve birtakım genellemelere ulaşabilmek için uluslararası bazı sınavlara göz atmak faydalı olacaktır. Bu sınavlardan en önemlilerinden biri olan, yaygın bir şekilde bilinen Ekonomik İş Birliği Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından üç yılda bir yapılan ve 15 yaş grubundaki öğrencilerin matematik, fen bilimleri, okuma alanındaki bilgi ve becerilerini ölçen PISA sınavıdır. Bu sınav türüyle öğrenci motivasyonu, öğrencilerin kendilerini nasıl gördükleri ve öğrenme şekilleri hakkında da birtakım bilgilere ulaşılmaktadır.

Ülkemizde en son 2018 yılında yapılan PISA sınavına 79 ülke katılım sağladı. 2015 ve 2018 yılları sonuçlarına göre; okuma alanında 428 puan ortalamasından 38 puan fark atarak 2018 yılında 466, matematik ortalaması 420' den 34 puan artış göstererek 454 ve bunlara benzer şekilde fen bilimleri ortalaması 43 puan artarak 468 puan olmuştur. Bütün OECD ülkeleri arasında Türkiye her üç alanda da puanlarını yükseltebilen üç ülke arasına girmiştir. Bunun yanında ülkemiz matematik ve fen puanlarını en fazla yükselten ülke olmuş, okuma puanındaki yükselişte ise ikinci olmuştur. Türkiye diğer ülkeler arasında 2018' de okuma alanında 40' ıncı, matematikte 42' nci ve fen bilimlerinde 39' uncu sırayla daha üst seviyeye ulaşmıştır. Ayrıca OECD' nin 2018 yılında yayınlamış olduğu rapora göre 2003-2018 yılları arasında 15 yaş ortalamasına sahip öğrencilerde toplamda performans açısından bir artış gözlenmiştir (MEB, 2019). Bu gibi sınavların analizi sonucu farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerini karşılaştırma fırsatı elde edilerek ülkenin gelişimini sağlayacak ileriye dönük bazı önemli politikalar geliştirilebilir.

Uluslararası yapılan sınavların yanında çoğu ülkede olduğu gibi ülkemizde de daha iyi bir liseye girebilmek, üniversitede eğitim alabilmek, devlet memurluğuna atanmak veya görevde yükselebilmek için birtakım yazılı veya sözlü sınava girme şartı aranmaktadır. Bu yazılı sınavlardan en önemlileri şöyle sıralanabilir; ilköğretimden ortaöğretim kademesine geçmek için Liseye Geçiş Sınavı (LGS), ortaöğretimden yükseköğretime geçmek için Yüksek Öğretim Kurumları Sınavı (YKS), kamu kurumlarına girebilmek için ise Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) gibi sınavlara katılma şartı aranmaktadır. Bu sınavlara giren öğrenci sayıları çoğu zaman bir milyonun üzerinde olmaktadır. Çoğu insana göre bu sınavlar hayati önem taşımakta ve bunlar söz konusu sınavlarda yeterli puan alabilmek için ellerinden geleni yapmaktadır. Ancak geçtiğimiz yıllarda gördüğümüz gibi sınav sistemlerinde ara ara birtakım değişiklikler yapılmakta ve bunun sonucunda bu konu üzerine çok farklı tartışmalar olmaktadır. Kimileri bu sınavları yeterince uygun ve adil bulurken kimileri ise bu sınavların zor olduğunu, istenilen hedefi ölçmediğini veya en önemlisi de yeterince adil ve eşit olmadığını öne sürmektedir.

Acar ve Buldur (2021) merkezi sınavların olumlu ve olumsuz yönleri hakkında öğretmenlere birtakım sorular yöneltilmişlerdir. Bu sorular aracılığıyla eğitim sürecinde merkezi sınavların sınıftaki etkisi, öğretmenlerin bizzat kendilerinin geliştirdiği ölçme ve değerlendirme uygulamalarında bu sınavların etkisi, hedefledikleri ölçme ve değerlendirme sürecinde bu sınavların engelleyici ve destekleyici yönü araştırılmış,

ayrıca sınavların öğretici bakımından olumlu ve olumsuz yanlarının neler olduğunu tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda sınavlar yüzünden öğretmenlerin kendilerini baskı altında hissettikleri görülmüştür. Merkezi sınavların olumlu katkısının olduğunu düşünen öğretmenler genel olarak söz konusu sınavların nesnel olması, eşitliği sağlaması, ebeveynleri bilinçlendirmesi ve bütün öğrencilere eşit fırsatlar sunması gibi etkenleri sebep olarak göstermişlerdir. Bunların yanında öğrencilerle ilgili etkenler de dikkat çekmektedir. Merkezi sınavların öğrencilerde öğrenme isteği, rekabet ortamı oluşturma, öğrencilerin kendi bakış açılarıyla başarı ve başarısızlıklarını görerek kendilerini geliştirme imkânı sağlama gibi faydaları vardır. Ayrıca bu sınavlar sayesinde öğretmenler kendilerini sürekli güncellemekte ve öğretmenin kendi bakış açılarının yanında okul, şehir ve ülke sıralamalarını görebilme fırsatı elde etmektedirler. Çoğu öğretmen merkezi sınavların olumsuz yönleri konusunda öğretim ve değerlendirme sürecinde merkezi sınavlara odaklanmalarına rağmen sınav sonuçlarının tek sorumluları olarak kendilerinin görülmeleri doğrultusunda görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler bir de merkezi sınavlara dayalı eğitim ve öğretim sürecinde her istedikleri yöntemi uygulayamadıklarını dile getirmişlerdir. Kısacası öğretmenlerin genelde merkezi sınavlar konusunda hem olumlu hem de olumsuz görüşlere sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Çetin (2017) merkezi sınavlar hakkında yaptığı çalışma sonuçlarına göre şu önerilerde bulunmuştur:

- 1) Ebeveyn ve öğrenciyle ilgili merkezi sınavların öğretmen üzerindeki baskıyı azaltmak için okul öncesinden başlamak koşuluyla kariyer planlama çalışmaları yürütülmeli,
- 2) Merkezi sınavlarda ezber sorular yerine çocukların etkin katılımını sağlayacak sorular sorulmasına özen gösterilmeli,
- 3) Öğretmen uygulamalarının analizi yapılarak merkezi sınavların öğrenme ve öğretme sürecinde negatif etkileri yok etmeye çalışılmalı,
- 4) Merkezi sınavların öğretmenlerin imajını zedelememesi için öğretmenlerin imajını arttırıcı tedbirler uygulanmalı,
- 5) Öğretmenlerin gelişimi sadece kişisel ve mesleki gelişimleri sadece sınavlarla sınırlandırılmamalı, genel kültür ve formasyon konusunda da gelişme sağlamaları için tedbirler alınmalı,
- 6) Yöntem-teknik, ölçme-değerlendirme ve materyal kullanımı konusunda öğretmenleri destekleyici çalışmalara ara verilmemelidir.

2.6. Türkiye’ de Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Yasal Düzenlemeler

Fırsat eşitliği kavramı en basit ifadeyle devletin sunmuş olduğu olanaklardan bütün herkesin ayrımcılığa maruz kalmadan aynı şekilde faydalanması anlamına gelmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 10. maddesi ile eşitlik anayasal güvenceye alınmıştır. Anayasanın 10. maddesi “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” şeklindedir. Bununla birlikte aynı maddeye 2004 yılında eklenen; “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür” ve 2010’ da ilave edilen, “Bu amaçla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.” ve “Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz.” ek fıkraları ile hangi durumlarda pozitif ayrımcılık yapılabileceği belirtilmiştir (T.C. 1982 Anayasası). Böylece toplumda dezavantajlı konumda olan çocuk, yaşlı, özürlü, şehitler, yetimler ve gaziler için koruyucu tedbirler alınarak toplumdaki eşitsizlik durumları azaltılmaya çalışılmıştır.

Fırsat eşitliği Anayasamızın 10. maddesinde güvence altına alınmakla beraber geçmiş yıllarda bu hakların Türk eğitim sisteminde 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel kanunlarıyla ilgili yasal düzenlemelerle ve daha sonra bu kanunlarda yapılan birtakım eklemeler ve değişikliklerle beraber bu konunun önemi bir kez daha vurgulanmıştır.

222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu’nun (1961) 2. maddesinde; “İlköğretim, ilköğrenim kurumlarında verilir, öğrenim çağında bulunan kız ve erkek çocuklar için mecburi, devlet okullarında parasızdır” ifadesine yer verilmiştir. Bu şekilde kız ve erkek çocuklarının eşit bir şekilde eğitime erişim fırsatına sahip olmaları sağlanmış ve farklı ekonomik düzeydeki öğrencilerin zorunlu eğitime erişimleri garanti altına alınmıştır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun (1973) 4. maddesinde, “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.” ifadesine yer verilirken; 7. maddesinde, “Temel eğitim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. Temel eğitim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.” denilmektedir. Dolayısıyla bu maddelerle yasal olarak eğitim hakkı ve eğitime erişim konusunda eşitlik sağlanmıştır. Milli Eğitim Temel Kanunu’

nun 27 ve 30. maddelerinde ise bireylerin daha ileri düzeyde eğitim kademelerine devam etmeleri ve istekleri doğrultusunda eğitim görmeleri konusunda eşitlik sağlayan şu ifadelere yer verilmiştir: “Temel eğitimi tamamlayan ve ortaöğretime girmeye hak kazanmış her öğrenci, ortaöğretime devam etme ve ortaöğretim imkanlarından ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanma hakkına sahiptir.” (Madde 27); “Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istek ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda, çeşitli programlara ve okullara yöneltilerek yetiştirilirler.” (Madde 30).

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’ nun (1973) 8. maddesinde ekonomik anlamda fırsat eşitliği sağlamaya yönelik “Maddi imkanlarından yoksun, başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerinde öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.” şeklinde ifade edilen uygulamaya yer verilmiştir. Buna benzer şekilde bu kanunun 22. maddesinde ise kız ve erkek çocukların temel eğitime erişimleri konusunda eşitlik sağlamaya ve temel eğitime erişimde ekonomik açıdan eşitliğin olmasına yönelik “Temel eğitim 6-14 yaşlarındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar. Temel eğitim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.” açıklaması bulunmaktadır.

2.7. Türkiye’ de Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Projeler ve Uygulamalar

Eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla ülkemizde Şuralar, Kalkınma Planları, hükümet programları ve yasalarla bu süreçte biraz yol alınmıştır, ancak nüfusun hızlı bir şekilde artması ve bölgeler arasında dikkat çekici farklılıkların olması bu çabayı zorlaştırmaktadır (İnan ve Demir, 2018).

Günümüzde uygulanmakta olan 2019-2023 yıllarını kapsayan on birinci kalkınma planında 2.3.1 eğitim maddesi başlığı altındaki amaç, politika ve tedbirler alt başlığında yer alan eğitimde kalitenin ve işlevselliğin artırılması ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik dikkat çeken bazı önemli maddeler şöyledir:

a. Amaç

547. Tüm bireylerin kapsayıcı ve nitelikli bir eğitime ve hayat boyu öğrenme imkânlarına erişimi sağlanarak düşünme, algılama ve problem çözme yeteneği gelişmiş, özgüven ve sorumluluk duygusu ile girişimcilik ve yenilikçilik özelliklerine sahip, demokratik değerleri ve milli kültürü özümsemiş, paylaşma ve iletişime açık, sanat ve estetik duyguları güçlü, teknoloji kullanımına yatkın, üretken ve mutlu birey yetiştirmek temel amaçtır.

b. Politika ve Tedbirler

548. Fırsat eşitliği temelinde, tüm kademelerde eğitime erişim sağlanacaktır.

548.4. Tüm eğitim kademelerinde okullaşma ve tamamlama oranları artırılacak, devamsızlık oranları azaltılacaktır.

549.1. Eğitim yapıları teknolojiye ve çevreye uyumlu, güvenli, ekonomik, estetik, erişilebilir, standartları ve kalitesi yüksek bir mimaride tasarlanacaktır.

549.2. Tüm eğitim kademelerinde öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun tasarım ve beceri atölyeleri kurulacaktır.

550. Tüm eğitim kademelerinde okulların niteliği ve imkânları artırılarak okullar arası başarı farkı azaltılacaktır.

550.1. Öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimleri için destek programları uygulanacaktır.

550.2. Dezavantajlı bölgelerden başlayarak okul yemeği uygulamasına geçilecektir.

551.6. Eğitim Bilişim Ağı portalının içeriği öğretim programlarıyla uyumlu hale getirilerek zenginleştirilecek ve portalın etkin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.

551.7. Teknolojiye erişimin sağlanması amacıyla okullara ağ altyapısı ve etkileşimli tahta kurulacaktır.

551.9. Yabancı dil eğitimine ilişkin materyaller zenginleştirilecek, dinleme, konuşma, okuma ve yazma alanlarındaki becerilerin tümünü ölçmeye yönelik sistem geliştirilecektir.

552. Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin eğitim hizmetlerinden istifade edebilmeleri için beşeri ve fiziki imkânlar güçlendirilecektir.

52.1. Özel eğitime gereksinim duyan bireylerin tespiti için il bazlı taramalar gerçekleştirilecek ve ihtiyaç haritaları oluşturulacaktır.

552.2. Özel eğitim hizmetinin yaygınlaşması için mobil platformlar kurulacaktır (On birinci Kalkınma Planı, 2019).

Diğer kalkınma planlarında olduğu gibi yukarıdan anlaşılabacağı üzere on birinci kalkınma planında da fırsat eşitsizliğini azaltmaya yönelik bütün eğitim kademelerine eşit oranda erişim imkanı, devamsızlıkların azaltılmaya çalışılması, dezavantajlı, özel eğitime muhtaç öğrenciler için çalışmalar yürütülmesi, teknoloji yardımıyla engellerin ortadan kaldırılmaya çalışılması ve yabancı dil eğitimiyle ilgili çalışmalarla küresel gelişim ve teknolojinin takibinin kolaylaştırılmaya çalışılması gibi birçok politika ve tedbirler üzerinde durulmuş ve eğitimdeki eşitsizlik durumları minimum seviyeye çekilmeye çalışılmıştır.

Bu gibi politikalar ve kalkınma planları dahilinde Türkiye’ de eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik devlet tarafından çeşitli uygulamalar ve projeler hayata geçirilmektedir. Bu uygulamalar ve projeler arasında ekonomik şartlar açısından eşitlik sağlamayı hedefleyenler içinden öne çıkanlar şu şekilde belirtilebilir:

Fırsatları Arttırma Teknolojiyi İyileştirme Hareketi (FATİH) Projesi: Projenin temel amacı; eğitim-öğretimde fırsat eşitliğinin sağlanması için okullardaki teknolojiyle ilgili alt yapının sağlanmasıyla, teknolojik okuryazarlığın en üst düzeye çıkarılması

hedeflenmiştir. Bununla birlikte eğitimde kalitenin artırılması ve eğitim teknolojilerinden okula devam eden bütün öğrencilerin verimli bir şekilde istifade etmesi istenmektedir (Akgün, Yılmaz ve Seferoğlu, 2011). Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri (YEĞİTEK) tarafından hayata geçirilmiş olan bu proje ile Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinden birçok öğrenciye farklı derslerde çeşitli ve zengin içeriklere erişim imkânı sağlanmıştır. Ayrıca ülkemizde birçok okula gönderilen akıllı tahtalar sayesinde evde internete erişim imkânı olmayan dezavantajlı konumda olan öğrenciler EBA'ya ve diğer öğretici faydalı sitelere girip dersleri daha iyi kavrama fırsatı elde etmişlerdir.

Burs, Kredi ve Yurt Olanakları: Çeşitli kademelerde okuyan öğrencilere özellikle maddi imkânı yetersiz olan çeşitli kademelerdeki öğrencilere ve özellikle üniversite öğrencilerine sağlanan desteklerdir. Geçmişte birçok öğrencinin üniversiteye giriş sınavında yüksek başarı elde etmesine rağmen maddi zorluklardan dolayı eğitimleri için gereken desteği alamadıklarından eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalmışlardır. Bu da eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak burs, kredi ve yurt olanaklarıyla ülkemizde maddi imkânı yetersiz olan öğrencilere fırsat eşitliği sağlanıp üniversite mezunu kişilerin sayısı arttırılmıştır.

Türkiye' de ekonomik açıdan dezavantajlı öğrencilere yönelik eşitlik sağlamayı hedefleyen uygulamaların yanı sıra coğrafi şartlar, cinsiyet ve öğrenciler arasındaki farklılıklar açısından da eşitlik sağlamaya ilişkin devlet ve çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen uygulamalar bulunmaktadır. Türkiye' de öğrencilerin ikamet ettikleri yer açısından dezavantajlı durumda olmalarının önüne geçilmesi ve eğitime erişim konusunda bu öğrencilere yönelik eşitlik sağlanabilmesi için “taşınmalı eğitim” uygulamasına yer verilmektedir. Taşınmalı eğitim ile nüfusun az veya dağınık olduğu okulu olmayan kırsal kesimlerde çocukların eğitimlerinin aksamaması için bulundukları bölgeye en yakın okullara her gün ücretsiz bir şekilde götürülüp getirilmektedir. Böylece kırsal kesimlerde yaşayan öğrencilere yönelik fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmaktadır.

Kız çocuklarının eğitime erişimlerini artırabilme amacıyla Haydi Kızlar Okula Kampanyası yürütülmüştür. Ülkemizde ilköğretim kademesinde okula gidemeyen çocuk sayısı yaklaşık 640, 000' dir ve kız çocuklarının bu sayıdaki oranı %60' tır (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [UNESCO], 2010). Bu projenin yürütüldüğü tarihlerde UNESCO tarafından elde edilen veriler okul çağındaki kızların erkeklerden daha dezavantajlı konumda olduğunu ortaya koymuştur. Haydi

Kızlar Okula Kampanyası ile kız çocuklarının okula gitme oranları artırılmaya çalışılmıştır. Böylece bu çalışmayla okullaşma oranı erkeklerden daha az olan kızların okula devam etmesi önündeki engeller ve sorunlar ortadan kaldırılıp okullaşma oranının artırılması hedeflenmiştir.

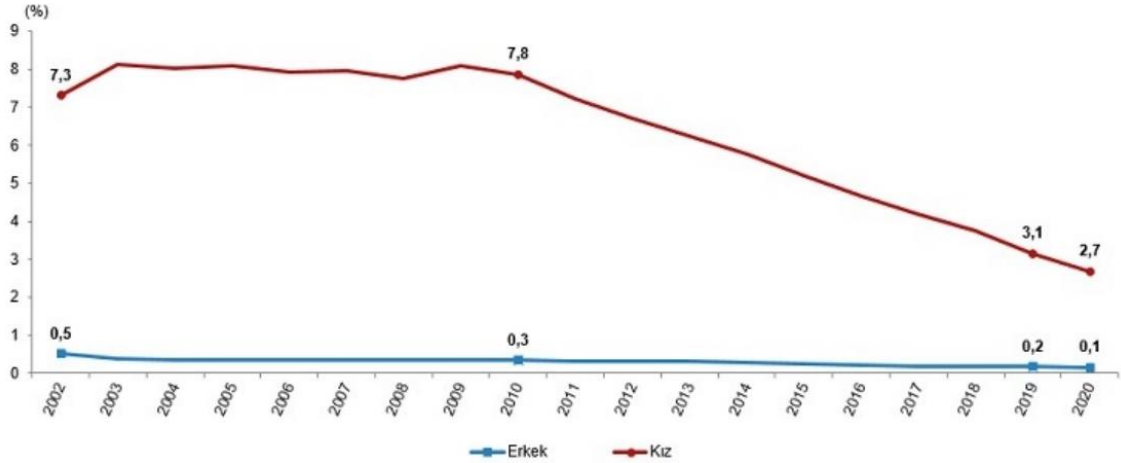
Türk eğitim sisteminde üstün zekalı öğrencilerin ve özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerin eğitim hizmetlerinden ihtiyaçları doğrultusunda yararlanmalarını sağlama yönünde bir eşitlik oluşturabilmek için farklı okul türleri ve öğretim programları oluşturulmuştur. Bu çalışmayla Zeka Katsayısı [Intelligence Quotient (IQ)] ortalamanın altında veya üstünde olan öğrencilerin farklı okullarda eğitim almaları sağlanarak bu süreçte karşılaştıkları engeller azaltılmaya çalışılmaktadır. Böylece yavaş veya hızlı öğrenen öğrenciler söz konusu okullarda daha iyi eğitim fırsatı yakalayıp kendilerini daha iyi geliştirme ortamı elde etmektedirler.

Türkiye’ de eşitsizliğin azaltılması ve dezavantajlı öğrencilerin desteklenmesi için yürütülen diğer önemli projeler ve uygulamalar şu şekilde sıralanabilir:

- **Ulusal değerlendirme ve izleme birimi:** 2023 vizyonu kapsamında yürütülen bu projenin amacı farklı eğitim kademelerinde bulunan 4., 7. ve 10. sınıflarda eğitim gören 350.000 öğrencinin Türkçe, matematik ve fen derslerindeki başarı durumlarının izlenmeye alınmasıdır.
- **Destekleme ve Yetiştirme Kursu (DYK):** MEB tarafından yıllarca uygulanan bu sistemin en temel amaçlarından biri akademik başarısı düşük ve sosyo-ekonomik bakımdan ihtiyaç sahibi öğrencilerin önündeki engellerin ortadan kaldırılmasıdır. Örgün / yaygın ortaokul ve ortaöğretime devam eden öğrencilerin yanı sıra ortaöğretimden mezun olmuş olan öğrenciler de halk eğitim merkezlerinde DYK kurslarına katılabilmek fırsatına sahiptirler.
- **İlkokullarda Yetiştirme Programı (İYEP):** Kolaydan zora doğru ilerleme sağlanarak uygulanan bu kurslardaki temel amaç ilkokul düzeyinde eğitim gören öğrencilerin Türkçe ve Matematik derslerinde başarı seviyelerinin arttırılmasıdır.
- **Yabancıların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonu Projesi (PIKTES):** Bu projenin amacı ülkemizde zorunlu eğitim çağında olan ve sayıları hemen hemen 1 milyonu bulan yabancı uyruklu öğrencilerin Türk eğitim sistemine adapte olmaları, bu öğrencilerin karşılaştıkları uyum ve eşitsizlik

sorunlarının azaltılmasına yardımcı olmaktadır (Özer, Gençoğlu ve Eren, 2020).

Türkiye’ de bunlara benzer uygulama, politikalar ve kalkınma planlarıyla bazı eşitsizlik durumları azalış göstermeye başlamıştır. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri TÜİK 2002 ve 2020 yılları arası çocuk yaşta evlenen kız ve erkek çocukların sayısal verileriyle açıklanabilir.

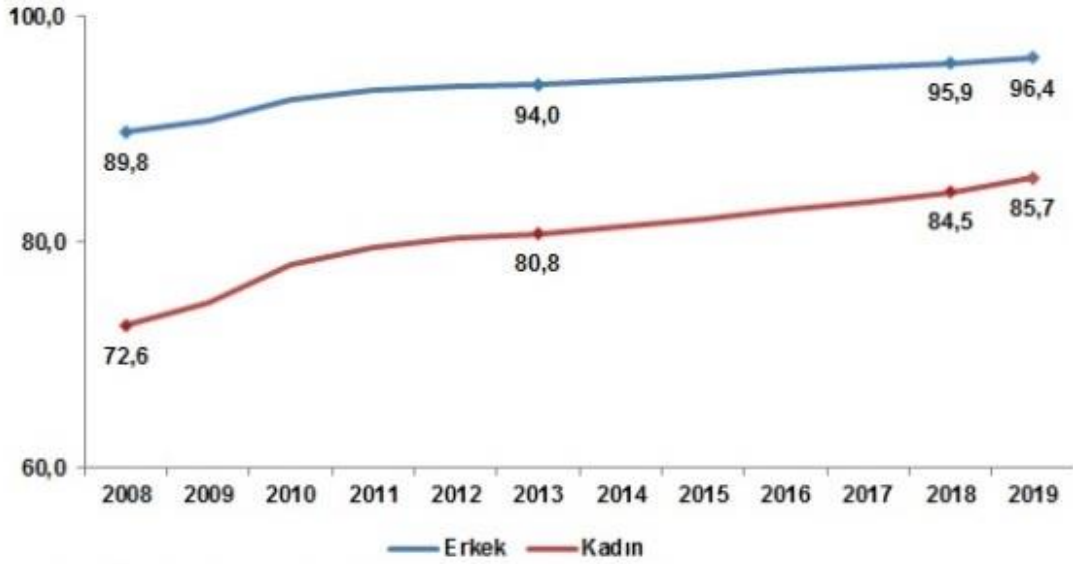

Şekil 1. Cinsiyete göre çocuk yaşta evlenenlerin toplam evlenenler arasındaki oranı

Kaynak: TÜİK, Evlenme İstatistikleri, 2002-2020

TÜİK’ in şekil 1 grafiğiyle açıklamış olduğu yukarıdaki sayısal verilere göre çocuk yaşta evlenmelerde en fazla dalgalanma erkek çocuklardan ziyade kız çocuklarında olmuştur. Grafiğe göre 16-17 yaşlarında resmi evlenen kız çocuklarının toplam resmi evlenenler arasındaki oranı 2002’ de %7, 3’ tü, ancak bu oran 2020 yılında %2, 7’ ye kadar gerilemiştir. Öte yandan aynı yaşta olan erkek çocukların resmi evlenme oranı 2002’ de %0, 5 iken 2020’ de bu oran %0, 1 olduğu görülmektedir. Böylece küçük yaştaki özellikle kız çocuklarının okula devam etmedeki en önemli engellerinden biri olan çocuk yaşta evlilik azalış göstermiş ve bu konuda eğitimdeki fırsat eşitliği sağlanma yolunda olumlu bir yönde ilerleme olduğu anlaşılmaktadır (TÜİK, 2021).

Eğitimde fırsat eşitliği sağlanması yolunda gözlemlenen bir başka gelişme de TÜİK’ in yayınlamış olduğu 2008-2019 yılları arası 25 yaş ve üstü kadın ve erkek en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların oranıyla ilgili sayısal verilerden anlaşılabilmektedir:

Şekil 2. 2008 ve 2019 yıllarına ait 25 yaş ve üstü cinsiyete göre en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların oranı (%)

Kaynak: TÜİK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2008-2019

Şekil 2 grafiğinde 2018-2019 yılları arasında Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanına göre toplam nüfus oranına göre en az bir eğitim düzeyini bitirenlerin oranı her yıl artış göstermiştir. 25 yaş ve üzeri en az bir eğitimi bitiren kadın oranı 2008’ de %72, 6 iken bu oran 2019’ da %85, 7 seviyesine çıkmıştır, bu durum erkeklerde 2008 yılında %89, 8 iken 2019 yılında %96, 4 olmuştur. 2008 ve 2020 yılları arasındaki oranlardan da anlaşılabileceği gibi kadınlardaki en az bir eğitim seviyesini tamamlayanların oran farkı %13, 10 ile erkeklerin oran farkına göre çok daha fazla yükseliş göstermiştir (TÜİK, 2021).

Özetle fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi açısından Türkiye’ de devlet okullarında yürürlükte olan bazı politikalar, kalkınma planları, ücretsiz eğitim, burslu eğitim/öğrencilere verilen burslar, zorunlu temel eğitim, taşınabilir eğitim, uzaktan eğitim, bölge okulları, yetiştirici ve tamamlayıcı kurslar, ücretsiz kitap dağıtımı, özel eğitim ve bölge okulları gibi imkânların sağlanması yolunda ilerleme sağlanmış olmasına rağmen bu uygulamaların bazılarının yetersiz kalması sonucunda ülkemizde eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkileyen gelir dağılımı, ekonomik yapı, sosyal ve siyasi sorunlar çözüme kavuşturulmalıdır (İnan ve Demir, 2018).

2.8. Bazı Yabancı Ülkelerde Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde olduğu gibi geçmiş yıllarda farklı ülkelerde de eğitimde fırsat eşitliği sağlanması amacıyla birtakım uluslararası düzenlemeler yapılmıştır. Bu gelişmelerden en önemlileri arasında olan 1789’ da Fransız ihtilali sonucu ilan edilen İnsan Hakları Bildirgesine göre bütün insanlar özgür ve eşit haklara sahip bir şekilde doğar. Buna benzer bir şekilde Amerika’ da 1776 yılında ilan edilmiş bildirgeye göre bütün insanlar eşit bir şekilde yaratılmıştır (Nwogu, 2015).

Yabancı ülkelerde eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik yasal düzenlemelerin en önemlilerinden birisi olarak kabul edilen Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu tarafından 10 Haziran 1948’ de Paris’ te kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’ dir. Eğitimde fırsat eşitliği, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde şu üç maddeyle güvence altına alınmıştır:

1. Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.
2. Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır.
3. Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirilmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948).

Bu beyannameye geçen herkese açık, eşit eğitim, eğitim türünü seçmede özgürlük, hoşgörü ve saygı gibi kavramlarla bu düzenleme eğitimde eşitlik konusunda öncülük yapan bir gelişme olarak yaygın kabul görmüştür.

Eğitimde fırsat eşitliği kapsamında yurt dışında ortaya çıkan bir başka önemli gelişme de Coleman Bildirge’ sidir. Bu bildirge Amerika Birleşik Devletleri’nde 1966 yılında Jonh Hopkins Üniversitesinde profesör olan James S. Coleman tarafından eğitim sosyolojisi ve anket araştırma metodları birleştirilerek ilan edildi. Coleman bildirgesi eğitimde fırsat eşitliğinin hem uygulama hem de teoride daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayan en dikkat çekici gelişmelerden biri olmuştur. Her ne kadar Coleman’ ın bildirgesi çağdaş eğitimci araştırmacılar tarafından yaygın bir şekilde

tanınmış ve bu konuda yazılar yazılmışsa da bu bildirgenin eğitimde fırsat eşitliğini nasıl şekillendirdiği çok fazla keşfedilmemiştir. Coleman araştırmasında öğrencinin demografik yapısı, her okulun kaynakları, okullaşma ve akran tutumunu içeren detaylı anket soruları ve standart başarı testlerini kullanmıştır. Bu anket ve test Ekim ve Kasım 1965’ te uygulamaya konulmuştur (Jacobs, 2016).

Coleman’ın örnekleme 1, 2, 3, 6, 9 ve 12. sınıf seviyelerinden 669. 000 öğrenci, 67, 909 öğretmen ve 4, 090 yöneticiden oluşmuş geniş katılımlı ulusal bir çalışmadır. Araştırmadaki sorularda dört farklı noktaya odaklanılmıştır. Bunlardan birincisi devlet okullarındaki ırk ayrımının boyutu; ikincisi devlet okulları arasındaki imkanlar, sınıf büyüklüğü, ders kitapları, kütüphaneler, öğretmen eğitimi, öğretmen maaşları ve zenginleştirilmiş müfredat, müfredat dışı faaliyetler, öğrencilerin sosyo-ekonomik geçmişleri ve eğitime yönelik öğrenci tutumları gibi eğitim girdileri açısından farklılıklar; üçüncüsü, standartlaştırılmış başarı testlerinde öğrenci sonuçları veya performans açısından farklılıklar ve dördüncüsü ise eğitim girdilerinin öğrenci sonuçları üzerindeki etkisidir (Howe, 1966). Anketler, ilk iki araştırma sorusunu, üçüncüye cevap vermek için standartlaştırılmış testleri ve dördüncü araştırma sorusunun standartlaştırılmış test ve anket sonuçlarının çapraz tabloları ve gerilemesi yoluyla cevaplanması amacıyla kullanılmıştır (Coleman ve diğerleri, 1966). Bu araştırmanın sonucunda okullar arasında yüksek düzeyde ırk ayrımı ve okulların girdileri açısından geniş tutarsızlıklar olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ülke genelindeki bölgesel farklılıkların, okuldaki öğrencilerin beyaz veya Afrika Amerikalı olmaları konusundan daha büyük öneme sahip olduğu ve Afrika Amerikalıların başarı testinde ortalamanın çok daha alt seviyesinde oldukları tespit edilmiştir (Jacobs, 2016).

Eğitimde fırsat eşitliğinden olumsuz bir şekilde etkilenen gruplardan birisi de üstün yetenekli öğrencilerdir. Bu öğrencilerin çeşitli test veya yöntemlerle tespit edilmesi, ileriki yaşlarda karşılaşılabilecekleri fırsat eşitliği konusundaki sorunları ortadan kaldırmak için çok önemlidir. Coleman’ a (2003) göre bu tür öğrenciler üç farklı aşama sonucu tespit edilmelidir. Birinci aşamada öğrencinin üstün yeteneklilerin özelliklerini taşıyıp taşımadığı belirlenmelidir, ikinci aşamada öğretmen, anne baba, yaşıtlı kişiler hatta öğrencilerin bizzat kendilerinden test yoluyla elde edilen bilgilerin değerlendirilmeye alınmalı ve son aşamada ise aradan biraz geçtikten sonra aynı araçlarla daha önce ölçülen özellikler ortaya çıkarılmalıdır.

Fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik yurt dışında yürütülmüş bir diğer önemli yasal düzenleme Ocak 2002 yılında Başkan Bush tarafından imzalanan ve Amerika’ da

90. 000' den fazla kamu okulunda yürürlüğe giren “Geride Çocuk Bırakılmasının” düzenlemesidir (Dee ve Jacob, 2011). Amerika’ da geçmiş yıllarda eğitimde karşılaşılan birtakım sorunları ortadan kaldırmak için yüzlerce program hazırlamasına rağmen söz konusu programların olumlu sonuçları ya da yerel bazda gereksinimleri karşılayıp karşılamadığı konusuna odaklanılmamıştır. Bu da toplumdaki bireylerin zamanın yönetiminden sorumlu kişilerin üzerlerine düşen görevi yapmadıkları şeklinde bir inanış sergilemelerine sebep olmuştur. Bunun yanında son zamanlarda eğitim sisteminde karşılaşılan sorunlar, eyaletler arasında gözlenen birbirinden bağımsız uygulamalar ve başarı konusundaki farklılıklar toplumun daha fazla tepkisini çekmiş olduğundan hükümet bu sorunların aşılmasına yönelik köklü değişiklikler yapmak zorunda kalmıştır. Bu yenilikle beraber eyaletlerdeki okullar arasında görülen başarı farkının ortadan kaldırılması ve Amerika’ da yaşayan tüm öğrencilere eşit eğitim fırsatı sağlanması amaçlanmıştır (Güçlü ve Bayrakçı, 2004). Söz konusu yıllarda sivil haklar savunucuları farklı renge sahip, yoksul, İngilizce’ yi yeni öğrenen ve engelli öğrenciler için eğitimde geliştirici noktalara değindiği için bu yasanın savunuculuğunu yapmışlardır. Bu düzenlemeyle “yüzde yüz yeterlilik” hedefiyle 2014 yılına kadar başarıyı arttırma ve aradaki başarı farkı azaltılmak istenmiştir. Bu hedeflerle beraber bazı okulların yeniden yapılandırılması, bazılarının kapatılması ihtiyacının yanı sıra öğrenci transferi ihtiyacı doğmuştur. Bunun yanı sıra bu düzenlemeyle beraber okulların yüksek nitelikli öğretmenleri çalıştırabilecek politikalar geliştirmesini gerektirmiştir (Darling-Hammond, Noguera, Cobb ve Meier, 2007).

2.9. Bazı Yabancı Ülkelerde Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Projeler ve Uygulamalar

Okeke’ ye (2008) göre eğitimin bütün kademelerinde toplumun gelişimine katkı sağlamak ve bu gelişime en iyi şekilde katılabilme yolunda belirli bilgi, becerileri elde edebilmek için eğitim olanaklarından ücretsiz ve sınırsız bir şekilde faydalanma imkanına sahip olmaktır. Bunun yanında Okeke’ ye göre eğitime erişim, uygun eğitim seviyesine kaydolma, devam etme, seviyeler arasında geçiş imkanına sahip olma ve belirli bir seviyeyi tamamlama olarak da ifade edilebilir. Bunun sağlanamadığı durumlarda eğitimde fırsat eşitliği konusunda birtakım engellerle karşı karşıya kalınmaktadır. Bu yüzden ülkemizde olduğu gibi başka ülkelerde de bu sorunların ortadan kaldırılabilmesi için birtakım projeler ve uygulamalar yürütülmektedir.

Bu tür sorunlarla karşılaşan ülkelerden birisi olan Nijerya’ da farklı

hükümetlerin eşitsizliği ortadan kaldırmaya yönelik almış oldukları çok sayıda önleme rağmen farklı nedenlerden dolayı eşitsizlik durumlarının halen devam ettiği gözlemlenmiştir. Bu nedenlerden bazıları şöyle sıralanabilir; öğrenciler arası bireysel farklılıklar, yöntem seçimi, eğitime girişte sayının kotayla sınırlandırılması, cinsiyet ayrımı, ilkokuldan ortaokula geçişte karşılaşılan yüksek miktardaki gider, acil durumlar ve askeri çatışmalardır. Söz konusu engellerin kaldırılabilmesi için şu önerilerde bulunulmuştur;

- 1) Hükümet çok sayıda üniversite kurmak yerine mevcut üniversiteleri güçlendirmeli ve geliştirmelidir,
- 2) Açık öğretimde uygulanan uzaktan eğitim sistemi özendirilmelidir,
- 3) Son zamanlarda yaşanan okula zarar verme ve çocukların kaçırılmasına yönelik en çok etkilenen bölgelerde asker bulundurulmalı ve bu tür olayları kayıt altına alacak kamera sistemi kurulmalıdır,
- 4) Nijerya' nın kuzeydoğusunda devam etmekte olan cinsiyet ayrımını engellemek için küçük yaşta kız ve erkek çocukların evlendirme, kölelik ve zorla çalıştırma yasalarıyla net bir şekilde engellenmelidir,
- 5) İlkokuldaki öğrencilerin okul üniforması, test kitapları ve ulaşım giderleri gibi ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmalı, kalabalık sınıfların azaltılması için daha fazla sınıf inşa edilmeli, sınıfların büyüklüğü azaltılarak restorasyon yapılmalı ve okul mesafeleri azaltılmalıdır,
- 6) Nijerya' da eğitim kurumlarına erişim konusunda karşılaşılan kota uygulaması, eşitliği sağlamak yerine adaletsizlik durumu çıkardığından bu uygulamadan vazgeçilmelidir,
- 7) Müfredatı düzenleyenler farklı ilgi ve yeteneklere sahip bireyleri göz önünde bulundurmalıdır, çünkü ülkedeki eğitim müfredatı hükümetin eğitimde fırsat eşitliği sağlama yolunda önemli bir yere sahiptir (Nwogu, 2015).

Finlandiya' nın eğitimde çok büyük başarılar sergileyebilmesinin en önemli nedenlerinden biri bütün öğretmenlerin pedagojik alanda derinlemesine araştırma yapmalarını sağlayan zorunlu en az iki yıl süreli yüksek lisans eğitimine tabi tutulmalarıdır. Öğretmenlik mesleği tipten sonra en çok değer gören bir meslektir, ayrıca birçok öğretmen doktora eğitimine de devam etmektedir. Finlandiya geçmişte

kötü bir eğitim sistemine sahipken 21. yüzyıl itibaren eğitimde çok büyük mesafe almıştır, bunun en önemli göstergelerinden birisi de bu ülkenin okuryazarlık oranının %96 olması ve PISA’ da bütün alanlarda küresel çapta en yüksek puanlara sahip olmasıdır. Fin politikasına göre eğitim, belirli bir süre zarfında bireylerin liderliğe eriştiği ve uzmanlaştığı bir şekilde sürdürülmelidir (Darling, 2017). Birçok ülkeye eğitim konusunda ilham veren ve eğitim seviyesi açısından Dünya’ da en üst sıralarda yer alan Finlandiya bu başarısını şu sebeplere borçludur:

- 1) Toplumda sınıf ayrımının olmadığı homojen bir yapı vardır,
- 2) Toplumdaki bireylerin ekonomik, ırk, dil ve din gibi özellikleri konusunda ayrım gözetilmeksizin herkese eğitim konusunda eşit fırsatlarının sunulması,
- 3) Başarılı öğretmenlerin toplumdaki saygınlıklarının korunması,
- 4) Öğrenciyi kazanan ve akranları arasında sıralamaya tabi tutmayan esnek eğitim sisteminin olması,
- 5) Eğitim ve yönetim sürecinde iş birliğinin sağlanması ve güven konusunda herhangi bir sorunun olmaması,
- 6) Eğitim-öğretim ve okumaya Finlandiya kültüründe verilen önem olarak sıralanabilir (Çobanoğlu ve Kasapoğlu, 2010).

İsveç’ in çok kültürlü bir ülke olduğu göz önünde bulundurularak toplumda bazı olumsuzlukların yaşanmaması için 1997 yılında üniversitelerin eğitim fakültelerinde çok kültürlü politikalar hakkında fikir alışverişinde bulunmak için 20 farklı okuldan 18 temsilci katılmıştır. Bu fikir alış veriş sonucunda elde edilen bazı önemli noktalar şöyledir; eğitim sürecinde çok kültürlülük kavramı daha geniş çaplı ele alınmalı ve buna daha çok önem verilmeli, okulun bulunduğu çevrede farklı kültürden insanlar varsa bu okulların programlarında çok kültürlü bir bakış açısı bulundurulmalıdır. Ayrıca bazı eğitim kurumlarındaki çalışanlar çok kültürlüğe hassasiyet gösterirken bazıları ise bunun birtakım olumsuz sonuçları olacağını savunmuşlardır (Norberg, 2000).

Amerika’ da ise son 50 yılda eğitimde fırsat eşitliği sağlanabilmesi için eğitim alanında üç farklı reform hareketi yapılmıştır. Bunlardan birincisi okulun finansal anlamda eşitlenmesi bununla birlikte birtakım başarılar elde edildi ancak daha fazla başarı da yakalanabilirdi. İkincisi ise eğitim ve öğretimin yönetiminde test odaklı hesap verilebilirlik, bu yenilikle beraber de eğitim alanında birkaç başarı elde edilmiştir. Üçüncüsü ise her çocuğa şefkatli, yetkin ve nitelikli öğretmenler tarafından profesyonel

eğitimin verileceğinin garanti altına alınmasıdır. Sonuncu reform hareketi bir noktaya kadar uygulanıp başarı elde edilmiş, ancak hiçbir zaman tam anlamıyla uygulanmamıştır. Bu tam anlamıyla uygulamaya konulursa fakir ve farklı etnik kökene sahip çocuklar ilk defa şanslı sayılabilecek, eğitimde akranlarıyla eşit erişim imkânı yakalayabileceklerdir. Bunun yapılabilmesi sadece cesur ve kararlı politikaların yetkili kişiler tarafından çekinmeden hayata geçirilmesine bağlıdır (Wise, 2019).

2.10. Konuyla İlgili Yapılmış Yurt İçi Araştırmalar

Aylar’ ın (2007) “Lise Öğrencilerinin Eğitimde Eşit (siz) liğe İlişkin Kavrayışlarının Çözümlemesi” adlı çalışmada lisede eğitim gören öğrencilerin eşitlik ve eşitsizlik kavramlarını nasıl algıladıkları konusunda analiz yapılması amaçlanmıştır. Toplumdaki sınıfsal ayrışma, öğrencinin toplumdaki konumu ve toplumdaki mevcut eşitsizlik durumları bu kavramların farklı bir şekilde anlaşılmasına neden olduğu gerçeğiyle yola çıkılmıştır. Bu çalışmadaki veriler toplumun sosyo-ekonomik bakımdan alt ve üst seviyedeki farklı iki grupta yer alan lisede eğitim gören toplamda 12 öğrenciden nitel bir çalışma olan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme sonucu elde edilmiştir. Daha sonra elde edilen bulgular kapitalist düzende eğitim, toplumsal eşitsizliğin yeniden ortaya çıkarılması ve normalleştirilmesi konusundaki etkisi, lisede eğitim gören kişilerin eşitlik-eşitsizlik kavramlarını algılama biçimleri ve bu algılama biçimlerini toplumda genelleştirmeleri bakımından irdelenmiştir. Görüşmeye katılan alt düzey sosyo-ekonomik gelire sahip öğrenciler görüşme esnasında gelir dağılımı konusunda yaşadıkları olumsuz durumları devamlı ifade etmişlerdir, ancak bu sorunların çözümü için kapsamlı bir değerlendirmede bulunmadıkları, bunun yerine “bireysel çaba” ve “daha fazla çalışma” gibi yollarla bu eşit olmayan durumlardan kurtulabileceklerini öne sürmüşlerdir. Araştırma sonucunda farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerin eşitlik ve eşitsizlik kavramlarını farklı bir şekilde anlamlandırdıkları görülmüştür. Ayrıca araştırma sonucu elde edilen bulgulara göre eğitimin öğrencilerin toplumdaki gerçeklikleri anlama konusunda etkilediği ve algılarını biçimlendirdiği, böylece toplumda mevcut eşitsizlik durumlarının kabul görmesini sağlayıp bunları tekrardan ortaya çıkardığı fikrini desteklediği görülmüştür.

Kandemir ve Kaya’ nın (2010) “Gelir Dağılımının Yüksek Öğrenimde Fırsat Eşitliğine Etkisi: Türkiye’de Özel Üniversite Gerçeği” adlı çalışmada Türkiye’ deki ekonomik şartların eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilediği vurgulanmış ve bu durumun üniversitede daha belirgin bir şekilde görüldüğü belirtilmiştir. Özel

üniversitelerde eğitim görmek için ödenen ücretin yüksekliği ve devlet okullarındaki aynı bölümlere göre çok daha düşük puanlarla eğitime hak kazanıldığının altı çizilmiştir. Çalışmada öğrencilerin Meslek yüksek okulu yerine neden özel üniversitede parayla eğitim almayı istemedikleri; öğrencilerin kaç kardeşe sahip olduğu, aylık giderleri, ailelerinin ortalama aylık kazançları ve çalışmaya katılan öğrencilerin aldıkları puanların beş özel üniversitenin işletme bölümü için ortalama eşit ağırlık puanı olan 246. 500' den daha yüksekte olup olmadığı ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Bu araştırmadaki veriler 20 soruluk anket yoluyla Kastamonu Meslek Yüksekokulu İktisadi ve İdari Programlarda eğitim gören 900 öğrenci kitlesinden rastgele seçilen 250 kişilik örneklemden elde edilip daha sonra analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda tek çocuklu ailede yetişen %7, 2 iki ya da daha fazla çocuğa sahip ailede büyüyen öğrenci oranı %92, 8 bulunmuştur. Özel bir üniversitede eğitime devam etmeme nedenleri arasında en yüksek oranla yani %80, 4 ile öğrencilerin maddi durumlarının yetersiz olduğu bulunmuştur. Bunların dışında öğrencilerden beş özel üniversitenin ortalama puanı olan 246. 500' den daha yüksek puan alanların oranı %66 olduğu sonucuna varılmış ve eğitimde fırsat eşitliğinin en önemli nedenlerinden biri olarak maddi imkanların yetersizliği olduğu vurgulanmıştır.

Sarıer' in (2010) "Ortaöğretime Giriş Sınavları (OKS-SBS) ve PISA Sonuçları Işığında Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi" isimli betimsel çalışmasında eğitimde fırsat eşitliği merkezi sınavlar bağlamında Türkiye'de fırsat eşitliğinin hangi düzeyde başarıldığı incelenmiştir. Araştırmada kullanılan veriler, Türkiye İstatistik Kurumu, OECD ve Millî Eğitim Bakanlığının internet sitelerinden elde edilmiş ve elde edilen bu veriler istatistiksel yöntemlerle yorumlanmış ve değerlendirilmiştir.

Araştırmada ulaşılan bazı önemli sonuçlar şunlardır:

1) OKS-SBS ve PISA sonuçları göz önünde bulundurulduğunda Türkiye' deki öğrenciler performans, cinsiyet ve farklı coğrafi konumlara göre değişkenlik gösterdiği görülmüştür.

2) Öğretim kademesi arttıkça okula devam eden kız sayısı azalmakta ve bu da eğitimde fırsat eşitsizliğini ortaya çıkarmakta ve dolayısıyla eğitimde fırsat eşitliği tam olarak sağlanamamaktadır.

3) Türkiye' de öğretmen ve derslik sayısındaki artış oranı, öğrenci sayısındaki artış oranının gerisinde kalmaktadır.

4) Merkezi sınavlar, öğrencileri resmi okullar dışındaki eğitim kurumlarına yönlendirmektedir.

5) Sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel faktörler öğrenciler arasında akademik yönden farkların çıkmasına neden olmaktadır. Bu sonuçlara ek olarak ortaöğretim giriş sınavlarına katılan adayların %75' in daha fazlası sınavı kazanamayıp istediği okullarda eğitime devam edemediği, PISA' da uygulanan matematik, fen bilgisi ve okumada Türkiye'nin puan ortalamalarının OECD ülkelerinden oldukça düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Yaşar' ın (2014) "Sosyo Ekonomik Açıdan Eğitimde Fırsat Eşitliği: Giresun Örneği" başlıklı araştırmasının amacı, istatistiksel yöntemlerle Türkiye' de Giresun ilinde eğitime devam eden bireyler arasında sosyo-ekonomik açıdan fırsat eşitsizliği konusunda fark olup olmadığını ortaya koymak ve mevcut fırsat eşitsizliğinin boyutlarını açıklayarak, eşitsizliğin giderilmesine yönelik önerilerin tartışılmasını sağlamaktır. Bu çalışmada tarihsel araştırma yöntemlerinden ve betimsel araştırma yöntemlerinden araştırma konusuna uygun olanların bir kısmı kullanılmıştır. Özellikle betimsel araştırmanın bir alt dalı olan anket soru kağıdıyla bilgi toplama daha fazla kullanılmıştır. Örneklemi daha benzer hale getirmek amacıyla tek bir bölgeye bağlı kalınmamış ve biri merkez ilçe olmak üzere toplam 9 İlçe, 2 belde ve 3 köyde bulunan okulların öğrencileri örnekleme dahil edilmiştir. Araştırma üç aşamada yapılmıştır; birinci aşamada belirtilen sayıda okula ulaşılmış ve araştırmacı tarafından ilgili öğrencilerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler çözümlenmiştir, ikinci aşamada ise sınav sonuçları çeşitli yöntemlerle değerlendirilmiştir, üçüncü aşamada ise ilk iki aşamada elde edilen veriler birleştirilip istatistiksel yöntemlerle regresyon modeli oluşturulup ve bu modellerden elde edilen sonuçlar çözümlenip değerlendirilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda eğitimde okul dışında dersane, etüt merkezlerine ve özel derslere harcama yapan öğrenciler YGS (Yüksek Öğretime Geçiş Sınavı) ve SBS (Seviye Belirleme Sınavı)' ında diğer öğrencilerden daha başarılı olduğu görülmüştür. Bir diğer sonuç ise Giresun ilinde yaşayan öğrencilerin sözü edilen merkezi sınavlardan elde ettikleri başarılarıyla cinsiyetleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki bulunmamış, buna ek olarak kent merkezinde yaşayan öğrenciler kırsal kesimde yaşayan öğrencilerden daha başarılı olduğu ve evinde internet olan öğrencilerin de başarı konusunda evinde interneti olmayan öğrencilere göre daha yüksek başarı gösterdiği sonucuna varılmıştır. Bu araştırma bir de eğitim alanında fırsat eşitliğinin mutlak olarak sağlanmasının çok zor olduğu ancak eşitsizliğin boyutlarının en aza indirilmesi daha gerçekçi olduğu ve başta yönetici konumunda olan kişiler ve diğer tüm bireylerin çeşitli roller üstlenmesi gerektiği ve yapılacak çalışmalardan da çok kısa bir

zaman diliminde dönüt beklemek yerine, daha uzun bir zaman diliminde dönüt alınabilecek yönde araştırmalar yapılmasının önemi vurgulanmıştır.

Mercik' in (2015) “Eğitimde Fırsat Eşitliği, Toplumsal Genel Başarı ve Adalet İlişkisi: PISA Projesi Kapsamında Finlandiya ve Türkiye Deneyimlerinin Karşılaştırması” adlı yüksek lisans tezindeki amaç Türkiye’ de eğitimde fırsat eşitliği sağlanıp sağlanmadığı ve bunun birey toplum ve iktisadi gelişime faydası olup olmadığını ortaya çıkarmak, böylece eşitsizlik durumlarını gözler önüne serip söz konusu eşitsizlik durumlarını azaltabilecek politika tavsiyelerinde bulunmaktır. Bu çalışma dört bölüm halinde yürütülmüştür; çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde eşitlik ve adalet teorileri tartışılmıştır, üçüncü bölümünde PISA projesi irdelenmiştir ve sonuncu yani dördüncü bölümünde ise Karşılaştırmalı Eğitim Bilimi (Science of Comparative Education [SCE]) baz alınarak Finlandiya’ nın eşitlik, insan hakları ve özgürlük prensiplerini temele alan sistem ile Türk Eğitim Sistemi (TES) birbiriyle kıyaslanmıştır. Tanımlayıcı kuramsal modeliyle oluşturulan bu çalışmadaki veriler literatür taraması kapsamında veri toplama metoduyla elde edilmiş, sonuca deneysel ve istatistik tabanlı bağıntılar kullanılarak ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda Türkiye’ de mecburi eğitim yıllarında uygulanan düzenlemelerin fırsat eşitliğini yeterince sağlayamadığı ve sosyo ekonomik durum gibi önemli bazı durumların gözden kaçırılması eğitimde adalet ve eşitlik sorunlarına neden olduğu görülmüştür. Her ne kadar Türkiye’ de adalet ve eşitlik kavramları üzerinde durulsa da söylenenlerin sonuçla uyuşmadığı tespit edilmiştir. Son olarak okula devam oranı yükseltilmesi için çalışmaların artırılması ve öğretmenlik mesleğine verilen toplumsal değerin hak ettiği yere getirilmesi gerektiği önerilerinde bulunulmuştur.

Temiz ve Cin’ in (2017) “Okul Öncesi Eğitimde Cinsiyet Eşitliği Üzerine Betimsel Bir Çalışma” adlı çalışmalarında dünya çapında meydana gelen değişimler ve kadın faaliyetlerinin artış göstermiş olmasına rağmen cinsiyet konusunda bazı kültürel değerlerden ötürü eşitsizliğin devam ettiği vurgulanmıştır. Bu amaçla “Cinsiyet Eşitliği Ölçeği” dilimize çevrilerek geçerlilik ve güvenilirliği konusunda analizler yapılmıştır. Bu ölçekte kurumsal, eğitim öğretim ve kişisel bağlamda toplam üç farklı alanda 30 likert tipi madde ve bunun yanında iki adet açık uçlu soru dört uzmanın desteği alınarak Türkçe’ ye uyarlanmıştır. Söz konusu ölçek okul öncesi kurumlarda çalışan 46 erkek ve 92 kadın olmak üzere toplamda 138 öğretmene uygulanmıştır. Bu kişilerden elde edilen veriler iç geçerlilik ölçümü için kullanılan Cronbach Alpha katsayısıyla analiz edilmiş ve ölçeğin çevrilmiş hali okul öncesi cinsiyet için yeterli olduğu görülmüştür. Daha

sonra bu ölçek 97 kadın ve 55 erkek toplamda 152 öğretmene tekrar uygulanarak kadın ve erkekler arasındaki cinsiyet ayrımı Manova test yöntemiyle kıyaslanmış, kadın ve erkek öğretmenlerin puanları arasında ve öğretmenlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar arasında kayda değer bir farklılık gözlemlenememiştir. Araştırma sonucunda çocuklar arasında birtakım inanç ve kültürel değerler açısından kızların ve erkeklerin bir kalıba dayalı bir şekilde yetiştirilmeye çalışıldığı anlaşılmıştır. Bunun yanında bazı ailelerin çocuklarının öğretmenleri erkek olduğu ve bu ailelerdeki annelerin bu öğretmenlere karşı hissettikleri cinsiyetçi tutum nedeniyle kızlarını okula göndermek istemedikleri ortaya çıkmıştır. Son olarak da çalışmaya dahil edilen kadın ve erkek öğretmenlerin kalıp değer ve yargıları yıkmaya yönelik okullarındaki öğrencileri eğitmek adına birtakım çalışmalar yaptıkları görülmüştür.

Dönmez, Gürbüz ve Tekçe' nin (2018) "Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Dayanarak Fırsat Eşitliği Açısından Değerlendirilmesi" isimli çalışmasında amaç dershanelerin kapatılmasının ardından MEB tarafından hayata geçirilen destekleme ve yetiştirme kurslarının (DYK) fırsat eşitliğini sağlamadaki rolü ve idareci, öğretmen ve öğrencilerin kurslarda karşılaşılan problemlerin çözümüne dair fikirlerini açığa çıkarmaktır. Araştırmada nitel araştırmanın alt çeşidi olan durum çalışması kullanılmış ve altı soruluk yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla veriler elde edilmiş ve daha sonra bu veriler içerik analiziyle incelenmiştir. Bu verilerin kodları bu konuda uzman iki kişi tarafından ortaya çıkarılarak temalar çıkarılmıştır. Daha sonra bu veriler Miles ve Huberman (1994) uyumluluk testiyle kontrol edilmiştir. Araştırmaya Ankara ili Altındağ ilçesinde üç farklı okulda çalışan üç okul müdürü, altı öğretmen ve söz konusu okullarda eğitim ve öğretime devam eden 12 öğrenci dahil edilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda okul idarecileri DYK' nin açılması maddi yetersizlikten dolayı ek ders alamayan kişilere yardımcı olduğu için fırsat eşitsizliğinin önlenmesi için yardımcı bir düzenleme olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler de bu konuda okul idarecileriyle aynı doğrultuda görüş belirtmişlerdir. Ayrıca DYK' nin yürütülmesinde karşılaşılan bazı olumsuz durumlar da olduğu görülmüştür. Bu olumsuz durumlar şu şekilde sıralanabilir: okulların fiziki yetersizliği, okullara kırtasiye ve temizlik için ek bütçe tahsis edilmemesi, kurslarda ücretli ve kadrolu öğretmenlere ödenen ek dersin farklı oluşudur. Çalışmanın son kısmında EBA tarafından öğrenciler için hazırlanan eğitim dokümanları, testlerinin sayısının arttırılıp daha niteliksel bir hale getirilmesi gerektiği bunu yanında okullardaki akıllı tahtaların entegrasyonun arttırılması ve teknolojinin

kullanılmasının yararlı olacağı vurgulanmıştır.

Demir ve İnan' ın (2018) "Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Kamu Politikaları: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme" isimli araştırmada gelir dağılımı, istihdam sorunları bölgeler arasındaki farkların eğitimde fırsat eşitliği sağlamadaki önemi vurgulanmış ve bu gibi temel sorunların çözümüne katkı sağlamak amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle eğitimin felsefi açıklaması üzerinde durulmuş, daha sonra uluslararası hukukta fırsat eşitliğinin neyi ifade ettiği üzerinde yoğunlaşmıştır. Daha sonra Türkiye' de eğitimde fırsat eşitliği sağlamak amacıyla hangi kamu politikalarının uygulandığı açıklanmıştır. Bu çalışmada Harran üniversitesi ve Gazi üniversitesi öğrencilerine anket yoluyla okuyan kardeş sayısı, ailenin gelir düzeyi, öğrencinin gelir düzeyi, ailenin eğitim durumları gibi temel değişkenlerle ilgili sorular yöneltilerek arada ne derecede farkın olduğu anlaşılmaya çalışılmıştır. Bunun yanı sıra bu konuyla alakalı bazı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri tablolara aktarılmış ve bu veriler yüzde, frekans, aritmetik ortalama gibi analiz yöntemleriyle irdelenip bu konu hakkında daha ayrıntılı bir bilgi elde edilmiştir. Bu araştırmanın sonucunda özellikle gelişmekte olan ülkeler için fırsat eşitliği kavramı çok önemli bir kavram olduğu anlaşılmış ve az gelişmiş ülkelerin bazılarının temel nedeni içinde bulundukları kısır döngüden çıkamadıkları ve bu kısır döngünün de az gelişmişliklerini beslediği görülmüştür. Bu amaçla alt gelir grubundaki bireylere ve bölgelere sağlanacak imkanlar, bölgelerin gelişmiş bölge ve bu gelir gruplarındakilere imkanlara kavuşmasını kolaylaştıracak politikalar söz konusu kısır döngüyü aşmada yardımcı olacağı tespit edilmiştir. Eğitimde fırsat eşitliği tartışılan önemli konulardan biri olduğu ancak özellikle son dönemlerde ciddi politika ve değerlendirme önerilerinde bulunulmuş olmasına rağmen toplumun beklenti ve ihtiyaçları yazılı metinde kalmış ve maalesef ki uygulamaya konulmamıştır. Ayrıca bir süredir Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya başta kamusal teşvik politikaları olmak üzere eğitim ve sağlık harcamaları üzerinden yoğun bir pozitif ayrımcılık yapan politikaların ne denli önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Tabak' ın (2019) "Türk Eğitim Sisteminde Eğitimde Fırsat Eşitliğine Kuramsal Bakış: Roller ve Sorumluluklar" adlı çalışma eğitimde fırsat eşitliğinin Türk eğitim sistemindeki kuram farklılığına ve bu kavramın değerlendirilmesi amacıyla yürütülmüştür. Bundan dolayı çalışmada öncelikli olarak eşitlik, fırsat eşitliği ve eğitimde fırsat eşitliği gibi kavramlar ana hatlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra bu kavramların değerlendirilmesi sonucu eğitim öğretim sürecinde eşitliğin başlı başına yeterli olamayacağı bazı örnek durumlar verilerek olması gerekenin adil bir

eğitim olması gerektiği vurgulanmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye’ de son yıllarda yapılan bazı kökü değişiklikler göz önünde bulundurulduğunda fırsat eşitliğinin sağlanması konusunda yol alındığı görülmüştür. Bunlardan en önemlileri arasında olan sağlık, eğitim ve doğum gibi üç farklı alanda yapılan sosyal yardımlar dikkat çekmektedir. Fakir ailelere eğitim ve sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için birtakım maddi destek sağlanmaktadır. Gelir seviyesi en alt grupta yer alan ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocuklarını okula gönderemeyen ailelere çocuklarını okula göndermeleri sözüyle şartlı eğitim yardımı yapılmaktadır. Bu yardım kapsamında verilen maddi desteğin miktarı 2004 yılına kadar ailedeki çocuk sayısına bakılırken 2005’ ten itibaren çocukların cinsiyeti ve eğitim gördüğü kademe sağlanan maddi destek miktarında belirleyici olmuştur. Böylece kız çocuklarına daha fazla maddi destek sağlanarak bu çocukların eğitimlerine daha düzenli devam etmeleri konusunda yardımcı olunmuş böylece eğitimde fırsat eşitliği önündeki en önemli faktör olan cinsiyet eşitsizliği azaltılmaya çalışılmıştır. Bunun yanında eğitimde fırsat eşitliği sağlanması konusunda MEB’ in FATİH projesi kapsamında 2011’ den itibaren öğrencilere ücretsiz olarak dağıtmış olduğu 63. 000’ den daha fazla sayıda tablet ve okullardaki sınıflara 84. 000 akıllı tahta kurulumu yapılmıştır. Özellikle evinde hiç teknolojik cihaza ve internete sahip olmayan kırsal kesimdeki öğrenciler göz önünde bulundurulduğunda öğrencilere ek materyaller sunularak dersleri daha iyi anlamaları sağlanmış ve eğitimde fırsat eşitliği sağlanması konusunda önemli bir gelişme sağlandığı görülmüştür.

Ardakoç’ un (2020) “Eğitimde Fırsat Eşitliği Sağlanmasında Okul Liderlerinin Rolü” adlı çalışmasında günümüzde görülen birtakım yenileşme hareketleriyle beraber toplumsal alanda görülen karmaşık durumun okullara ve sınıflara yansıdığı görülmüştür. Böylece bu çalışmada öğrencilerin farklı özelliklere sahip olmaları sonucunda okullarda dezavantajlı durumda olan öğrencilere okul yöneticilerinin mevcut eşitsizlik durumunu ortadan kaldırmaya yönelik ne gibi yardımda bulunabileceği konusunda yol gösterici olunması hedeflenmiştir. Bu tür genellemelere ulaşabilmek için TÜİK (2018) verilerine göre yabancı uyruklu kişiler ekonomik durumlarıyla ilgili sayısal analizler yapılmış, bunun yanında MEB (2018-2019) sayısal verilerinden yararlanarak 0-17 yaş arasında örgün eğitime devam eden engelli kişi sayısından faydalanılarak sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda okul yöneticilerinin okullarda fırsat eşitliği sağlama ve öğrencilerin okula devam etmeleri konusundaki problemleri ortadan kaldırma konusunda çok önemli bir yere sahip oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiye’ deki okul yöneticilerinin okullardaki fırsat eşitsizliğini kaldırma konusunda çok az çalışma

yapıldığı ve siyasal, ekonomik ve toplumsal alanda yaşanan değişimler neticesinde bu sayının artırılması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır. Ayrıca yöneticiler okulun bulunmuş olduğu bölgenin özelliklerini göz önünde bulundurarak fırsat eşitliği konusunda engellerle karşılaşan öğrencilere yönelik esnek program uygulamasının sağlanması konusunda öğretmenlere rehberlik edebileceği ve aynı şekilde okulun diğer çalışanlarına da iyi bir örnek olup azınlık konumunda olan bireylere karşı ön yargıların ortadan kaldırılmasına yönelik veli, öğrenci ve diğer okul personellerinin bu konuda eğitime katkı sağlayacak uzman davetinin yapılmasının öneminden bahsedilmiştir.

Ergün' ün (2019) “Eğitimde ve Fırsat İmkân Eşitliğine Farklı Bir Bakış” isimli çalışması bir durum (vaka) çalışması olarak yürütülmüş böylece bu çalışmada araştırmacıya bu olayı daha derinlemesine inceleme ve daha iyi anlama ve değerlendirme imkânı sağlanmıştır. Bu çalışmada Denizli’ de içe herhangi bir alan veya dalda eğitim gören meslek lisesi öğrencilerinin 11. sınıfta aynı il içinde nakil olamamalarının ortaya çıkardığı fırsat ve imkân eşitliğinin tartışılması amaçlanmıştır. Bu amaçla da bu çalışmada; “mesleki ve teknik eğitime devam eden 11. sınıf öğrencisinin aynı il içerisinde nakil olacağı bir okulun bulunmaması fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanmasında bir engel midir?” sorusunun cevabı araştırılmıştır. Araştırmanın sunduğu çerçeveye göre; ekonomik koşullar nedeniyle 11. sınıfta okula gidemeyen öğrenci, aynı alanda başka bir okul bulabilir veya açık bir kursa kaydolabilir. Bu öğrencinin aynı yerde gidebileceği başka bir okul yoksa, öğrenci alanla ilgili eğitimini bitirebilir veya öğrenci sevmediği bir mesleğe yönelebilir. Bu araştırmanın sonucunda Denizli ilinde “uçak bakım” alanında sadece özel kurumlar eğitim vermekte, ancak velilerin bu okulların istedikleri ücretleri karşılayamadıkları durumlarda aileler çocuklarını devletin eğitim kurumlarına alma isteğinde bulunabileceklerdir. Okula devam eden öğrenciler dokuzuncu ve onuncu sınıflarda nakil konusunda sıkıntı yaşamamakta; ancak on birinci sınıfta nakil konusunda birtakım engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Millî eğitim bakanlığı ortaöğretim kurumları yönetmeliğinin ortaöğretim kurumları arasında nakil ve geçişler yönetmeliğine göre 11.sınıf öğrencileri sadece aynı alan veya dalda nakil yapabileceği belirtilmiş, ancak söz konusu ilde aynı alanda eğitim veren okul olmaması ve 11.sınıfta eğitim görüp çeşitli nedenlerle başka okula eğitime devam etmek isteyenlere sorun teşkil ettiğinden eğitimde fırsat eşitliğine aykırı bir durumun olduğu belirtilmiştir. Son olarak bu eşitsizliğin ortadan kalkması için devletten bu alanda eğitim veren okul yapmasını beklemek yerine bu alanda eğitim gören öğrencilere devlet desteği artırılıp havacılık

alanında faaliyet gösteren kurumlardan burs imkânı sağlanması önerisinde bulunulmuştur.

Sağlam' ın (2020) “Sosyal Politika Aracı Olarak Fırsat Eşitliği ve Bunun Sağlanmasında Eğitimin Rolü” isimli çalışmada eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasında eşitlik kavramını ele alarak eğitimin yeterliliği ve etkinliği bağlamında bilimsel veriler elde etme amaçlanmıştır. Eşitlik ilkesi liberalizm, muhafazakarlık, sosyalizm, anarşizm, faşizm ve feminizm gibi siyasi ideolojilere göre farklı boyutlarda ele alınarak detaylı bir şekilde incelenmiştir. Daha sonra işlevci kuram, çatışmacı kuram, feminist kuram ve küreselleşme kuramı gibi çağdaş eğitim sosyoloji kuramlarıyla eğitimde fırsat eşitliği arasındaki ilişki açığa çıkarılmıştır. Bu çalışmada TÜİK, OECD ve PISA sayısal verilerinden elde edilen bilgiler tablolar halinde sunularak açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda eğitimin fırsat eşitliği sağlama konusunda önemli bir yere sahip olduğu ve fırsat eşitliğinin sonraki nesilleri ve toplumun bulunduğu yeri etkilediği ortaya çıkmıştır. Benimsenen fikir akımlarının yalnız eğitim değil aynı zamanda fırsat eşitliği üzerinde etkiye sahip olduğu görülmüştür. Bunların da toplum yaşamı ve birey üzerinde etkileri olduğu ve maddi durumun öğrencinin eğitimini büyük oranda etkilediği görülmüştür. Bunun yanında araştırmanın başında öne sürülen sosyal politika aracı olan fırsat eşitliğinin çok önemli bir ihtiyaç olduğu ancak mevcut eğitimin fırsat eşitliğini sağlamada yeterince başarılı olamadığı vurgulanmıştır. Bu tür eşitsizliğin olması da insanlar arasında ayrışmalara sebep olduğundan bu insanların içinde bulunduğu ortamda huzur ve refahın sağlanması zorlu bir hale dönüşmektedir sonucuna varılmıştır.

Çeribaş' ın (2020) “Sosyal Devlet Bağlamında Yüksek Öğrenim Kredi ve Burs İmkanlarının Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamadaki Rolü: Bursa İli Araştırması” adlı çalışmada devletin gelir düzeyinde adaleti sağlamak, yoksulluğu azaltmak, sosyal denge, barış ortamı oluşturmak için bazı harcamalar yaptığı ve bunun arasında en yüksek gideri eğitim giderleri olduğu vurgulanmıştır. Daha sonra yükseköğretimde eğitime devam eden öğrencilere sağlanan kredi ve bursların eğitimde fırsat eşitliğini olumlu yönde etkilemektedir hipotezinin doğruluğunun saptanması amaçlanmıştır. Bunun için bu araştırmanın ilk bölümünde konuya dair araştırma arşivi oluşturularak konuyla ilgili genel bilgiler sunulmuştur. İkinci bölümünde eğitim giderleri, fırsat eşitliğinin tanımı yapılmış ve söz konusu harcamaların sosyal yardımlar içindeki yeri, yararı ve özelliği konusunda açıklamalar yapılmıştır. Son olarak üçüncü bölümünde ise ilk iki bölümdeki bilgiler doğrultusunda elde edilen bulguların kredi ve bursların

eğitimde fırsat eşitliği sağlaması bağlamında incelenmiştir. Çalışmaya katılan 600 öğrencinin ankette yer alan 11 maddelik sıralama setine göre sosyo ekonomik sorunların fırsat eşitsizliğine neden olduğuna dair çoğu öğrenci aynı görüşte olduğunu belirtmiştir. Bu durumda devletin verdiği kredi, bursların öğrencilerin cevapları dikkate alındığında eşitsizliği ortadan kaldırmaya yardımcı olduğu görülmüş ve böylece ortaya atılan hipotezin doğrulandığı görülmüştür. Bununla birlikte devletin her yıl yükseköğretime ayırdığı gideri arttırmış ancak bireysel, toplumsal beklentileri karşılayabilmek için sağlanan burs ve krediler fırsat eşitsizliğini gidermede kısmen yardımcı olmasına rağmen yalnız başlarına yeterli olmadıkları sonucuna varılmıştır.

Gürültü ve Alcı' nın (2020) “Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsat Eşitliği Bağlamında Öğrenci ve Veli Görüşleri” isimli araştırmada üstün yeteneğe sahip öğrencilerin, eğitimde fırsat eşitliğinden ne derecede ve nasıl faydalanması gerektiği ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilen veriler içerik analiziyle incelenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler grup görüşmelerindeki 13 sorulu yarı yapılandırılmış görüşme kullanılarak elde edilmiştir. 21 üstün yeteneğe sahip öğrenci ve bu öğrencilerden 14 kişinin velisi dahil olmuştur. Çalışmaya katılan bu kişiler, “öğretmen”, “arkadaş”, “okul yöneticisi”, “ders”, “ders kitabı”, “öğrenme”, “ölçme değerlendirme”, “eğitim felsefesi”, “okul”, “sosyal etkinlik”, “okul çalışanı”, “ev ortamı”, “aile ortamı” şeklinde 13 farklı alan adı altında 151 kod ile görüşlerini dile getirmiştir. Araştırmanın sonucunda katılımcılar üstün yetenekli öğrencilere sağlanması gereken fırsat eşitliği bağlamında ilgi ve yeteneklerine uygun bir şekilde koç-mentör rehberliğinde, yaparak ve yaşayarak öğrenmenin gerçekleştiği eğitim üzerine odaklanılmıştır. Öğrenciler; öğretmeni alan uzmanlığına sahip, iyi iletişim kurabilen, yeniliğe açık, esnek, farklı durumlara göre adil, demokratik uygulamalar sergileyebilen, derslere önceden hazırlanmış bir şekilde gelen, lider, disiplinli ve yeri gelince de rol model olabilen biri olarak tanımlarken, veliler; ise öğretmeni alanında uzman, üstün yeteneklileri eğitim ve öğretim sürecinde deneyimiyle süreci en iyi bir şekilde yürütebilen, demokratik ve insan ilişkilerinde yüksek beceriye sahip bir kişi olarak tasvir etmişlerdir. Okul yöneticisi hakkındaki öğrenci görüşlerine göre yöneticiler öğrenciye değer vermeli, demokratik, adil, yenilikçi olmalı, sosyal etkinliğe yer vermeli ve yerine göre rekabet ortamı ya da iş birliğinin hâkim olduğu bir okul ortamı hazırlayabilmelidir. Ancak veliler sorumluluk sahibi, öğrencileri destekleyen ve birey olarak değer veren, sosyal etkinlikleri önemseyen ve katılımcı idarecilerin üstün yetenekli öğrencilere sahip bir okulda eğitim ve öğretim sürecinde

öğrencilere daha çok yardımcı olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Okul çalışanı konusunda üstün yetenekli öğrenciler, okul çalışanlarının sevecen, güler yüzlü, hoşgörülü, sağlıklı iletişime sahip, ast-üst ilişkisine dikkat eden kendilerine örnek olabilecek kişiliğe sahip olmaları gerektiğini, veliler ise bu çalışanların güvenilir kişiler olması gerektiği, kötü bir durum karşısında sabırlı ve temizliğe dikkat eden bireyler olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ders konusunda öğrenciler disiplinler arası, farklı yöntem ve tekniklere sahip, iş birliğine ve projeye dayalı, bazen öğretmenlerinin de aktif olacağı sade bir ders ortamında eğitim görmek istediklerini söylemişlerdir. Veliler ise ders ortamının öğrencilerin bireysel farklılığına, ilgi ve yeteneklerine uygun bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Özetle bu araştırmanın sonucunda diğer maddeler de göz önünde bulundurulduğunda genel olarak öğrenci ve veli görüşmelerinden elde edilen veriler incelendiğinde üstün yetenekli bireylerin kendi öğrenme hızlarına uygun, homojen, farklı yöntem ve tekniğe sahip bireyselleştirilmiş eğitim ortamında daha başarılı ve mutlu olabileceği gözlemlenmiştir.

2.11. Konuyla İlgili Yapılmış Yurt Dışı Araştırmalar

Schofield ve Davidson' ın (1998) “İnternet ve Eğitimde Fırsat Eşitliği” adlı çalışmalarında amaç büyük bir kentsel okul bölgesine İnternet erişimi getirmek için tasarlanmış bir projede bu konuyla ilgili ortaya çıkan sorunları açıklayarak ve analiz ederek bilgisayar teknolojisi kullanan okullarla fırsat eşitliği arasındaki ilişkiyi açıklamaktır. Temelde bu çalışmada girdilerin ve sürecin eşitliği olmak üzere iki tür duruma değinilmiştir. Fiziksel, finansal ve okulun insan kaynakları eğitim sürecini kapsamaktadır. Bu makalenin amaçları doğrultusunda, İnternet erişiminin eşitliği; belirli bir okuldaki İnternet erişiminin türü ve miktarı ile okul programı hizmet verdiği öğrencilerin özellikleri arasında hiçbir ilişki olmaması olarak tanımlanmıştır. Girdiler ise herhangi bir okul veya bu okulun alt bölümünde farklı türdeki öğrenciler tarafından değişik bir şekilde kullanılabilirler. Bu yüzden eğitim süreci ve bu girdiler eğitimde fırsat eşitliği konusunda birbiriyle yakın bir ilişkiye sahiptirler. Bu çalışmada nitel yöntem, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve arşiv materyali aracılığıyla birtakım verilere ulaşmaya çalışılmıştır. Ayrıca internetin kullanılmış olduğu 40' tan fazla okul 160 saatin üzerinde gözlemlenmiş ve farklı gruptaki projeye katılan öğretmenler arasındaki 125' ten fazla toplantı incelenmiştir. Çalışmada farklı okul ve sınıf türlerine eşit erişim sağlanması konusunda fırsat eşitliğinin sağlanmadığı belirtilmiş, öğretmenlerin internet

kullanımı hakkındaki görüşleri gibi çok sayıda eğitim süreci konuları mevcut eşitsizliği pekiştirdiği sonucuna varılmıştır.

Unterhalter' ın (2005) “Kızların Eğitimi ve Cinsiyet Eşitliği” adlı çalışmada temele alınan araştırma sorusu kız çocuklarının eğitimlerinde gelişme sağlayabilecek birtakım araştırmalar yapmaktır. Araştırmada incelenen değişim teorisine göre kız çocukların eğitimi, cinsiyet eşitliği okulun kendisinden ve okul dışından etkilenmektedir. Bu yüzden kız çocuklarının eğitimdeki gelişimi, eşitliği yerel ve küresel çaptaki durumlardan etkilendiği varsayılmıştır. Ayrıca bu konuda yapılacak birtakım farklı bir aradaki düzenlemelerin kız çocukların okula katılımlarını ve aldıkları eğitim kalitesinin artmasını olumlu yönde etkileyebileceği düşünülmüştür. Bu yüzden değişim teorisi; durumlar arasındaki ilişki, farklı gelişimsel müdahaleler, kız çocukların eğitim çıktıları ve cinsiyet eşitliğini daha derinlemesine inceleyebilmek için çok yönlü olacak şekilde öne sürülmüştür. Bu konudaki daha detaylı bir analiz yapabilmek için farklı veri tabanları kullanılarak 1991 yılından sonraki toplamda 169 araştırma analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda şu sonuçlara varılmıştır:

- 1) Dışlama sorunları, normlardan çok kaynak ve değişen kurumlara odaklanıldığı görülmüştür. Bir de kız çocukların eğitimi ve cinsiyet eşitliği konusunda yapılmış araştırmaların kız kayıtlarının teşvik edilmesi, okula devamı, not başarısı ve öğrenme kazanımlarına göre daha az olduğu tespit edilmiştir.
- 2) Literatür taraması yapan ekibin çoğu çalışması nicel araştırma yöntemiyle yapıldığı görülmüştür. Bu konuda yapılan nitel kalite çalışmaların az sayıda olduğu, ancak bu yöntemle yapılacak özenli çalışmaların kaliteli olma potansiyelinin yüksek olacağı ve belirli bir zaman aralığını gösteren bu konudaki boylamsal çalışmaların eksik sayıda olduğu sonucuna varılmıştır.

Adroque' nın (2013) “Arjantin’ deki Devlet İlkokullarında Eğitimde Fırsat Eşitliği” isimli araştırmasında daha önce bu konuda yapılmış bazı araştırmaların Arjantin’ deki devlet okullarında büyük bir eşitsizliğin olduğunu gösterse de bu çalışmalarda özel kaynakların eksikliği ve eşitsizliğin ne düzeyde olduğunu ortaya çıkarma açısından yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Bu yüzden bu çalışmada devlet ilkokullarında eğitimde fırsat eşitliği hedefinin ne ölçüde yerine getirildiğini belirlemek ve temel eksikliklerin neler olduğunu ortaya çıkarmak temel amaçtır. Bu çalışmada

okullar, öğretmenler ve öğrenci özellikleri hakkında ulusal eğitim değerlendirme verileri birincil kaynak olarak ele alınmıştır. Yapılan araştırmada elde edilen verilerle eğitimde fırsat eşitliği ile ilgili tartışılan etkenlerin birbiriyle olan ilgisini saptamak için ayrıştırma metodu ve regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; aynı türden devlet okullarında bile özellikle ekonomik yönden eğitim hizmetlerin dağıtımı açısından farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu durum, kaynakların yerel düzeyde dağıtımında ciddi sorunların varlığına işaret etmektedir. Her ilde bir arada bulunan farklılıkların, geleneklerin ve kamu kaynaklarına erişim olanaklarının keşfedilmesi bu sorunu daha iyi anlamada yardımcı olacağı sonucuna varılmıştır.

Jacob, Berger, Hart ve Loeb' in (2016) "Teknoloji, Eğitim Fırsatlarının Eşitliğini Sağlayabilir mi?" başlıklı araştırmasında Amerika Birleşik Devletleri' nde 1966 yılında beyaz ve beyaz olmayan çocuklar arasındaki eğitim fırsatları ve imkânlarındaki sorunların ve eşitsizliklerin azaltılmasına büyük ölçüde yardımcı olduğu vurgulanmıştır. Ancak günümüzde bu raporda belirtilen sorunların benzerlerinin devam etmekte olduğu belirtilmiştir. Sorunlar geçmiş yıllara göre azalmış ancak standart bir sınavda halen Afro-Amerika ve Latin çocukların Asya ve Kafkasya' daki öğrencilerden ortalama yüzde 13 oranında daha düşük aldığı görülmüştür. Devam etmekte olan bu eşitsizliğin üstesinden gelebilmek için yapılan çalışmaların döngü halinde devam ettiği gözlenmiştir. Bu yüzden bu konuda fayda sağlayacağı düşünülen eğitim fırsatlarının eşitliğini teşvik etmek için önemli görülen bazı teknolojik yeniliklerin potansiyeli değerlendirilmekte ve eğitim ve öğretimin nasıl daha etkili hale dönüştürülebileceği hakkında veriler elde etme amaçlanmıştır. Eğitimdeki teknolojik yeniliklerin tarihi incelenmekte ve harmanlanmış öğrenim ve sanal eğitim dahil olmak üzere önemli teknolojik yenilikler açıklanmaktadır. Florida' da devlet okullarında 20005-2006 ile 2012-2013 yılları arasında okuyan tüm öğrenciler boylamsal çalışma yöntemiyle araştırılmış; ancak örneklem olarak 9. sınıftan 12. sınıfa kadar devam eden öğrenciler alınmıştır. Bu araştırmada eğitimde teknolojiyi kullanmanın eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak adına hem olumlu hem de olumsuz sonuçları olduğu sonucuna varılmıştır. Elde edilen veriler yeni teknoloji tekniklerinin kullanışsızlığına değil de teknolojinin okul ve ev arasındaki etkileşimi anlamının önemini vurgulamaktadır. Bir de her ne kadar yeni teknolojik ve etkili bir yöntem kullanılsa da teknolojiyi kullanma açısından yetersiz ve deneyimsiz öğretmenlerin bu konuda kendi sınıflarında çok etkili olamayacağı göz önünde bulundurulmuştur. Bunun sonucunda da eğitimde fırsat eşitsizliği ortaya çıkacağı düşünüldüğünde teknolojinin uygulanabilirliği, uygulayıcı

kişilerin bu konuda deneyimli ve donanımlı olması gerektiği elde edilen sonuçlar ışığında vurgulanmıştır.

Petrovskiy ve Agapova' nın (2016) “Yüksek Öğrenimin Kalitesini Artırma ve Eğitim Fırsatlarında Eşitlik Sağlama Stratejileri” isimli çalışmalarının amacı, Rusya Federasyonu'nda yükseköğretimin kalitesini artırmak için politika ve strateji önerileri geliştirmektir. Bu araştırmada hem teorik hem de deneysel yöntemler kullanılmıştır. Teorik yöntemler şunlardır: bütünsel ve istatistiksel yaklaşım, bilimsel yöntemler, bilimsel veri tabanlarında yayınlanmış makale özetleridir. Çalışma, eşit eğitim fırsatlarının önemini ve eşit eğitim fırsatlarının gelişmekte olan ülkelerin eğitim sistemleri üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırmada kullanılan anketlerden elde edilen verilere göre işverenlerin mezunların temel eğitim seviyesinden memnun olduğu ancak uzmanlık alanındaki bilgi ve becerilerinden şikayetçi olduğu ve mevcut üniversite eğitim sisteminin genç uzmanların eğitimi ile ilgili olarak işverenlerin beklentileriyle uyuşmadığı sonucuna varılmıştır. Daha sonra bu konuda yapılacak çalışmalara öneriler ve çıkarımlar şu şekildedir; eğitimin kalitesi her bireyin etkili sosyalleşmesiyle ilgili olduğundan bu konu sosyal kategori olarak incelenebilir. Yükseköğretimin kalitesiyle ilgili sorunların çözülmesine yönelik kurumsal yerler, öncelikle yüksek öğretimin bir hizmet olarak oluşturulmasıyla ilgilidir bu yüzden bu hizmetin kalitesi, üniversitelerin belirleyici rekabet avantajlarından biri olduğundan yüksek öğretimin sosyo-kültürel rolünün, hedeflerinin ve sosyal olarak önemli işlevlerinin anlaşılması ve bunlarla ilgili sorunları gündeme getirilmelidir. Market ilişkileri sisteminde kalite tüketicinin beklentileriyle olan ilişkisi açısından incelendiğinde teknolojik ve insani zorluklara yanıt vermeye çalışan “eğitimin kalitesi” kavramıyla ilgili yaklaşımların da değiştiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Liu ve Yu' nun (2016) “Çin’ de Eğitim Eşitliği: Pekin’ deki Göçmen Çocuklar İçin Eğitim Politikalarının Analizi” adlı araştırmada Pekin’ deki göçmen çocukların eğitimine odaklanılmaktadır. 1990’ lı yılların sonlarından itibaren, Çin hükümeti göçmen çocuklar arasındaki eğitim sorunlarına yönelik birtakım politikalar geliştirmiştir. Bu politikaların uygulamadaki başarısını belirlemek için göçmenlerin yoğun yaşadığı bölgedeki farklı ilçelerden rastgele 10 devlet okulu seçildi, bu okullardan yedisi ortaokul üçü ise ilkokuldur. Bu okullarda kayıtlı olan göçmen öğrenci oranı %40 ile %80 arasında değişkenlik göstermektedir. Çalışmaya bölgede yaşayan bürokrat, Millî Eğitim Bakanlığı personeli, bağımsız iki araştırmacı ve 10 okul müdüründen oluşan toplam 16 kişilik bir grup bu araştırmaya dahil edilmiştir. Bu grupla

her biri yaklaşık bir saat süren görüşmeler yapılmış, bu görüşmelerde idari yönetim birimlerinin ve kamu okullarının göçmen çocuklarını okula kaydetmek için neler yaptıkları ve göçmen çocuklar için diğer öğrencilere sağlanan fırsat ve imkânların benzer olup olmadığı araştırılmıştır. Veriler 2013 ortalarından başlayıp 2014 ortalarına kadar yaklaşık bir yıl kadar süren bir zaman diliminde elde edilmiştir. Daha sonra bu araştırmada yapılan bu görüşmelerden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Bu araştırmada Çin’ in Başkenti Pekin’ de göçmenlere yönelik yürütülen politikaların sonuçlarına göre, eğitimde eşitlik konusunda devletin açıkladığı durumdan gerçekte çok daha kötü bir durum olduğu görülmüştür. Göçmen çocukların devlet okullarına kaydolabilmeleri için birden çok sıkı prosedürlerle karşı karşıya kaldığı ve bu okullara kaydolmayı başaran öğrencilerin de eşit olmayan fırsat ve durumlarla karşılaştığı ortaya çıkmıştır. Bunun sebeplerinden biri olarak da devletin göçmen çocuklara yönelik politikalarının belirsiz ve bu politikaları uygulayıcı araçların yetersizliğinden dolayı yerel yönetimlerin de devlet okullarındaki göçmen çocuklarla ilgili konularda başarısız oldukları belirtilmektedir. Göçmen çocukların Çin’ de eğitim konusunda eşit ortam ve fırsatlar sağlamadan ülkede ilerleme sağlanamayacağı vurgulanmıştır. Bu bakımdan Çin hükümeti göçmen çocukların devlet okullarına devam etmelerini sağlayıcı politikaların uygulanması konusunda daha dikkatli olması gerektiği önerisinde bulunulmuştur. Buna ek olarak bu araştırmada yalnızca Pekin’ e odaklanıldığından ve bu araştırmanın Çin’ in tamamını yansıtamayacağı ihtimali göz önünde bulundurulduğunda, gelecekte Şangay gibi diğer şehirler için de yapılacak daha detaylı bir araştırma bu konuyu daha iyi bir şekilde aydınlatılabileceği sonucuna varılmıştır.

Raitano ve Vona’ nın (2016) “OECD Ülkelerinde Öğrencilerin Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi: Ulusal ve Okul Düzeyinde Politikaların Rolü” adlı araştırmalarında ülke ve okul bazlı politikalar ele alınarak fırsat eşitliği ve eğitim sisteminin karakteristik özelliği arasındaki ilişki incelenmiştir. Okulların eğitimde fırsat eşitliğini şekillendirmede önemli bir araç oldukları düşünülerek öğrencilerin okula erişimi konusunda 2012 yılında PISA tarafından açıklanan eğitim politikalarının hepsi göz önünde bulundurulmuştur. Bu çalışmada farklı türde birtakım araştırmalar karşılaştırılarak fırsat eşitsizliği konusunda dikkate değer politikalar geliştirebilme inancıyla yola çıkılmıştır. Daha sonra araştırmada 15 yaşlarındaki öğrenciler örneklem olarak kullanılmıştır. Araştırma sonucunda farklı özellikteki akranların bir araya gelmesi eşitleme konusunda neredeyse yüzde yüz oranında olumlu etkisi olduğu görülmüş ve ülke genelindeki politikaların etkisi daha net bir şekilde gözlemlenme

fırsatı elde edilmiştir. Tahmin edildiği gibi okul öncesi eğitime kaydolma eğitimde fırsat eşitliği sağladığı, özel okullara kaydolan öğrenciler ise test sonuçları ve aile geçmişi arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmıştır. Son olarak akran değişkeni konusunda bilgi sınırlılığı olmasına rağmen herhangi bir okulda farklı aile geçmişine sahip öğrencilerin bir araya getirilmesi matematik sonuçlarındaki puan farklılıklarını azalttığı saptanmıştır. Genel olarak da okul politikaları ve eğitimde fırsat eşitliği arasındaki karmaşık yapıdan dolayı PISA verilerine dayanarak kesin bir şekilde en etkili bir yol bulmanın zor olduğu ve yarı deneysel yöntemle farklı okul politikalarını ayırtıcı daha fazla araştırma yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Psaki, McCarthy ve Mensch' in (2018) "Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Ölçülmesi: 43 Ülkedeki Trendlerden Dersler" adlı çalışmalarında eğitimde cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmaya yönelik küresel bazda okul kaydı, okula devam ve öğrenme konularını incelemeyi amaçlamışlardır. Sağlık, nüfus, eğitim, beslenme ve alt-orta gelirli kişilerin yaşam koşullarını içeren bir örneklemden veriler elde edilmiştir. Daha sonra bu veriler dört aşamada analiz edilmiştir. İlk olarak ilkokula kayıt verilerini kullanarak 15-19 yaş arasındaki kızların eğitimde üç gelişim aşaması belirlenmiştir. İkinci olarak her ülkede bulunan kızların eğitimdeki gelişimleri temele alınarak okul kaydı ve okula devam arasındaki ilişki açıklanmıştır. Üçüncü olarak eğitimde cinsiyet eşitliğinin nedenleri farklı bakış açılarıyla ele alınıp tartışılmıştır. Son olarak da eğitime ne derecede katılım sağlanması halinde eğitimde fırsat eşitliği sağlanacağı değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda 43 ülkedeki kızların farklı iki zamanda incelendiği verilere göre eğitime katılımlarında artış olduğu ve bu ülkelerdeki cinsiyet ayrımının azalmaya başladığı görülmüştür. Ayrıca kız öğrencilerin ilkokula devamı konusundaki engellerin zamanla azaldığı ve ortaokula kayıt konusunda eşitliğin sağlanması konusunda başarı elde edildiği sonucuna varılmıştır.

Lin' in (2018) "Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Yeni Kavramları " adlı araştırmasında eğitimin bir ülkenin gelişiminde önemli rol oynadığı, eğitim konusundaki sorunların tamamen çözülemeyeceği ve sosyal statü, ırk, cinsiyet, sosyal adaletin sağlanabilmesi hakkında farklı bakış açılarıyla dikkatlerin bu çalışma üzerine çekilmesi istenmiştir. Bu çalışmanın amacı Çin' in eğitimde fırsat eşitliği hakkında gelecekte uygulayacağı politikalarda daha etkili stratejiler kullanılmasını sağlamaktır. Çalışma fırsat eşitliği kavramı, sanayileşme öncesi modern topluluğa dayandığı için eğitimin temeli olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, farklı uygulamalar, politikalar ve en önemlisi de Coleman Raporuna atıfta bulunulmuştur. Çalışma

sonucunda Ivan Illich tarafından yapılan araştırmaya benzer sonuçlara ulaşıldı:

- 1) Finanse edilen miktar yetersizdir,
- 2) Ayrılan bütçe bilinçsizce harcandı,
- 3) Dezavantajlılık durumu sadece eğitimle çözülemez.

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için öne sürülen üç yeni yaklaşım şunlardır; okula erişim konusunda adaleti sağlamaya dikkat etmek, her öğrenci için uygun eğitimin sağlanması ve dezavantajlı öğrenciler için eğitimde telafi çalışmaları yürütmektir. Dört özel strateji ise şöyle sıralanabilir: kaynakların kullanımı için politikalar geliştirmek, eğitimde öncelikli bölgelere mali destek sağlamak, daha az sayıda eğitim kadrosunun değişimi, ücretsiz destekleyici sınıflar, zihinsel danışmanlık sunmak ve ailenin işlevselliğini arttırmaktır. Yetkililerin UNESCO’ nun “bilmek için öğrenmek”, “bilmeyi öğrenme”, “birlikte yaşamayı öğrenme”, “var olmak için öğrenme” ve “değişim için öğrenme” eğitimde öğrenmeyi destekleyici beş tema üzerine yoğunlaşıp eğitimde fırsat eşitliği konusunda ilerleme sağlanması hususunda öneride bulunulmuştur.

Ezaki’ nin (2020) “Lojistik Regresyon Analizi Kullanan Nepal’ de Eğitimde Fırsat Eşitliği Çalışması” adlı araştırmada Nepal’ deki çocuklar ve aile geçmişlerine odaklanılarak bu çocukların devlet okulları ve özel okullar arasındaki eşitsizlik durumları eğitimde fırsat eşitliği bağlamında incelenmiştir. Bu çalışmada özel okullar yerine devlet okuluna devam etmekte olan öğrenciler arasındaki farkın analizi yapılabilmesi için öğrenci, öğretmenlerle devlet okullarından toplam 103, özel okullardan toplamda 89 kişiyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmış ve elde edilen birtakım bilgiler analiz programı yardımıyla irdelenmiştir. Araştırma sonucunda bazı çocuklar özellikle maddi geliri düşük, anneleri okuma yazma bilmeyen, ailede tek ve kız çocukları özel okullarda kaliteli eğitim alma konusunda birtakım dışlanmalara maruz kaldıkları tespit edilmiştir. Bunun yanında Nepal toplumundaki modernleşme ve küreselleşme farkındalığında bir değişim olduğu gözlemlenmiş ve eğitim alma konusundaki isteğin arttığı görülmüştür. Eğitimde kalitenin sağlanabilmesi için devlet okullarıyla özel okullar arasındaki fark bir an önce kapatılması gerektiği vurgulanmıştır. Bunun yapılabilmesi için de devlet okullarında verilen eğitim kalitesinin artırılması gerektiği, böylece bu okulların öğrenci ve ebeveynleri açısından cazip yerler haline getirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bu türden devlet okulları ve özel okullardaki eşitsizliğin sadece Nepal’ de değil diğer gelişmekte olan ülkelerde de söz konusu olduğu görülmüştür. Tarih boyunca bu ülkelerde devlet okullarını destekleyici adımlar atılmış

olsa da söz konusu eşitsizlik durumu birçok ülkede tam anlamıyla çözüme ulaşamamıştır. Bu yüzden devlet okulları için ulusal ve uluslararası kurumlardan yardım alan bu ülkelerin mevcut destekleri, yöntemleri gözden geçirmesi ve eğitimde gelişim sağlanabilmesi için daha esnek yaklaşımlara açık olmaları gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın deseni, çalışma grubu ve özellikleri, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilerin analizi, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Nitel ve sistematik derleme yöntemleriyle veriler elde edilmiş araştırmalar, daha sonra mevcut uygulamaların verilerle olan işlevselliğine karar verme ve uygulamalar arasındaki belirsizlikleri, benzer olmayan durumları ortaya çıkarma gayesiyle yürütülebilmektedir (Munn, Peters, Stern, Tufanaru, McArthur ve Aromataris, 2018). Bu araştırmada da eğitimde fırsat eşitliğinin yurt içi ve yurt dışında nasıl değerlendirildiği ve fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik uygulamalara nasıl yön verildiği incelenerek fırsat eşitliğine ilişkin anlayış ve uygulamalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar açığa çıkarılmıştır. Sistematik derleme yöntemi uygulanan çalışmalarda analizi yapılan araştırmanın hem tasarlanması hem de araştırmadan elde edilen bulguların sentezi ortaya konur (Munn, Stern, Aromataris, Lockwood ve Jordan, 2018). Bu araştırmada da eğitimde fırsat eşitliği ile ilgili çalışmaların yöntemsel konuları, kavramsal çerçeveleri ve bulguları incelenerek eğitimde fırsat eşitliğinin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine yönelik bir sentezleme yapılmıştır.

Sistematik derleme çalışmaları beş adımda gerçekleştirilmektedir. Birinci adımda, inceleme kapsamında hangi sorulara yanıt verileceği belirlenmektedir. İkinci adımda, incelenecek çalışmalar belirlenmekte ve üçüncü adımda, bu çalışmaların niteliği değerlendirilerek araştırma kapsamına alınacak çalışmalara karar verilmektedir. Dördüncü adımda, incelenen çalışmaların özelliklerine ilişkin veriler sentezlenmekte ve çalışmalar arasındaki farklılıklar belirlenmektedir. Beşinci ve son adımda ise ulaşılan bulgular yorumlanmaktadır (Khan, Kunz, Kleijnen ve Antes, 2003). Bu araştırmanın başlangıcında, “eğitimde fırsat eşitliğinin nasıl değerlendirilmesi gerekir?” sorusu doğrultusunda sistematik derleme yapılmasına karar verilmiştir. Genel nitelikteki bu sorunun ardından araştırmanın temel ve alt amaçları doğrultusunda derleme çalışmasına yön verecek yapılandırılmış sorular belirlenmiştir. Sistematik derleme kapsamında, eğitimde fırsat eşitliği konusu bu araştırmadaki yurt içi ve yurt dışında yapılan

alışmalar “yıl, amaç, örneklem, desen, veri toplama aracı, eğitimde fırsat eşitliği ile birlikte değerlendirilen konular ve bulgular” başlıklarında incelenmiştir.

3.2. Çalışma Grubu ve zellikleri

Araştırmanın rneklemi, eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalardan oluşmaktadır. rneklemde yer alan yurt içi ve yurt dışı çalışmalara Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi, Proquest Dissertations & Theses veri tabanı, Google Akademik ve Ulakbim’ den ulaşılmıştır. Yurt içi ve yurt dışında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yürütülen araştırmalar kapsamındaki uygulamalar ve bakış açıları doğrultusunda, eğitimde fırsat eşitliği kavramının nasıl değerlendirildiği ve kavramsallaştırıldığı belirlenmeye çalışıldığı için eğitimde fırsat eşitliği konusunu temel konu olarak ele alan araştırmalar örneklem grubuna dahil edilmiştir. Bu doğrultuda “fırsat eşitliği”, “eğitim” ve/veya “ğretim” kavramlarını içeren araştırmalara örneklem grubunda yer verilmiştir. Ancak Milli Eğitimin temel ilkeleri arasında “fırsat ve imkân eşitliği” ilkesinin yer almasından hareketle yurt içinde yapılan araştırmaların taranmasında “fırsat ve imkân eşitliği” anahtar kelimesi de kullanılmıştır. Araştırmayla ilgili yapılan ön çalışmalarda, yurt içi ve yurt dışında eğitimde fırsat eşitliğine ilişkin yapılan çalışmaların tarih açısından dağılımında büyük farklılıklar olduğu gözlemlenmiş ve çalışmaların tarihi açısından bir sınırlama yapılmasının, araştırma sonucunda ulaşılmış kavramsal çerçevenin kapsamında önemli ölçüde bir farklılık oluşturabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle incelenmiş çalışmalara tarih açısından bir sınırlama getirilmemiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, doküman analizi yöntemiyle toplanmıştır. Doküman analizi aracılığıyla belirli bir konudaki mevcut alan yazın incelenebilmekte ve sistematik değerlendirme yapılabilir. Özellikle yorumlayıcı paradigmanın kullanıldığı çalışmalarda doküman analizi tek başına veri kaynağı olarak kullanılabilir (Bowen, 2009). Bu araştırmada yurt içi ve yurt dışında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yapılan çalışmalar doküman analiziyle incelenmiştir. Bu şekilde hem bu çalışmalara ilişkin betimsel verilere ulaşılmış hem de eğitimde fırsat eşitliğinin nasıl değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin yorumlayıcı bir bakış açısı sunulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada ulaşılan veriler, içerik analizi ile çözümlenmiştir. Araştırma kapsamında incelenen çalışmalar, içerik analizi sürecinde araştırmanın alt amaçları doğrultusunda belirlenen temalara bağlı olarak analiz edilmiştir. Bu temalar: “yıl, amaç, örneklem, desen, veri toplama aracı, eğitimde fırsat eşitliği ile birlikte değerlendirilen konular ve bulgular” dır. Bu temalar excel programında yüzdelik oran, frekans gibi istatistik verileri kullanılarak analiz edilmiş ve daha sonra elde edilen veriler hakkında birtakım yorumlarda bulunulmuştur. İçerik analizi, yurt içi ve yurt dışı çalışmalar için ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Yurt içi ve yurt dışı çalışmaların içerik analizi tamamlandıktan sonra çalışmalardaki benzerlik ve farklılıklar tartışma bölümünde ortaya konulmuştur. İçerik analizi sonucunda yurt içi ve yurt dışı çalışmaların ayrı ayrı ve birlikte değerlendirilmesine bağlı olarak eğitimde fırsat eşitliği kavramının nasıl değerlendirilmesi gerektiğine dair üç kavramsal çerçeve (yurt içi, yurt dışı ve ortak) oluşturulmuştur.

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

İçerik analizinde kullanılmak üzere analiz işlemlerine başlamadan önce bir kavram listesi hazırlanmıştır. Ancak analiz boyunca ortaya çıkan yeni kavramlar söz konusu listeye eklenerek analiz işlemlerine devam edilmiştir. İçerik analizi süresince araştırmacı tarafından yapılan kodlamalarda tutarlık olması açısından belirlenen kavramlara ilişkin Gibbs (2018) tarafından önerilen açıklayıcı notlar kullanılmıştır. Bu şekilde belirlenen kavramlara ilişkin açıklamaların yazılmasıyla kavramların içerik ve bağlam açısından tutarlı olması sağlanmıştır. İçerik analizindeki kodlama süreçlerinin teyit edilebilirliğini sağlama amacıyla Lincoln ve Guba (1985) tarafından önerilen denetim yoluna başvurulmuştur. Bu kapsamda araştırmacı tarafından kodlama süreçlerine ilişkin hazırlanan örnek bir çalışma, kavramların belirlenmesinde kullanılan açıklayıcı notlar ve kavramların temalar altında bir araya getirilmesinde kullanılan birleştirme/ayırıştırma anlayışı bir dış uzmanın incelemesine sunulmuştur. Nitel araştırmalarda teyit edilebilirliği sağlamaya yardımcı olan dış denetim, aynı zamanda araştırmalarda tutarlığın sağlanmasına da yardımcı olmakta (Lincoln ve Guba, 1985; Miller, 1997) ve yapılan yorumların veri setine uygunluğunun incelenmesini de sağlamaktadır (Miller, 1997). Bu araştırmada elde edilen ham veriler bir dış uzmanın denetimine sunulmuş ve veriler ve yorumlar arasındaki tutarlılığa ilişkin dönüt

alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içinde yapılan araştırmalar ve eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt dışında yapılmış araştırmalar, bu çalışmanın temel ve alt amaçları göz önünde bulundurularak içerik yönünden tablolar halinde incelenmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Eğitimde Fırsat Eşitliği Konusunda Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

4.1.1. Yurt İçi Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

Araştırmanın alt amacı olan yurt içi araştırmaların yıllık dağılımı incelenmiştir. Eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içinde 1997-2021 yılları arasında yapılmış 78 araştırmanın yıllara göre sırasıyla dağılımı Tablo 1’ de verilmiştir.

Tablo 1.

Yurt İçi Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	f	Yüzde (%)
1997	2	2, 56
2008	4	5, 13
2009	3	3, 85
2010	2	2, 56
2011	1	1, 28
2012	2	2, 56
2013	4	5, 13
2014	5	6, 41
2015	3	3, 85
2016	2	2, 56
2017	5	6, 41
2018	9	11, 54
2019	12	15, 38
2020	16	20, 51
2021	8	10, 26
Toplam	78	100, 0

Tablo 1’ de görüldüğü gibi yurt içinde eğitimde fırsat eşitliği konusunda incelenen 1997-2021 yılları arasında yapılmış 78 araştırmanın en az yapıldığı yıl %1, 28

oranla sadece 1 araştırmanın yapıldığı 2011 yılı olduğu görülmektedir. Son 4 yıla bakıldığında bu konuda yapılan araştırmaların sayısında önceki yıllara göre dikkat çekici bir şekilde arttığı görülmektedir. Bu konuda tabloda incelenen araştırmaların geneline bakıldığında ise en fazla %20, 51 oranla 16 araştırmanın yapıldığı 2020 yılı olduğu anlaşılmaktadır.

4.1.2. Yurt İçi Araştırmaların Vurgulanan Amaç İfadelerine Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içinde 1997-2021 yılları arasında yapılmış yüksek lisans tezi, doktora tezi ve makale toplamda 78 araştırmada vurgulanan amaç ifadeleri incelenerek elde edilen sonuçlar yıllara göre sıralanmış şekli Tablo 2’ de verilmiştir.

Tablo 2.

Yurt İçi Araştırmaların Vurgulanan Amaç İfadelerine Göre Dağılımı

Vurgulanan Amaç	Örnek Araştırmalar
* Türkiye'deki ortaokullarda devamsızlık sorununu eğitimde fırsat eşitliği bağlamında değerlendirmektir. <i>“İlköğretim İkinci Kademe Okullarda Eğitimde Fırsat ve İmkân Eşitliği”</i>	* Buluç (1997) (Makale)
* Amerika Birleşik Devletleri'nde üniversiteye geçiş aşamasında eşitsizlik durumlarının kaldırılması için yapılan çalışmaları ana hatlarıyla ortaya çıkarmaktır. <i>“Üniversiteye Girişte Fırsat Eşitsizliğini Giderme Çalışmaları (A.B.D. Örneği)”</i>	* Özden (1997) (Makale)
* Engellilerin topluma katılımını sağlayacak Türkiye ve Avrupa Birliğindeki uygulamaları incelenme ve bu konudaki eksiklikleri ortaya çıkarmaktır. <i>“Kamu Hizmetlerinin</i>	* Çınarlı (2008) (Doktora Tezi)

Yürütülmesinde Engelli Hakları”

(Tablo 2’ nin devamı)

* Üniversite mezunlarının eğitimde fırsat eşitliği ve eğitimle ilgili haklar ifadelerini kullanıp kullanmadıklarını ortaya çıkarmaktır. <i>“Türkiye’de Yüksek Öğretim Mezunları ve Eğitimde Fırsat Eşitliği”</i>	<p>*Değirmenci oğlu (2008)
(Makale)</p>
* Eğitimde fırsat eşitliği sağlanması ve ayrımcılığın engellenmesi için yürütülmekte olan düzenleme ve kurumları incelemektir. <i>“Eğitim Kurumları ve Türkiye’ de Durum”</i>	<p>* Odyakmaz (2008)
(Makale)</p>
* Sakarya Üniversitesinde okuyan öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyleri ve devam ettikleri bölüm arasındaki ilişkiyi incelemektir. <i>“Sakarya Üniversitesi Öğrencilerinin Fakültelere Dağılımını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler”</i>	<p>* Temizkan (2008)
(Yüksek Lisans Tezi)</p>
* Sosyal adaletin sağlanmasına ilişkin ilkökulda görev yapan öğretmenlerin görüşlerini incelemektir. <i>“İlkokullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletle İlişkin Görüşleri”</i>	<p>* Alpaslan, Kartal (2009)
(Makale)</p>
* Fırsat ve imkanların sağlanması ve başarı farkının azaltılmasında taşınalı eğitimin rolünü incelemektir. <i>“Fırsat ve Olanak Eşitliğinin Sağlanmasında Bir Adım Olarak Taşınalı Eğitim”</i>	<p>* Kaya, Aksu (2009)
(Makale)</p>
* Geçmiş yıllarda Türk eğitim sistemindeki	* Mete (2009)

öğretmen atamalarını eğitimde fırsat eşitliği

(Doktora Tezi)

(Tablo 2' nin devamı)

bağlamında incelemektir. *“Fırsat Eşitliği Temelinde Öğretmen Atama Politikaları - Nesnel Çözümleme / Öznel Tanıklıklar”*

* Sosyo-ekonomik durumun eğitimde fırsat eşitliğini etkileyip etkilemediğini ortaya çıkarmaktır. *“Gelir Dağılımının Yüksek Öğrenimde Fırsat Eşitliğine Etkisi: Türkiye’de Özel Üniversite Gerçeği”*

* Kandemir,
Kaya (2010)
(Makale)

* Türkiye’ de yapılan OKS ve SBS sınavlarının yanında uluslararası düzeyde yapılan PISA sınavlarını incelenerek Türkiye’ deki eğitimde fırsat eşitliğinin uygulamadaki başarı düzeyini incelemektir. *“Ortaöğretime Giriş Sınavları [OKS-SBS] ve PISA Sonuçları Işığında Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi”*

* Sarier (2010)
(Makale)

* Türkiye eğitim sisteminin çözülemeyen önemli sorunlarından biri olan yükseköğretim sınavını Avrupa’ daki uygulamaları göz önünde bulundurarak tartışmaktır. *“Yükseköğretime Geçiş Sorunsalı”*

* Buyruk (2011)
(Makale)

* Derleme yöntemiyle eşitsizlik durumlarına çözüm önerileri getirmektir. *“Aristokrasiye Eğitimsel Bir Bakış: Postmodernizmde Eşitsizliğin Dönüşümü”*

* DüNDAR (2012)
(Makale)

* Küresel çapta karma/ayrı eğitim sistemiyle ilgili tartışmaları inceleyip eğitimde fırsat

* Karataş
(2012)
(Makale)

eşitliğini ele almaktır. “Eğitimde Fırsat Eşitliği

(Tablo 2’ nin devamı)

İçin Karma Eğitim mi? Ayrı Eğitim mi?”

* Damgacı,
Aydın (2013)
(Makale)

* Çok kültürlü eğitim konusunda farklı akademisyenlerin görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

“Türkiye’deki Eğitim Fakültelerinde Görev Yapan Akademisyenlerin Çok kültürlü Eğitime İlişkin Görüşleri”

* Kızıldaş
(2018)

* Öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşünü alarak Yüksek Öğretime Geçiş sınavının (YGS) okuldaki eğitim sürecinde yapılanma sürecini araştırmaktır. “Eğitimde İktisadî Rasyonalite: Yükseköğretime Geçiş Sınavları Üzerinden Bir Çözümleme”

(Yüksek Lisans
Tezi)

* Sosyo-ekonomik durumun eğitimde fırsat eşitliğini etkileyip etkilemediğini ortaya çıkarmaktır. “Gelir Düzeyinin Eğitim İmkanlarından Yararlanma Düzeyine Etkisi: Süleyman Demirel Fen Lisesi ve Atatürk Lisesi Örneği”

* Özbaş (2013)
(Makale)

* Genel ve fen liselerinde eğitim gören öğrencilerin eğitimde fırsat eşitliği uygulamalarına yönelik görüşlerini ortaya çıkarmaktır. “Genel Lise ve Fen Lisesi Öğrencilerinin Ortaöğretimde Fırsat ve İmkân Eşitliğine Yönelik Algılarının İncelenmesi”

* Canöz (2014)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* 2003-2013 yıllarında arasında Türkiye’ de eğitimde fırsat eşitliğiyle ilgili politikaların

veliler tarafından algılanma biçimini ortaya

(Tablo 2' nin devamı)

çıkarmaktır. *“Türkiye’ de 2003-2013 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Politikalarının Eğitimde Fırsat Eşitliği Bakımından Analizi”*

* Kayhan,
Yıldırım (2014)
(Makale)

* Türkiye ve Avrupa birliğine üye bazı ülkelerin sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünü insan hakları bağlamında ders, dönem, kredi ve içerik yönünden incelemektir. *“Türkiye ve Avrupa Birliği’ne Üye Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programlarının İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Açısından Karşılaştırılması”*

* Köse (2014)
(Makale)

* Kaynaklara erişimde sıkıntı yaşayan okullarda çalışan öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri ve örgütsel sessizlik arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmaktır. *“Dezavantajlı Okullarda Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılıkları ile Örgütsel Sessizlik Arasındaki İlişkiler”*

* Ural (2014)
(Makale)

* Ülkemizdeki eğitim sistemindeki farklı kademeler arasındaki geçiş koşullarını eğitimde fırsat eşitliği bağlamında incelemektir. *“Seçkinici Eğitimi Meşrulaştırmak: Eğitimi Koşullu Geçişe Dayalı Kademelendirme”*

* Yaşar (2014)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Giresun’ da öğrenciler arasında sosyo-ekonomik boyuttaki eşitsizlik durumlarını tartışmak ve bu eşitsizliklerin ortadan kaldırmaya yönelik öneriler sunmaktır. *“Sosyo-Ekonomik Açıdan Eğitimde Fırsat Eşitliği: Giresun Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Giresun*

(Tablo 2' nin devamı)*Üniversitesi”*

* Türkiye’ de sosyo-ekonomik durum, cinsiyet, bölge ve okur yazar oranlarını incelemektir. *“Türkiye’ de Eğitime Erişimin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi”*

* Gürel, Kartal
(2015)
(Makale)

* Türk eğitim sistemindeki politikalarla fırsat eşitliği konusunda adalet sağlanıp sağlanmadığını ortaya çıkarmaktır. *“Eğitimde Fırsat Eşitliği, Toplumsal Genel Başarı ve Adalet İlişkisi: PISA Projesi Kapsamında Finlandiya ve Türkiye Deneyimlerinin Karşılaştırması”*

* Mercik (2015)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Ortaokulların eğitim kaynaklarını fırsat ve imkân eşitliği bakımından incelemektir. *“Ortaokulların Fırsat ve İmkân Eşitliği Açısından Değerlendirilmesi (Burdur İl Örneği)”*

* Petek, Önder
(2015)
(Makale)

* PISA 2012 sınavında Türkiye’ deki öğrencilerin matematik dersindeki başarısını eğitimde fırsat eşitliği açısından etkileyen sosyo demografik özellikleri incelemektir. *“Lojistik Regresyon Analizi ile Pisa Araştırmasında Öğrenci Başarısının Modellenmesi”*

* Gürsakal
(2016)
(Makale)

* Okul öncesi aday öğretmenlerin cinsiyet eşitliğiyle ilgili görüşlerini incelemektir. *“Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Türk Eğitim Sistemindeki Yeri: Okul Öncesi Öğretmen*

* Şahin, Çoban
ve Korkmaz
(2016)
(Makale)

(Tablo 2' nin devamı)*Adaylarının Gözünden”*

* Çelik (2017)
(Makale)

* Kapsayıcılık ve kapsayıcı eğitim kavramlarını adalet teorisi ve kabiliyetler yaklaşımı açısından incelemektir. *“Adalet, Kapsayıcılık ve Eğitimde Hakkaniyetli Fırsat Eşitliği”*

* Çelikkol, Avcı
(2017)

* Eğitimde fırsat eşitliği ve eşitsizliğini incelemektir. *“Aile Gelir Düzeyi Bağlamında Liselere Erişimde Eğitimsel Eşitsizlik Alanlarının Araştırılması (Isparta İl Merkezi Örneği)”*

(Makale)

* Eğitimcilerin görüşlerini göz önünde bulundurarak okulların fiziksel açıdan yeterliklerini açıklamaktır. *“Okulların Altyapı Yeterliliği”*

* Göksoy
(2017)
(Makale)

* Fen bilimleri öğretmenlerinin sosyal adalet ve eşitlik ifadeleri hakkındaki fikirlerini incelemektir. *“Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Sosyal Adalet ve Eşitlik Perspektifinde Fen Bilimleri Eğitimine İlişkin Görüşler”*

* İdin, Aydoğdu
(2017)
(Makale)

* Türkiye’ deki eğitim felsefesi kuramları ışığında velilerin eğitim hakkındaki farklı görüşlerini incelemektir. *“Velilerin Eğitime İlişkin Görüşlerine Yansıyan Eğitim Felsefesi Yaklaşımları”*

* Söylemez
(2017)
(Yüksek Lisans Tezi)

* Öğretmenlerin görüşleri alınarak kültürel farklılıkların eşitsizliğe neden olan bir faktör

* Aygül,
Korkmaz

(2018)
(Makale)

(Tablo 2' nin devamı)

olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. “*Öğretmen-Öğrenci Etkileşiminde Kültürel Farklılıkların Başarıdaki Eşitsizlikleri Üretmedeki Etkisi (Hakkâri / Yüksekova Örneği)*”

* Dolu (2018)
(Makale)

* PISA sınavı sonuçları ışığında Türkiye’deki eğitimde fırsat eşitliğini inceleme ve politik çözüm önerileri ortaya atmaktır. “*2015 PISA Sonuçları Aracılığıyla Türkiye’de Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Matematiksel Analizi*”

* Dönmez,
Tekçe ve
Gülbüz (2018)
(Makale)

* Destekleme ve yetiştirme kurslarının fırsat eşitliği ve bu kurslarda karşılaşılan problemlerin çözümüne yönelik yönetici, öğretmen ve öğrencilerin fikirlerini tespit etmektir. “*Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının Fırsat Eşitliği Açısından Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*”

* İnân, Demir
(2018)
(Makale)

* Fırsat eşitliğini felsefi boyutta araştırmaktır. “*Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Kamu Politikaları: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme*”

* Karakuş,
Mutlu ve
Coşkun (2018)
(Makale)

* Zorunlu derslerin kapsamış olduğu toplumsal cinsiyete yönelik söylemleri incelemektir. “*Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Öğretim Programlarının İncelenmesi*”

* Kıbrıslıoğlu
Uysal, Gelbal
(2018)

* Türkiye’deki eğitimde fırsat eşitliğini PISA bulguları ve TÜİK verileri bağlamında değerlendirmektir. “*PISA ve TÜİK Eğitimde Verileri Çerçevesinde Türkiye’de Eşitsizlik*”

(Makale)

* Pak, Özden
(2018)

(Tablo 2' nin devamı)

(Makale)

* Türkiye' de üstün yetenekliler için yürütülen programların durumu uluslararası hukuku göz önünde bulundurarak bu eğitimi değerlendirmektedir. *“Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Hakkı”*

* Şahin (2018)
(Makale)

* Ulusal ve uluslararası yapılan sınavlar göz önünde bulundurularak Güneydoğu Anadolu Bölgesi' nde yaşanan eğitim probleminin bireysel ve kurumsal sebeplerini açığa çıkarmaktır. *“Toplumsal Değişim Aracı Olarak Eğitim ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi' nde Eğitimde Eşitsizlik”*

* Tuncer, Şen
(2018)
(Makale)

* Eğitimde cinsiyet eşitsizliğini okul öncesi eğitim üzerinden değerlendirmektedir. *“Okul Öncesi Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Türkiye' de Yapılan Çalışmalar”*

* Akgül (2019)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği ve cinsiyet farklılığı arasındaki ilişkiyi tartışmaktadır. *“Eğitimde Fırsat Eşitliği-Cinsiyet Ayrımı Faktörü Üzerine Bir Araştırma”*

* Aşkar (2019)
(Makale)

* 2020 yılı Liselere Geçiş Sistemi (LGS) sınavına giren öğrencilerin akademik başarıyla ilişkili faktörlerinin belirlenmesidir. *“Türkiye' de Akademik Başarının Belirleyicileri”*

* Berberoğlu
(2019)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında Nizamiye medreselerini incelemektir. *“Yükseköğretimde Fırsat Eşitliği, Nizamiye Medreseleri”*

* Coşkun
(2019)

(Tablo 2' nin devamı)

* Eğitimde fırsat eşitliği ve eşitsizliğini incelemektir. *“Yeniden Üretim Sarmalında Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Malatya Örneği”*

(Doktora Tezi)

* Ergün (2019)
(Makale)

* Denizli’ de meslek lisesi öğrencilerinin farklı okula nakil olmadaki engellerin fırsat eşitliği bağlamında değerlendirmektir. *“Eğitimde Fırsat ve İmkân Eşitliğine Farklı Bir Bakış”*

* Gökkaya
(2019)

(Yüksek Lisans
Tezi)

* Türk eğitim sistemindeki politikalarla fırsat eşitliği konusunda adalet sağlanıp sağlanmadığını ortaya çıkarmaktır. *“Ortaokul Eğitim Hizmetlerinde Fırsat Eşitsizliğinin Kamu ve Özel Kurumlar Açısından İncelenmesi: Kastamonu Örneği”*

* Gölpek,
Yıldız (2019)
(Makale)

* Şırnak Üniversitesi’nde devam etmekte olan öğrencilerin sosyo-ekonomik statülerini ortaya çıkarmaktır. *“Kamu Üniversitelerinde Kayıtlı Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Statüsü Üzerine Bir Araştırma: Şırnak Üniversitesi Örneği”*

* Önder, Petek
(2019)
(Makale)

* Orta öğretim öğrencilerinin ilköğretim ve ortaokulda gördükleri eğitimi fırsat eşitliği kapsamında algılama biçimlerini ortaya çıkarmaktır. *“Ortaokul Öğrencilerinin İlkokul ve Ortaokullara Yönelik Fırsat Eşitliği ve Olasılık Algıları”*

* Şanver (2019)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Fırsat eşitliği konusunda başta Rawls olmak üzere birkaç filozofun adil fırsat eşitliğiyle ilgili görüşlerini incelemektir. *“John Rawls’ un Adil*

(Tablo 2' nin devamı)

Fırsat Eşitliği Çerçevesinde Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi”

* Tabak (2019)
(Makale)

* Türk eğitim sistemindeki politikalarla fırsat eşitliği konusunda adalet sağlanıp sağlanmadığını ortaya çıkarmaktır. *“Türk Eğitim Sisteminde Eğitimde Fırsat Eşitliğine Kuramsal Bakış: Roller ve Sorumluluklar”*

* Tabak,
Çetinkaya
(2019)

(Makale)

* Eğitim fakültelerindeki öğrencilerin eğitim programı okuryazarlığını araştırmaktır. *“Öğretmen Adaylarının Eğitim Programı Okuryazarlık Yeterlilikleri”*

* Ardakoç
(2020)
(Makale)

* Dezavantajlı gruplara yönelik ortaya çıkan fırsat eşitsizliği karşısında okul yöneticilerinin yapabilecekleri hakkında fikir geliştirmektir. *“Eğitimde Fırsat Eşitliği Sağlanmasında Okul Liderlerinin Rolü”*

* Bayrakdar,
Akman (2020)
(Makale)

* Anti ayrımcı programların okul öncesi sınıflarda oluşturduğu avantaj ve sınırlılıklarını incelemektir. *“Anti Ayrımcı Programların Okul Öncesi Sınıflarda Uygulanmasının Avantaj ve Sınırlılıkları”*

* Çeribaş
(2020)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Cinsiyet, sosyo ekonomik durum, coğrafi bölge ve ailenin gelir düzeyi ve eğitimde fırsat eşitliği arasındaki ilişkiyi incelemektir. *“Sosyal Devlet Bağlamında Yüksek Öğrenim ve Burs İmkanlarının Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamadaki Rolü: Bursa İli Araştırması”*

* Erikli (2020)
(Makale)

(Tablo 2' nin devamı)

* 2018 faaliyet raporları göz önünde bulundurularak Ankara, İstanbul, Antalya, Şanlıurfa, Hatay ve Trabzon gibi şehirlerdeki belediyelerin eşitlik kapsamında engellilere yönelik uygulamaları konusunda araştırma yapmaktır. *“Seçilen Büyükşehir Belediyelerinin Engelli İstihdamına Yönelik Faaliyetlerinin Fırsat Eşitliği Açısından Değerlendirilmesi”*

* Gürültü, Alcı
(2020)
(Makale)

* Üstün yetenekli öğrencilerin fırsat eşitliğinden ne derecede ve nasıl yararlanması gerektiğini ortaya çıkarmaktır. *“Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsat Eşitliği Bağlamında Öğrenci ve Veli Görüşleri”*

* İlhan, Çabuk
ve Günay
(2020)
(Makale)

* Okul öncesi dönemdeki çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde sosyal sorumluluk projelerinin rolünü belirlemektir. *“Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gelişimlerinin Desteklenmesi: (Her Güne Bir Etkinlik Projesi)”*

* Kalsen,
Öztekin (2020)
(Makale)

* Öğretmen ve veli görüşleri doğrultusunda LGS' nin öğrencileri özel okula yönlendirip yönlendirmediğini ortaya çıkarmaktır. *“Liselere Geçiş Sisteminin Öğrencileri Özel Okullara Yönlendirip Yönlendirmediğine İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşleri”*

* Kaptan (2020)
(Makale)

* Öğretmenlerin eşitlik kavramını algılama biçimlerini inceleyecek bir ölçek geliştirmektir. *“Öğretmen Eşitlik Algısı Ölçeği: Geçerlik ve*

* Keskin, Kazak

(Tablo 2' nin devamı)*Güvenirlilik Çalışması”*

(2020)

(Makale)

* Destekleme ve yetiştirme kurslarının (DYK) hafta içi uygulamasına yönelik öğrencilerin belirtmiş oldukları düşünceleri açıklamaktır.

“Hafta İçi Uygulanan Destekleme ve Yetiştirme Kurslarına İlişkin Öğrenci Görüşleri: Fenomenolojik Bir Çalışma”

* Koç, Ünder

(2020)

(Makale)

* Aydınlanma filozoflarından olan Claude Adrien Helvétius' un insan felsefesini eğitimde eşitlik kavramı üzerinden tartışmaktadır. *“Claude Adrien Helvétius ve Eğitimsel Eşitlik”*

* Özdoğan,

Berkant (2020)

(Makale)

* Salgın hastalık döneminde uygulanmakta olan uzaktan eğitim sürecinde karşılaşılan sorunlar ve eğitim alanında farklı kişilerin çözüm önerileri konusundaki fikirlerini incelemektir. *“Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi”*

* Özer,

Gençoğlu ve

Eren (2020)

(Makale)

* Eşitsizlik durumlarının ortadan kaldırılmasına yönelik MEB' in yürütmekte olduğu politikaları incelemektir. *“Türkiye’de Eğitimde Eşitsizlikleri Azaltmak İçin Uygulanan Politikalar”*

* Polat, Özdan

(2020)

(Makale)

* Türk eğitim sistemindeki politikalarla fırsat eşitliği konusunda adalet sağlanıp sağlanmadığını ortaya çıkarmaktır. *“Türk Eğitim Sisteminde Fırsat ve İmkân Eşitliğine*

(Tablo 2' nin devamı)*İlişkin Öğretmen Görüşleri”*

* Sağlam (2020)

* Fırsat eşitliğinin sağlanmasında eğitimin rolünü incelemektir. *“Sosyal Politika Aracı Olarak Fırsat Eşitliği ve Bunun Sağlanmasında Eğitimin Rolü”*

(Yüksek Lisans
Tezi)

* Schrijer
(2020)
(Makale)

* COVID-19 sürecinde uzaktan öğretim sürecinde fırsat eşitliğini incelemektir. *“Covid-19 Salgını Süresince Eğitim Hakkı, Fırsat Eşitliği ve Sınavlara İlişkin Temel Problemler”*

* Suna,
Tanberkan ve
Özer (2020)

(Makale)

* PISA sınavının uygulandığı 2003 ile 2018 yılları arasında Türkiye’ de temel ve ileri düzey okuryazarlık oranlarının okul türüne göre dağılımını ortaya çıkarmaktır. *“Türkiye’de Öğrencilerin Okuryazarlık Becerilerinin Yıllara ve Okul Türlerine Göre Değişimi: Öğrencilerin PISA Uygulamalarındaki Performansı”*

* Türk (2020)
(Makale)

* 2005 ve 2017 yılları arasındaki 12 yıl içinde Türkiye’de gelir dağılımındaki fırsat eşitsizliğini incelemektir. *“Gelir Dağılımında Fırsat Eşitsizliği ve Alt Kırılımları: Türkiye Üzerine Bir Araştırma”*

* Bakırcı,
Özcan ve Kara
(2021)

(Makale)

* COVID-19 sürecinde uzaktan öğretim sürecinde fırsat eşitliğini incelemektir. *“Salgın Döneminde Ortaokul Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi”*

* Çimen (2021)

(Doktora Tezi)

* Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında Türkiye’

(Tablo 2’ nin devamı)

nin gelişimine katkı sağlayabilmektedir. *“Eğitimde*

Fırsat Eşitliği Temelinde Okul Profillerine Yönelik Okul Avantajları Endeksi Geliştirme”

* Işık, Bahat
(2021)
(Makale)

* COVID-19 sürecinde uzaktan öğretim sürecinde fırsat eşitliğini incelemektir. *“Teknoloji Bağlamında Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Eğitime Erişime Yönelik Sorunlar ve Çözüm Önerileri”*

* Kabapınar,
Kanyılmaz,
Uğur ve Koçhan
(2021)
(Makale)

* Sınıf öğretmenleri ve velilerin görüşleri doğrultusunda uzaktan eğitim sürecinde bazı öğrencilerin katılım sağlamama sebepleri ve o süreçteki durum hakkında fikir ortaya koymaktır. *“Öğretmen ve Velilerin Gözünden Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Katılımlarının Öyküleri: Uzaktan Eğitim mi, Uzakta Kalan Eğitim mi?”*

* Korkmaz
(2021)
(Makale)

* COVID-19 sürecinde uzaktan öğretim sürecinde fırsat eşitliğini incelemektir. *“COVID-19 Pandemi Sürecinde Çevrimiçi Öğretimin Fırsat Eşitliğine Etkisi: Eğitimi, Öğrenci ve Veli Gözünden Bir Betimleme”*

* Kuş, Mert ve
Boyras (2021)
(Makale)

* COVID-19 sürecinde uzaktan öğretim sürecinde fırsat eşitliğini incelemektir. *“Covid-19 Salgını Süresince Eğitimde Fırsat Eşit(siz)liği: Kırsal Kesimdeki Öğretmen ve Ebeveyn Görüşleri”*

* Tosun (2021)

(Makale)

* Fırsat eşitliğinin sağlanması ve ayrımcılığın
(Tablo 2’ nin devamı)

önüne geçmek için yapılması düşünülen hukuki

düzenlemelerin nasıl olması gerektiği ve içermesi gerektiği konuları incelemektir. “*Türk Eğitim Politikalarında Sosyal Adalet ve Eşitlik*”

* Yeşil, Sincar
(2021)
(Makale)

* Sosyal adalet liderliğiyle ilgili yazılan bilimsel çalışmaları inceleyip bu konuda kapsamlı araştırma yapmaktır. “*Eğitimde Sosyal Adalet Liderliği Üzerine Bir İnceleme*”

4.1.3. Yurt içi Araştırmaların Kullanılan Örneklem Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içinde yapılan araştırmaların örnekleme incelenerek elde edilen sonuçlar Tablo 3’ te verilmiştir.

Tablo 3.

Yurt İçi Araştırmaların Kullanılan Örneklem Göre Dağılımı

Örneklem	f	Yüzde (%)
Akademisyen	1	1, 28
Akademisyen, Öğretmen, Öğrenci, Veli	1	1, 28
Çalışan	2	2, 56
Öğrenci	17	21, 79
Öğrenci, Veli	2	2, 56
Öğrenci Velileri	2	2, 56
Öğrenci, Öğretmen, Yönetici	2	2, 56
Öğretmen	9	11, 54
Öğretmen, Öğrenci, Veli	2	2, 56
Öğretmen, Veli	3	3, 85
Veri (Doküman)	37	47, 44
Toplam	78	100, 0

Tablo 3’ ten de anlaşılacağı üzere eğitimde fırsat eşitliği konusuna yapılan yurt içi araştırmalarda örnekleme alınan grupların türleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde bu araştırmaları yapan kişilerin farklı türden gruplarla çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bu grupların akademisyen, öğretmen, öğrenci, veli, çalışan, yönetici ve doküman gibi

kategorilere ayrıldıkları görülmektedir. Ayrıca bazı araştırmalarda birden fazla örneklem grubuyla çalışıldığı da ortaya çıkmıştır.

Tablo 3’ te görüldüğü gibi eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içinde yapılmış araştırmalarda en fazla çalışılan üç farklı örneklem grubunun %47, 44 oranında veri (doküman), %21, 79 oranında öğrenci ve %11, 54 oranında öğretmen grubu olduğu ortaya çıkmıştır. Eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarılı olmuş bazı farklı ülkelerdeki yasal düzenlemeler ve uygulamaların incelenip bunların ülkemizde yol gösterici olacağı düşüncesiyle ilk sırada tercih edilen örneklem grubunun doküman (veri) olduğu düşünülmektedir. En az çalışılan grupların ise %1, 28 oranla akademisyen ve akademisyen-öğretmen-öğrenci-veli grubu olduğu görülmektedir.

4.1.4. Yurt İçi Araştırmaların Kullanılan Desene Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içinde yapılan araştırmaların desenleri incelenerek elde edilen sonuçlar Tablo 4’ te verilmiştir.

Tablo 4.

Yurt İçi Araştırmaların Kullanılan Desene Göre Dağılımı

Araştırma Deseni	f	Yüzde (%)
Nitel	34	43, 59
Nicel	8	10, 26
Karma	11	14, 10
Belirtilmemiş	25	32, 05
Toplam	78	100, 0

Tablo 4’ te görüldüğü gibi yurt içinde yapılan araştırmalar araştırma desenlerine göre nitel, nicel, karma ve belirtilmemiş şeklinde dört farklı kategoride incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda bu araştırmaların %43, 59’ u nitel, %10, 26’ sı nicel, %14, 10’ u karma desene yapıldığı, ancak %32, 05’ in hangi araştırma desenine göre yapıldığı belirtilmemiştir. Eğitimde fırsat eşitliği konusunda yapılan araştırmaların en fazla %43, 59 oranla nitel, en az ise %10, 26 oranla nicel desene göre yapıldığı dikkat çekmektedir.

4.1.5. Yurt İçi Araştırmaların Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içinde yapılan araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları incelenerek elde edilen sonuçlar Tablo 5’ te verilmiştir.

Tablo 5.

Yurt İçi Araştırmaların Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Veri Toplama	f	Yüzde (%)
Açık Uçlu Soru	3	3, 85
Açık Uçlu Soru, Görüşme, Anket	1	1, 28
Anket	14	50, 00
Anket, Ölçek	1	1, 28
Anket, Veri	1	1, 28
Anket, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	2	2, 56
Gözlem, Görüşme, Veri (Doküman)	1	1, 28
Gözlem Formu, Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	1	1, 28
Ölçek	2	2, 56
Veri (Doküman)	39	50, 00
Yarı Yapılandırılmış Görüşme	12	15, 38
Yarı Yapılandırılmış Soru Formu	1	1, 28
Toplam	78	100,0

Tablo 5 incelendiğinde yurt içinde eğitimde fırsat eşitliği konusunda yürütülen çalışmalarda elde edilen verilere birçok farklı yöntem kullanılarak ulaşıldığı görülmektedir. Söz konusu araştırmalarda açık uçlu soru, görüşme, ölçek, farklı amaçlar için geliştirilmiş ölçek ve verilerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bazı araştırmalarda aynı anda birden fazla veri toplama araçlarının kullanıldığı görülmektedir. Toplamda en fazla %50, 00 oranla veri (doküman) aracı en az ise %1, 28 oranla açık uçlu soru-görüşme-anket, anket-ölçek, anket-veri gözlem-görüşme-veri (doküman), gözlem formu-yarı yapılandırılmış görüşme formu ve yarı yapılandırılmış soru formu kullanılarak bazı bilgilere ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

4.1.6. Yurt İçi Araştırmaların Eşitlikle İlgili Vurgulanan Konu ve Bulgulara Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt içinde 1997-2021 yılları arasında yapılmış yüksek lisans tezi, doktora tezi ve makale toplamda 60 araştırmada eşitlikle ilgili konular ve bulgular incelenerek elde edilen sonuçlar yıllara göre sıralı bir şekilde Tablo 6’ da verilmiştir.

Tablo 6.

Yurt İçi Araştırmaların Eşitlikle İlgili Vurgulanan Konu ve Bulgulara Göre Dağılımı

Vurgulanan Konu ve Bulgular	Örnek Araştırmalar
* Ülkenin gelişimi ve kalkınması için ülke genelinde cinsiyet, köy-kent arasındaki eşitsizliklerin giderilmesi önemlidir. <i>“İlköğretim İkinci Kademe Okullarda Eğitimde Fırsat ve İmkân Eşitliği”</i>	* Buluç (1997) (Makale)
* Amerika’ da öğrencilere sağlanan kredi ve bursların eğitimde fırsat eşitliğini kısmen giderdiği ancak bu konuda daha fazla başarılı olmak için ilköğretimde başlayan eşitsizlik durumlarının giderilmesi için üniversiteye başlamadan giderilmesi gerektiği vurgulanmıştır. <i>“Üniversiteye Girişte Fırsat Eşitsizliğini Giderme Çalışmaları (A.B.D. Örneği)”</i>	* Özden (1997) (Makale)
* Engellilerin toplumda eşitliği sağlanabilmesi için hukuksal ve toplumsal düzenlemelerin birbiriyle uyumlu olması gereklidir. <i>“Kamu Hizmetlerinin Yürütülmesinde Engelli Hakları”</i>	* Çınarlı (2008) (Doktora Tezi)

(Tablo 6’ nın devamı)

* Türkiye’ de öğrenciler üniversiteye giriş sınavında birtakım eşitsizliklerle karşı karşıya kalmaktadır. *“Türkiye’ de Yüksek Öğretim Mezunları ve Eğitimde Fırsat Eşitliği”*

* Değirmencioğlu
(2008)
(Makale)

* Devletin uygulayacağı etkili sosyal düzenleme ve politikalarla eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. *“Eğitim Kurumları ve Türkiye’ de Durum”*

* Odyakmaz (2008)
(Makale)

* Ailenin toplumsal konumu, sosyo-ekonomik durumuyla fırsat eşitliği arasında ilişki vardır. *“Sakarya Üniversitesi Öğrencilerinin Fakültelere Dağılımını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler”*

* Temizkan (2008)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Taşımali eğitimde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanması ve öğrenciler arasındaki başarı farkının azaltılmasında önemli bir yere sahiptir. *“İlkokullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Eğitimde Sosyal Adaletle İlişkin Görüşleri”*

* Alpaslan, Kartal
(2009)
(Makale)

* Devletin uygulayacağı etkili sosyal düzenleme ve politikalarla eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. *“Fırsat ve Olanak Eşitliğinin Sağlanmasında Bir Adım Olarak Taşımali Eğitim”*

* Kaya, Aksu (2009)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği sağlanması açısından

* Mete (2009)

(Tablo 6’ nın devamı)

öğretmenlerin dezavantajlı bölgelerde kalıcılığını sağlamaya yönelik bazı düzenlemeler

(Doktora Tezi)

yapılmalıdır. *“Fırsat Eşitliği Temelinde Öğretmen Atama Politikaları - Nesnel Çözümleme / Özel Tanıklıklar”*

* Sosyo-ekonomik durumun kötü olması eğitimde fırsat eşitliğini engellemektedir. *“Gelir Dağılımının Yüksek Öğrenimde Fırsat Eşitliğine Etkisi: Türkiye’de Özel Üniversite Gerçeği”*

* Kandemir, Kaya
(2010)
(Makale)

* Ortaokul öğrencileri OKS ve SBS merkezi sınavlarında bazı eşitsizlik durumlarından dolayı yeterince başarılı olamamaktadırlar. *“Ortaöğretime Giriş Sınavları (OKS-SBS) ve PISA Sonuçları Işığında Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi”*

* Sarier (2010)
(Makale)

* Devletin uygulayacağı etkili sosyal düzenleme ve politikalarla eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. *“Yükseköğretime Geçiş Sorunsalı”*

* Buyruk (2011)
(Makale)

* Eğitim, eşitlik ve eşitsizlik günümüzdeki toplumlarda üretimden çok tüketim tarafından yapılandırılmaktadır. *“Aristokrasiye Eğitimsel Bir Bakış: Postmodernizmde Eşitsizliğin Dönüşümü”*

* DüNDAR (2012)
(Makale)

* Bölgeler arası ve cinsiyetler arası farklılıkları azaltmak, eğitimde sosyal adaleti ve fırsat eşitliğini sağlamak için karma eğitimin yanında
(Tablo 6’ nın devamı)

* Karataş (2012)
(Makale)

ayrı eğitimin de ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır. *“Eğitimde Fırsat Eşitliği İçin*

Karma Eğitim mi? Ayrı Eğitim mi?"

* Araştırmada elde edilen verilere göre üniversite hocalarının çok kültürlü eğitim konusunda olumlu tutumlara sahip oldukları görülmüştür. *"Türkiye' deki Eğitim Fakültelerinde Görev Yapan Akademisyenlerin Çok kültürlü Eğitime İlişkin Görüşleri"*

* Damgacı, Aydın
(2013)
(Makale)

* Toplumsal eşitsizliklerin bazı toplumsal kalıp yargılarla içselleştirildiği tespit edilmiştir. *"Eğitimde İktisadî Rasyonalite: Yükseköğretime Geçiş Sınavları Üzerinden Bir Çözümleme"*

* Kızıldaş (2018)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Ailenin toplumsal konumu, sosyo-ekonomik durumuyla fırsat eşitliği arasında ilişki vardır. *"Gelir Düzeyinin Eğitim İmkanlarından Yararlanma Düzeyine Etkisi: Süleyman Demirel Fen Lisesi ve Atatürk Lisesi Örneği"*

* Önür (2013)
(Makale)

* Eğitim ve ailenin sosyo ekonomik durumu fırsat eşitliğini sağlamada etkili olduğu saptanmıştır. *"Genel Lise ve Fen Lisesi Öğrencilerinin Ortaöğretimde Fırsat ve İmkân Eşitliğine Yönelik Algılarının İncelenmesi"*

* Özbaş (2013)
(Makale)

* Uşak ve Ardahan' ın eğitimde fırsat eşitliği konusundaki algıları farklılık göstermektedir. *"Türkiye' de 2003-2013 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Politikalarının Eğitimde*

* Canöz (2014)
(Yüksek Lisans
Tezi)

(Tablo 6' nın devamı)

Fırsat Eşitliği Bakımından Analizi"

* Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretmenliği bölümünde insan haklarıyla ilgili kredi ve dönem çeşitliliği bakımından önemli farklılıklar bulunamamıştır. *“Türkiye ve Avrupa Birliği’ne Üye Ülkelerin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programlarının İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi Açısından Karşılaştırılması”*

* Kayhan, Yıldırım
(2014)
(Makale)

* Örgütsel bağlılık ve örgütsel sessizlik değişkenleri arasında güçlü ilişkiler olduğu ve bu araştırma değişkenleri arasındaki en güçlü ilişkinin ise örgütsel sessizlik ve örgütsel bağlılığın uyum boyutu arasında olduğu tespit edilmiştir. *“Dezavantajlı Okullarda Öğretmenlerin Örgütsel Bağlılıkları ile Örgütsel Sessizlik Arasındaki İlişkiler”*

* Köse (2014)
(Makale)

* Eğitim ve ailenin sosyo ekonomik durumu fırsat eşitliğini sağlamada etkili olduğu saptanmıştır. *“Seçkin Eğitim Meşrulaştırmak: Eğitimi Koşullu Geçişe Dayalı Kademelendirme”*

* Ural (2014)
(Makale)

* Devletin uygulayacağı etkili sosyal düzenleme ve politikalarla eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. *“Sosyo-Ekonomik Açından Eğitimde Fırsat Eşitliği: Giresun Örneği”*

* Yaşar (2014)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Farklı eğitim seviyelerindeki kız ve erkek
(Tablo 6’ nın devamı)
öğrenci sayısı artmakta ancak eğitim seviyesi arttıkça öğrenci sayısı düşmektedir. *“Türkiye’ de Eğitime Erişimin Bazı Değişkenlere Göre*

* Gürel, Kartal

(2015)
(Makale)

İncelenmesi”

* Finlandiya eğitim sistemi göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’deki eğitim sisteminde yapılan düzenlemeler fırsat eşitliğini sağlamada yetersiz kalmaktadır. *“Eğitimde Fırsat Eşitliği, Toplumsal Genel Başarı ve Adalet İlişkisi: PISA Projesi Kapsamında Finlandiya ve Türkiye Deneyimlerinin Karşılaştırması”*

* Mercik (2015)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Öğretmenlerin dezavantajlı bölgelerde kalmalarını sağlayacak düzenlemeler yapılmalı, sosyo-ekonomik eşitsizliklerin çözümü için yardım ve rehberlik yapılmalıdır. *“Ortaokulların Fırsat ve İmkân Eşitliği Açısından Değerlendirilmesi (Burdur İl Örneği)”*

* Petek, Önder
(2015)
(Makale)

* PISA verilerine göre öğrencinin ailesinin eğitim seviyesi, öğrencinin evdeki eğitim imkanları ve ekonomik durumu yükseldikçe eğitimde fırsat eşitliği bağlamında matematik dersinde de başarısı arttığı tespit edilmiştir. *“Lojistik Regresyon Analizi ile Pisa Araştırmasında Öğrenci Başarısının Modellenmesi”*

* Gürsakal (2016)
(Makale)

* Üniversitelerin eğitim fakültelerinde cinsiyet

(Tablo 6’ nın devamı)

eşitliğiyle ilgili derslerin konulması ve öğretmenlerin zorunlu olarak bu konuda hizmet içi eğitime alınmasının önemi ortaya çıkmıştır. *“Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Türk Eğitim*

* Şahin, Çoban ve
Korkmaz (2016)
(Makale)

Sistemindeki Yeri: Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Gözünden”

* Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için felsefî yaklaşımların uygulamaya konması gerekmektedir. *“Adalet, Kapsayıcılık ve Eğitimde Hakkaniyetli Fırsat Eşitliği”*

* Çelik (2017)
(Makale)

* Eğitim ve ailenin sosyo ekonomik durumu fırsat eşitliğini sağlamada etkili olduğu saptanmıştır. *“Aile Gelir Düzeyi Bağlamında Liselere Erişimde Eğitimsel Eşitsizlik Alanlarının Araştırılması (Isparta İl Merkezi Örneği)”*

* Çelikkol, Avcı
(2017)
(Makale)

* Okulların fiziki özellikleri, ders materyali, donanım konusunda yetersizliklerin olduğu ve bunların yetkili birimlerce giderilmediği tespit edilmiştir. *“Okulların Altyapı Yeterliliği”*

* Göksoy (2017)
(Makale)

* Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamına yakını fen bilimleri dersinde eşitlik sağlanamadığını belirtmişlerdir. *“Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Sosyal Adalet ve Eşitlik Perspektifinde Fen Bilimleri Eğitimine İlişkin Görüşler”*

* İdin, Aydoğdu
(2017)
(Makale)

* Öğrenci velilerine göre mevcut eğitim

(Tablo 6’ nın devamı)

sistemimizde adalet ve eşitlik yoktur. *“Velilerin Eğitime İlişkin Görüşlerine Yansıyan Eğitim Felsefesi Yaklaşımları”*

* Söylemez (2017)

(Yüksek Lisans Tezi)

* Ailenin toplumsal konumu, sosyo-ekonomik durumuyla fırsat eşitliği arasında ilişki vardır. *“Öğretmen-Öğrenci Etkileşiminde Kültürel Farklılıkların Başarıdaki Eşitsizlikleri Üretmedeki Etkisi (Hakkâri / Yüksekova Örneği)*

* Aygöl, Korkmaz
(2018)
(Makale)

* Eğitim ve ailenin sosyo ekonomik durumu fırsat eşitliğini sağlamada etkili olduğu saptanmıştır. *“2015 PISA Sonuçları Aracılığıyla Türkiye’ de Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Matematiksel Analizi”*

* Dolu (2018)
(Makale)

* Destekleme ve yetiştirme kurslarının 10 öğrencinin altına düşmesi durumunda kapatılması fırsat eşitliğinin önündeki bir engel olarak görülebilir. Okul yöneticilerine ek ücret ve okul ihtiyaçları için ek bütçe ayrılmalıdır. *“Destekleme ve Yetiştirme Kurslarının Fırsat Eşitliği Açısından Yönetici, Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi”*

* Dönmez, Tekçe ve
Gülbüz (2018)
(Makale)

* Devletin uygulayacağı etkili sosyal düzenleme ve politikalarla eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. *“Eğitimde Fırsat Eşitliği ve Kamu Politikaları: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme”*

* İnan, Demir (2018)
(Makale)

* Zorunlu derslerde yapılan düzenlemeler

(Tablo 6’ nın devamı)

cinsiyet eşitliğini kısmen sağlamış olsa da cinsiyet eşitsizliği sorunu halen devam etmektedir. *“Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Açısından Öğretim Programlarının*

* Karakuş, Mutlu ve
Coşkun (2018)
(Makale)

İncelenmesi”

* PISA ve TÜİK verilerine göre Türkiye’ de bölgeler arası eşitsizlik durumları halen devam etmektedir. *“PISA ve TÜİK Eğitimde Verileri Çerçevesinde Türkiye’ de Eşitsizlik*

* Kıbrıslıoğlu Uysal, Gelbal (2018)
(Makale)

* Üstün yetenekli öğrencilere yönelik devletin uygulayacağı etkili sosyal düzenleme ve politikalarla eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. *“Üstün Yetenekli Çocukların Eğitim Hakkı”*

* Pak, Özden (2018)
(Makale)

* Ailenin toplumsal konumu, sosyo-ekonomik durumuyla fırsat eşitliği arasında ilişki vardır. *“Toplumsal Değişim Aracı Olarak Eğitim ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde Eğitimde Eşitsizlik”*

* Şahin (2018)
(Makale)

* Birtakım kalıplaşmış kültürel inanışlardan dolayı kız çocukları, bazı ailelerde erkek çocuklarıyla eşit fırsatlara sahip olamamaktadırlar. *“Okul Öncesi Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Türkiye’de Yapılan Çalışmalar”*

* Tuncer, Şen (2018)
(Makale)

* Ailenin toplumsal konumu, sosyo-ekonomik durumuyla fırsat eşitliği arasında ilişki vardır.

* Akgül (2019)
(Makale)

(Tablo 6’ nın devamı)

“Eğitimde Fırsat Eşitliği-Cinsiyet Ayrımı Faktörü Üzerine Bir Araştırma”

* Sosyo ekonomik durum, okul büyüklüğü ve

* Aşkar (2019)

öğretmen kıdemiyle öğrenci başarısı arasında önemli bir ilişki söz konusudur. *“Türkiye’de Akademik Başarının Belirleyicileri”*

(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği sağlanması konusunda öncü devletlerden olan Selçuklu Devleti örnek alınmalıdır. *“Yükseköğretimde Fırsat Eşitliği, Nizamiye Medreseleri”*

* Berberoğlu (2019)
(Makale)

* Eğitim sürecinde karşılaşılan eşit olmayan durumlar toplumdaki eşit olmayan durumlardan kaynaklanmakta ve eğitim toplumdaki mevcut eşit olmayan durumların ortadan kaldırılmasında önemli bir konuma sahiptir. *“Yeniden Üretim Sarmalında Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Malatya Örneği”*

* Coşkun (2019)
(Doktora Tezi)

* Farklı okullara nakil olamayan meslek liseleri öğrencilerinin bir kısmı okulu bırakmakta geri kalan kısmı ise sevmediği mesleği yapmak zorunda kalmaktadır. *“Eğitimde Fırsat ve İmkân Eşitliğine Farklı Bir Bakış”*

* Ergün (2019)
(Makale)

* Ailenin toplumsal konumu, sosyo-ekonomik durumuyla fırsat eşitliği arasında ilişki vardır. *“Ortaokul Eğitim Hizmetlerinde Fırsat Eşitsizliğinin Kamu ve Özel Kurumlar Açısından İncelenmesi: Kastamonu Örneği”*

* Gökkaya (2019)
(Yüksek Lisans Tezi)

(Tablo 6’ nın devamı)

* Üniversite öğrencileri arasında gelir seviyesi yükseldikçe yapılan harcamaların azaldığı, yani alt sosyo ekonomik gruba sahip olan öğrenciler aile gelir oranı göz önünde bulundurulduğunda

* Gölpek, Yıldız
(2019)
(Makale)

yaptıkları eğitim harcaması daha fazladır.

“Kamu Üniversitelerinde Kayıtlı Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Statüsü Üzerine Bir Araştırma: Şırnak Üniversitesi Örneği”

* Lise öğrencilerinin eğitimde fırsat ve imkân eşitliğini algılama biçimleri arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. *“Ortaokul Öğrencilerinin İlkokul ve Ortaokullara Yönelik Fırsat Eşitliği ve Olasılık Algıları”*

* Önder, Petek
(2019)
(Makale)

* Ailenin toplumsal konumu, sosyo-ekonomik durumuyla fırsat eşitliği arasında ilişki vardır. *“John Rawls’ un Adil Fırsat Eşitliği Çerçevesinde Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi”*

* Şanver (2019)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Devletin uygulayacağı etkili sosyal düzenleme ve politikalarla eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. *“Türk Eğitim Sisteminde Eğitimde Fırsat Eşitliğine Kuramsal Bakış: Roller ve Sorumluluklar”*

* Tabak (2019)
(Makale)

* Eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin eğitim programı okuryazarlık düzeylerinin yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. *“Öğretmen Adaylarının Eğitim Programı Okuryazarlık Yeterlilikleri”*

* Tabak, Çetinkaya
(2019)
(Makale)

(Tablo 6’ nın devamı)

* Okul yöneticileri okulda fırsat eşitliği sağlama konusunda etkilidirler. *“Eğitimde Fırsat Eşitliği Sağlanmasında Okul Liderlerinin Rolü”*

* Ardakoç (2020)
(Makale)

* Eşitsizlikle mücadele etmek için çok kültürlü anlayış eğitim fakültelerinde ve okul öncesi programlarda temele alınmalıdır. *“Anti Ayrımcı Programların Okul Öncesi Sınıflarda Uygulanmasının Avantaj ve Sınırlılıkları”*

* Bayrakdar, Akman
(2020)
(Makale)

* Eğitim ve ailenin sosyo ekonomik durumu fırsat eşitliğini sağlamada etkili olduğu saptanmıştır. *“Sosyal Devlet Bağlamında Yüksek Öğrenim ve Burs İmkanlarının Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamadaki Rolü: Bursa İli Araştırması”*

* Çeribaş (2020)
(Yüksek Lisans
Tezi)

* Araştırmada bahsi geçen belediyelerin engellilere eşit imkanlar sağlayabilmek için birtakım kurs, atölye ve eğitim faaliyetlerinde bulundukları görülmüştür. *“Seçilen Büyükşehir Belediyelerinin Engelli İstihdamına Yönelik Faaliyetlerinin Fırsat Eşitliği Açısından Değerlendirilmesi”*

* Erikli (2020)
(Makale)

* Üstün yetenekli öğrencilere yönelik devletin uygulayacağı etkili sosyal düzenleme ve politikalarla eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. *“Üstün Yetenekli Öğrencilerin Eğitiminde Fırsat Eşitliği Bağlamında Öğrenci ve Veli Görüşleri”*

* Gürültü, Alcı
(2020)
(Makale)

(Tablo 6’ nın devamı)

* Dezavantajlı bölgelerden gelmiş okul öncesi öğrencileri birtakım oyun ve uygulamalarla eğitimde fırsat eşitliği imkanına sahip olmaktadır. *“Okul Öncesi Dönem*

* İlhan, Çabuk ve
Günay (2020)
(Makale)

Çocuklarının Gelişimlerinin Desteklenmesi: Her Güne Bir Etkinlik Projesi”

* Dezavantajlı bireyler nitelikli veya niteliksiz liselere kayıt olma sürecinde fırsat eşitliği konusunda sorun yaşamaktadırlar. “*Liselere Geçiş Sisteminin Öğrencileri Özel Okullara Yönlendirip Yönlendirmediğine İlişkin Öğretmen ve Veli Görüşleri*”

* Kalsen, Öztekin
(2020)
(Makale)

* Öğretmenler birtakım nedenlerden dolayı eşitlik kavramını farklı şekillerde algılamaktadır. “*Öğretmen Eşitlik Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*”

* Kaptan (2020)
(Makale)

* DYK kurslarında özellikle alt sosyo-ekonomik duruma sahip olan öğrencilerin eğitim eksikliklerini giderebilme fırsatı elde ettikleri ve böylece bu kursların eğitimde fırsat eşitliğine katkısı olduğu ortaya çıkmıştır. “*Hafta İçi Uygulanan Destekleme ve Yetiştirme Kurslarına İlişkin Öğrenci Görüşleri: Fenomenolojik Bir Çalışma*”

* Keskin, Kazak
(2020)
(Makale)

* Tüm insanların eşit bir şekilde dünyaya geldikleri ancak bütün eşitsizlik durumlarının doğal ve sosyal çevreden kaynaklandığı tespit edilmiştir. “*Claude Adrien Helvétius ve*

* Koç, Ünder (2020)
(Makale)

(Tablo 6’ nın devamı)
Eğitimsel Eşitlik”

* Salgın döneminde uygulanmakta olan uzaktan eğitim sürecinde fırsat eşitliğinin sağlanması,

* Özdoğan, Berkant
(2020)

ders katılımının daha üst seviyeye çıkarılması, alt yapının daha fazla geliştirilmesi, mevcut derslerin sayısının azaltılması gibi çözüm önerileri sunmuşlardır. “Covid-19 Pandemi Dönemindeki Uzaktan Eğitime İlişkin Paydaş Görüşlerinin İncelenmesi”

(Makale)

* Ebeveynlerin eğitim seviyelerini artırıcı düzenlemeler ve uygulamalar eşitsizlikleri azaltmada yardımcı olacaktır. “Türkiye’de Eğitimde Eşitsizlikleri Azaltmak İçin Uygulanan Politikalar”

* Özer, Gençoğlu ve Eren (2020)
(Makale)

* Türk eğitim sisteminde fırsat eşitliğinin sağlanması ve sosyo ekonomik eşitsizliğin giderilmesinde yeterince başarılı olunamamaktadır. “Türk Eğitim Sisteminde Fırsat ve İmkân Eşitliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri”

* Polat, Özdan (2020)
(Makale)

* Ailenin toplumsal konumu, sosyo-ekonomik durumuyla fırsat eşitliği arasında ilişki vardır. “Sosyal Politika Aracı Olarak Fırsat Eşitliği ve Bunun Sağlanmasında Eğitimin Rolü”

* Sağlam (2020)
(Yüksek Lisans Tezi)

* Uzaktan eğitim döneminde gelecekte eğitimde fırsat eşitliğini engelleyici sorunlarla karşılaşmamak için birtakım düzenlemeler

* Schrijer (2020)
(Makale)

(Tablo 6’ nın devamı)

yapılmalıdır. “Covid-19 Salgını Süresince Eğitim Hakkı, Fırsat Eşitliği ve Sınavlara İlişkin Temel Problemler”

* PISA sonuçlarına göre okul türleri ve öğrenci yeterlik seviyeleri bakımından anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. *“Türkiye’de Öğrencilerin Okuryazarlık Becerilerinin Yıllara ve Okul Türlerine Göre Değişimi: Öğrencilerin PISA Uygulamalarındaki Performansı”*

* Suna, Tanberkan ve Özer (2020)
(Makale)

* Sosyo-ekonomik durumun kötü olması eğitimde fırsat eşitliğini engellemektedir. *“Gelir Dağılımında Fırsat Eşitsizliği ve Alt Kırılımları: Türkiye Üzerine Bir Araştırma”*

* Türk (2020)
(Makale)

* Araştırmaya katılan farklı kişilere göre uzaktan eğitim sürecinde birtakım nedenlerden dolayı fırsat eşitliği sağlanması konusunda yeterince başarı sağlanamamıştır. *“Salgın Döneminde Ortaokul Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi”*

* Bakırcı, Özcan ve Kara (2021)
(Makale)

* Ailenin toplumsal konumu, sosyo-ekonomik durumuyla fırsat eşitliği arasında ilişki vardır. *“Eğitimde Fırsat Eşitliği Temelinde Okul Profillerine Yönelik Okul Avantajları Endeksi Geliştirme”*

* Çimen (2021)
(Doktora Tezi)

* Uzaktan eğitim döneminde gelecekte eğitimde fırsat eşitliğini engelleyici sorunlarla

* Işık, Bahat (2021)
(Makale)

(Tablo 6’ nın devamı)

karşılaşmamak için birtakım düzenlemeler yapılmalıdır. *“Teknoloji Bağlamında Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Eğitime Erişime Yönelik Sorunlar ve Çözüm Önerileri”*

* Uzaktan eğitime öğrencilerin katılım sağlamama sebepleri ekonomik durum, internet eksikliği ve ailelerin ilgilenmemesi, dersleri önemsememesi olduğu tespit edilmiştir. *“Öğretmen ve Velilerin Gözünden Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Katılımlarının Öyküleri: Uzaktan Eğitim mi, Uzakta Kalan Eğitim mi?”*

* Kabapınar, Kanyılmaz, Uğur ve Koçhan (2021)
(Makale)

* Araştırmaya katılan farklı kişilere göre uzaktan eğitim sürecinde birtakım nedenlerden dolayı fırsat eşitliği sağlanması konusunda yeterince başarı sağlanamamıştır. *“COVID-19 Pandemi Sürecinde Çevrimiçi Öğretimin Fırsat Eşitliğine Etkisi: Eğitimci, Öğrenci ve Veli Gözünden Bir Betimleme”*

* Korkmaz (2021)
(Makale)

* Kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin salgın döneminde karşılaştıkları eğitimde fırsat eşitsizliğinin temel nedeni öğretmen ve velilerin yeterince destek sağlayamamasıdır. *“Covid-19 Salgını Süresince Eğitimde Fırsat Eşit(siz)liği: Kırsal Kesimdeki Öğretmen ve Ebeveyn Görüşleri”*

* Kuş, Mert ve Boyraz (2021)
(Makale)

* Yönetici ve öğretmenlere sosyal adalet ve eşitlik konularında eğitim verilerek dezavantajlı grupların ayrıştırılmasının önüne geçilmesi için **(Tablo 6’ nın devamı)**

* Tosun (2021)
(Makale)

önem arz etmektedir. *“Türk Eğitim Politikalarında Sosyal Adalet ve Eşitlik”*

* Eğitim sürecinde okul liderleri öğrenci, okulun

* Yeşil, Sincar

sahip olduğu kültür, sosyal eşitsizlik ve dezavantajlı konumda olan bölge gibi konularda zor durumlarla karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. “Eğitimde Sosyal Adalet Liderliği Üzerine Bir İnceleme”

(2021)
(Makale)

4.2. Eğitimde Fırsat Eşitliği Konusunda Yurt ışıında Yapılan Araştırmalar

4.2.1. Yurt Dışı Araştırmaların Yıllara Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında yurt dışında yapılan araştırmaların yıllık dağılımı incelenmiştir. Eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt dışında 1994-2021 yılları arasında yapılmış olan araştırmanın yıllara göre sırasıyla dağılımı Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7.

Eğitimde Fırsat Eşitliği Konusunda Yurt Dışı Araştırmalarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	f	Yüzde (%)
1994	1	1, 67
1995	1	1, 67
1998	1	1, 67
2000	1	1, 67
2002	1	1, 67
2003	3	5, 00
2004	4	6, 67
2005	3	5, 00
2006	2	3, 33
2007	1	1, 67
2008	4	6, 67
2009	2	3, 33
(Tablo 7’ nin devamı)		
2010	2	3, 33
2012	6	10, 00
2013	7	11, 67
2014	3	5, 00
2015	3	5, 00
2016	2	3, 33

2017	1	1, 67
2018	6	10, 00
2019	3	5, 00
2020	2	3, 33
2021	1	1, 67
Toplam	60	100, 00

Tablo 7’ de görüldüğü gibi yurt dışında eğitimde fırsat eşitliği konusunda incelenen 1994-2021 yılları arasında yapılmış 60 araştırmanın %1, 28 oranla sadece bir araştırmanın 1994, 1995, 1998, 2000, 2002, 2007, 2017 ve 2021 yılları olduğu görülmektedir. İncelenen tezler arasında en fazla orana sahip üç yıl ise %11, 67 oranla yedi araştırmanın yapıldığı 2013 ve %10, 00 oranla 6 araştırmanın yapıldığı 2012 ve 2018 yılları olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.2. Yurt Dışı Araştırmaların Vurgulanan Amaç İfadelerine Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda 1994 ve 2021 yılları arasında yurt dışında yapılan toplam 60 araştırmadaki amaç ifadeleri incelenerek elde edilen sonuçlar Tablo 8’ de yıllara göre sıralı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 8.

Yurt Dışı Araştırmaların Vurgulanan Amaç İfadelerine Göre Dağılımı

Vurgulanan Amaç	Örnek Araştırmalar
* Çin’ de eğitim giderleri, etkili eğitim ve eğitimde fırsat eşitliği arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. <i>“Costs Of Education In China: Issues Of Resource Mobilization, Equality, Equity And Efficiency” (Çin)</i>	* Tsang (1994) (Makale)
(Tablo 8’ in devamı)	
* Eğitimde eşitlik ve etkili eğitim arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. <i>“The Nexus Of Equality And Quality In Education: A Framework For Debate” (Kanada)</i>	* Smith, Lusthaus (1995) (Makale)

- * Eğitimde fırsat eşitliği ve internet erişimi arasındaki ilişkiyi incelemektir. “*The Internet and Equality of Educational Opportunity*” (ABD)
- * Schofield, Davidson
(1998)
(Makale)
- * Teknoloji, eğitim ve eşitlik arasındaki ilişkiyi incelemektir. “*From The Woman Question In Technology To The Technology Question In Feminism: Rethinking Gender Equality In IT Education*” (İngiltere)
- * Henwood (2000)
(Makale)
- * Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında cinsiyet eşitliğini araştırmaktır. “*Advancing Gender Equality: The Role Of Women-Only Trade Union Education*” (ABD)
- * Greene, Kirton
(2002)
(Makale)
- * Ortaokula kayıt, milli gelir içindeki kamu harcamalarının eğitime ayrılan miktarı ve kız öğrencilerin eğitime katılımını artırma konularını incelemektir. “*Education, Social Equality And Economic Growth: A View Of The Landscape*” (Almanya)
- * Gylfason, Zoega
(2003)
(Makale)
- * Eğitim kurumlarında sosyo ekonomik durum ve eğitim ilişkisini araştırmaktır. “*Trends In Income Disparity And Equality*”
- * Mukhopadhaya
(2003)
(Makale)
- (Tablo 8’ in devamı)**
- Enhancing (?) Education Policies In The Development Stages Of Singapore*
(Singapur)
- * Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında
- * Ramachandran

cinsiyet eşitliğini araştırmaktır. “*Gender Equality In Education (India)*” (Hindistan)

(2003)

(Makale)

* İspanya’ da beden eğitimi dersinde eğitim ve eşitlik arasındaki ilişkiyi açıklamaktır. “*Goal Orientations, Motivational Climate, Equality, And Discipline Of Spanish Physical Education Students*” (İspanya)

* Cervello, Jimenez, Villar, Ramos ve Santos-Rosa (2004)
(Makale)

* Bilim ve teknolojinin cinsiyet eşitliğini sağlamadaki rolü ve bunun ekonomik gelişimdeki rolünü incelemektir. “*Gender Equality And Economic Development: The Role For Information And Communication Technologies*” (ABD)

* Chen (2004)
(Makale)

* Finlandiya eğitim sisteminde eğitimde fırsat eşitliği konusunu incelemektir. “*The Education System In Finland: Development And Equality*” (Finlandiya)

* Leijola (2004)
(Makale)

* Hong Kong’ da çok kültürlü yapı ve eşitliği araştırmaktır. “*Race And Equality: A Study Of Ethnic Minorities In Hong Kong's Education System*” (Çin)

* Loper (2004)
(Makale)

* Papua Yeni Gine’ de okuryazar ve kitap
(Tablo 8’ in devamı)

* Hopkins, Ogle,

okuyanların oranını incelemektir. “*Education For Equality and Education For Life: Examining Reading Literacy And Reading Interest In Papua New Guinea Primary Schools*” (Papua Yeni Gine)

Kaleveld, Maurice, Keria, Loudon ve Rohl
(2005)
(Makale)

* Brezilya’ da eğitimde fırsat eşitliğini incelemektir. “*What Does It Take To Achieve Equality Of Opportunity In Education? An Empirical Investigation Based On Brazilian Data*” (Brezilya)

* Vandenberghe
(2005) (Makale)

* Farklı ülkelerdeki öğrencilerin sahip olduğu aile geçmişiyle fırsat eşitliği arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. “*Education Policy And Equality Of Opportunity*” (Almanya)

* Wößmann, Ursprung
ve Schuetz (2005)
(Makale)

* Birleşik Krallıklar’ da eğitimde fırsat eşitliğini ortaya çıkarmaktır. “*Diversity In The Academy? Staff Perceptions Of Equality Policies In Six Contemporary Higher Education Institutions*” (İngiltere)

* Deem, Morley
(2006) (Makale)

* Sosyal adalet bağlamında Çin eğitim sistemini araştırmaktır. “*Social Justice And Gender In Chinese Higher Education: Regional Issues Of Equity And Access*” (Çin)

* Jacob (2006)
(Makale)

* Eğitimde etnik köken eşitsizliğinin devam edip etmediğini incelemektir. “*Equality*
(Tablo 8’ in devamı)
And Justice For All? Examining Race In Education Scholarship” (ABD)

* Mckinley, Brayboy,
Castagno ve Maughan
(2007)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında cinsiyet eşitliğini araştırmaktır. “*The*

* Blumberg (2008)
(Makale)

*Invisible Obstacle To Educational Equality:
Gender Bias In Textbooks” (ABD)*

* Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında cinsiyet eşitliğini araştırmaktır. “*Gender Education And Equality In A Global Context*” (ABD, İngiltere)

* Fennell, Arnot
(2008)
(Makale)

* Çin eğitim sisteminde üst düzey öğrenime geçişte eşitlik kavramını araştırmaktır. “*Higher Education In China: Access, Equity And Equality*” (Çin)

* Hawkins, Jacob ve
Wenli (2008)
(Makale)

* İtalya’ nın eğitim sisteminde eğitimde fırsat eşitliği kavramını açıklamaktır. “*Higher Education And Equality Of Opportunity In Italy*” (Almanya)

* Peragine, Serlenga
(2008)
(Makale)

* Eğitimde cinsiyet eşitliği ve sosyo ekonomik durum arasındaki ilişkiyi incelemektir. “*Globalising Initiatives For Gender Equality And Poverty Reduction: Exploring ‘Failure’ With Reference To Education And Work Among Urban Youth In The Gambia And Ghana*” (İngiltere)

* Jones, Chant (2009)
(Makale)

(Tablo 8’ in devamı)

* İskoçya’ daki eğitim sistemini adalet ve sosyal adalet bağlamında incelemektir. “*Social Justice, Equality And Inclusion In Scottish Education*” (İskoçya)

* Riddell (2009)
(Makale)

* Güney Kore’ deki öğrencilerin sosyo

* Byun, Kim (2010)

ekonomik durumları ve eğitimde fırsat eşitliği arasındaki ilişkiyi incelemektir. *“Educational Inequality In South Korea: The Widening Socioeconomic Gap In Student Achievement” (Güney Kore)*

(Makale)

* Küreselleştirilmiş eşit bir eğitim sisteminin avantajlarını ortaya çıkarmaktır. *“Internationalisation And Equality And Diversity In Higher Education: Merging Identities” (İngiltere)*

* Caruana, Ploner
(2010)
(Makale)

* Düşük gelirli ülkelerdeki eğitimde cinsiyet eşitsizliğini araştırmaktır. *“Gender Equality And Girls’ Education: Investigating Frameworks, Disjunctures And Meanings Of Quality Education” (İngiltere)*

* Aikman, Rao (2012)
(Makale)

* Farklı ülkelerde eğitimde cinsiyet eşitliğini incelemektir. *“Suffrage, Democracy and Gender Equality In Education” (İngiltere)*

* Cooray (2012)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği konusunda farklı ülkelerin eğitim sistemini araştırmaktır.

* Pfeffer (2012)
(Makale)

(Tablo 8’ in devamı)

“Equality And Quality In Education”
(ABD)

* Demokrasi, eşitlik ve eğitim arasındaki ilişkiyi incelemektir. *“Democracy, Equality And Education” (Hindistan)*

* Shah (2012)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında cinsiyet eşitliğini araştırmaktır. “*Mutable Meanings: Gender Equality In Education And International Rights Frameworks*” (Kenya)

* Unterhalter (2012)
(Makale)

* Farklı bazı ülkelerin eğitimde fırsat eşitliğine yönelik geçmişte uyguladıkları eğitim sistemlerini araştırmaktır. “*Mass Education, State-Building And Equality: Searching For The Roots Of Corruption*” (İsveç)

* Uslaner, Rothstein
(2012)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında cinsiyet eşitliğini araştırmaktır. “*Gender Equality, Capabilities And The Terrain Of Quality Education*” (İngiltere)

* Aikman, Unterhalter
(2013)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliğini tekrar gündeme getirip yeni eğitim politikalarının hayata geçirilmesinde yol gösterici olmaya çalışmaktır. “*Education And Equal Opportunities Among Liberian Children*” (ABD)

* Cuesta, Abras (2013)
(Makale)

(Tablo 8’ in devamı)

* Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında cinsiyet eşitliğini araştırmaktır. “*Gender Discourses In An NGO Education Project: Openings For Transformation Toward Gender Equality In Bangladesh*” (ABD)

* DeJaeghere, Wiger
(2013)
(Makale)

* Eşitlik ve eğitimde fırsat eşitliğini

* Roche (2013)

kavramlarını uluslararası sınavlarla açıklamaktır. *“Equity And Equality In Education” (Almanya)*

(Makale)

* Akademik eğitimde kadınların karşılaştıkları eğitim eşitsizliğini incelemektir. *“The Different Worlds Of Academia: A Horizontal Analysis Of Gender Equality In Swedish Higher Education” (İsveç)*

* Silander, Haake ve Lindberg (2013)
(Makale)

* Amerika ve 14 Avrupa ülkesinde eğitimde fırsat eşitsizliğini ortaya çıkarmaktır. *“Welfare Regimes And Education Regimes: Equality Of Opportunity And Expenditure In The EU (And US)” (İngiltere)*

* West, Nikolai (2013)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkileyen sosyo ekonomik durum, etnik köken gibi konuları incelemektir. *“Micropolitics And Rural School Consolidation: The Quest For Equal Educational Opportunity In Webster Parish” (ABD)*

* Williams (2013)
(Makale)

(Tablo 8’ in devamı)

* Bölgeler arasında yaşanan eğitime erişimdeki eşitsizlik sorunları konusunda uzaktan eğitimin etkililiğini araştırmaktır. *“Can Distance Education Increase Educational Equality? Evidence From The Expansion Of Chinese Higher Education” (Çin)*

* Li, Zhou ve Fan (2014)
(Makale)

* Eğitim kurumlarında sosyo ekonomik durum ve eğitim ilişkisini araştırmaktır. *“(In) Equality In Education And Economic Development” (Avusturya)*

* Sauer, Zagler (2014)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği bağlamında cinsiyet eşitliğini araştırmaktır. *“Men And Gender Equality: European Insights” (Finlandiya)*

* Scambor, Bergmann, Wojnicka, Belghiti-Mahut, Hearn, Holter ve White (2014)
(Makale)

* Öğrenciler arasında cinsiyet eşitliğinin sağlanması için üniversitelerde nasıl düzenlenmelerin yapılması gerektiğini araştırmaktır. *“Women And Gender Equality In Higher Education?” (İngiltere)*

* David (2015)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği ve çocuk yaşta evliliği incelemektir. *“Child Marriage: A Critical Barrier To Girls’ Schooling And Gender Equality In Education” (İngiltere)*

* McCleary-Sills, Hanmer, Parsons ve Klugman (2015)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliği konusunda farklı

(Tablo 8’ in devamı)

ülkelerin eğitim sistemini araştırmaktır. *“Equality And Quality In Education. A Comparative Study Of 19 Countries” (ABD)*

* Pfeffer (2015)
(Makale)

* PISA verileri ışığında eğitimde fırsat eşitliğini incelemektir. *“Assessing Students’ Equality Of Opportunity In OECD*

* Raitano, Vona (2016) (Makale)

Countries: The Role Of National And School-Level Policies” (İtalya)

* Farklı ülkelerde eğitimde cinsiyet eşitliğini incelemektir. “*What Is Driving Gender Equality In Secondary Education? Evidence From 57 Developing Countries, 1970–2010*” (Norveç)

* Ostby, Urdal, Rudolfson (2016)
(Makale)

* 1985-2015 yılları arası OECD ülkelerinde eğitim, ekonomi ve sağlık alanlarındaki cinsiyet eşitsizliğini araştırmaktır. “*Gender Discrimination In Education, Health, And Labour Market: A Voice For Equality*” (Suudi Arabistan, Malezya, Pakistan)

* Khan, Zaman, Nabi, Hishan ve Islam (2017)
(Makale)

* Farklı bazı ülkelerin eğitimde fırsat eşitliğine yönelik geçmişte uyguladıkları eğitim sistemlerini araştırmaktır. “*Educational Equalization Stalled? Trends In Inequality Of Educational Opportunity Between 1930 And 1980 Across 26 European Nations*” (Fransa, İtalya)

* Barone, Ruggera (2018)
(Makale)

(Tablo 8’ in devamı)

* Etnik köken ve üst düzey eğitim alma arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. “*Investigating Higher Education Institutions And Their Views On The Race Equality Charter*” (İngiltere)

* Bhopal, Pitkin (2018)
(Makale)

* Okul öncesi eğitimde fırsat eşitliğini araştırmaktır. “*Pedagogical Documentation*

* Paananen, Lipponen (2018)

As A Lens For Examining Equality In Early Childhood Education” (Finlandiya)

(Makale)

* Farklı ülkelerde eğitimde cinsiyet eşitliğini incelemektir. *“Measuring Gender Equality In Education: Lessons from Trends in 43 Countries” (ABD)*

* Psaki, McCarthy ve Mensch (2018)
(Makale)

* PISA verileri ışığında matematik, fen bilimleri alanında cinsiyet eşitliğini incelemektir. *“The Gender-Equality Paradox In Science, Technology, Engineering, And Mathematics Education” (ABD)*

* Stoet, Geary (2018)
(Makale)

* Endonezya eğitim sisteminde engellilere yönelik eşitlik sağlama konusundaki uygulamaları incelemektir. *“Inclusive Education In Indonesia: Equality Education Access For Disabilities” (Endonezya)*

* Wibowo, Muin
(2018)
(Makale)

* Birleşik Krallıklar’ da üst düzey eğitim

(Tablo 8’ in devamı)

seviyesindeki eğitim eşitsizliğini incelemektir. *“Advancing Equality In Higher Education: An Exploratory Study Of The Athena SWAN And Race Equality Charters” (İngiltere)*

* Bhopal, Henderson
(2019)
(Makale)

* Eğitim sisteminde cinsiyet eşitliğini ve öğretmen eğitimini incelemektir. *“The Long Mission Towards Gender Equality In Teacher Education: Reflections From A*

* Lahelma, Tainio
(2019)

National Project In Finland” (Finlandiya)

(Makale)

* Alt ve üst sosyo ekonomik durumun karşılaştırılması ve eğitimin bu konudaki eşitsizliği azaltıp azaltmadığını araştırmaktır. “*Enhancing Electoral Equality: Can Education Compensate For Family Background Differences In Voting Participation?*” (İsveç)

* Lindgren, Oskarsson
ve Persson (2019)
(Makale)

* Alt gelir grubuna sahip öğrencilere yönelik eğitimde fırsat eşitliği bağlamında yürütülen devlet politikalarını incelemektir. “*Narrowing The Achievement Gap Of Grade 12 In No-Fee Schools In Gauteng Using Pro-Poor Funding*” (Güney Afrika)

* Chanee (2020)
(Makale)

* Öğrencilerin sahip olduğu aile geçmişini ele alarak eğitimde fırsat eşitliğini araştırmaktır. “*A Study Of Equality Of Educational Opportunity In Nepal Using Logistic Regression Analysis*” (Nepal)

* Ezaki (2020)
(Makale)

(Tablo 8’ in devamı)

* Ekonomik gelişim ve cinsiyet eşitliği arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktır. “*Is Gender Inequality A Barrier To Economic Growth? A Panel Data Analysis Of Developing Countries*” (İspanya)

* Altuzarra, Galvez-
Galvez ve Gonzalez-
Flores (2021)
(Makale)

4.2.3. Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Örneklemeye Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt dışında yapılan araştırmaların örnekleme incelenerek elde edilen sonuçlar Tablo 9’ da

verilmiştir.

Tablo 9.

Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Örneklem Göre Dağılımı

Örneklem	f	Yüzde (%)
Çalışan	3	5, 00
Öğrenci	11	18, 33
Öğrenci, Öğretmen	1	1, 67
Öğrenci, Öğretmen, Veli	1	1, 67
Öğrenci, Öğretmen, Yönetici	2	3, 33
Öğretmen	2	3, 33
Öğretmen, Veli	1	1, 67
Veri (Doküman)	38	63, 33
Yönetici, Öğretmen, Veri	1	1, 67
Toplam	60	100, 0

Tablo 9’ dan da anlaşılabacağı üzere eğitimde fırsat eşitliği konusuna yapılan yurt dışı araştırmalarda örneklem alınan grupların türleri verilmiştir. Tablo incelendiğinde bu araştırmaları yapan kişiler farklı grupları tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bu grupların çalışan, öğrenci, öğretmen, veli, yönetici ve veri (doküman) gibi farklı kategorilerden oluştukları görülmektedir. Ayrıca bazı araştırmalarda birden fazla örneklem grubuyla çalışıldığı da ortaya çıkmıştır.

Tablo 9’ da görüldüğü gibi eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt dışında yapılmış araştırmalarda en fazla çalışılan iki örneklem grubunun %63, 33 oranında veri (doküman) ve %18, 33 oranında öğrenci grubu olduğu ortaya çıkmıştır. Eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarılı olmuş bazı farklı ülkelerdeki yasal düzenlemeler ve uygulamaların incelenip bunların eğitim sistemlerinde yol gösterici olacağı düşüncesiyle ilk sırada tercih edilen örneklem grubunun doküman (veri) olduğu düşünülmektedir. En az çalışılan grupların ise %1, 67 oranla öğrenci-öğretmen, öğrenci-öğretmen-veli, öğretmen-veli ve yönetici-öğretmen-veri grubu olduğu tespit edilmiştir.

4.2.4. Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Desene Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt dışında yapılan araştırmaların desenleri incelenerek elde edilen sonuçlar Tablo 10’ da

verilmiştir.

Tablo 10.

Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Desene Göre Dağılımı

Veri Toplama	f	Yüzde (%)
Araştırma Deseni	f	Yüzde (%)
Nitel	23	38, 33
Nicel	11	18, 33
Karma	15	25, 00
Belirtilmemiş	11	18, 33
Toplam	60	100, 0

Tablo 10’ da görüldüğü gibi yurt dışında yapılan araştırmalar; araştırma desenlerine göre nitel, nicel, karma ve belirtilmemiş şeklinde dört farklı kategoride incelenmiştir. Bu incelemenin sonucunda bu araştırmaların %38, 33’ ü nitel, %18, 33’ ü nicel, %25, 00’ i karma desene yapıldığı, ancak %18, 33’ ünün ise hangi araştırma desenine göre yapıldığı belirtilmemiştir. Eğitimde fırsat eşitliği konusunda yapılan araştırmaların en fazla %38, 33 oranla nitel en az ise %18, 33 oranla nicel desene göre yapıldığı anlaşılmaktadır.

4.2.5. Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt dışında yapılan araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları incelenerek elde edilen sonuçlar Tablo 11’ de verilmiştir.

Tablo 11.

Yurt Dışı Araştırmaların Kullanılan Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılım

Anket	1	1, 67
Anket, Gözlem, Veri	1	1, 67
Anket, Veri	1	1, 67
Anket, Yarı Yapılandırılmış Görüşme	3	5, 00
Anket, Yarı Yapılandırılmış Görüşme, Gözlem	3	5, 00
Soru Formu	1	1, 67
Veri	39	65, 00
Yarı Yapılandırılmış Görüşme	7	11, 67
Yarı Yapılandırılmış Görüşme, Gözlem	3	5, 00
Yarı Yapılandırılmış Görüşme, Veri	1	1, 67
Toplam	60	100, 0

Tablo 11 incelendiğinde yurt dışında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yürütülen çalışmalarda elde edilen verilere farklı birçok yöntem kullanılarak ulaşıldığı görülmektedir. Söz konusu araştırmalarda anket, gözlem, veri, yarı yapılandırılmış görüşme ve soru formu gibi farklı yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir. Bazı araştırmalarda aynı anda birden fazla veri toplama araçlarının kullanıldığı ve genelde en fazla %39, 00 oranla veri (doküman) aracı kullanılarak, en az ise %1, 67 oranla anket, anket-gözlem-veri, anket-veri, soru formu ve yarı yapılandırılmış görüşme-veri gibi yollarla bazı bilgilere ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

4.2.6. Yurt Dışı Araştırmaların Eşitlikle İlgili Vurgulanan Konu ve Bulgulara Göre Dağılımı

Bu araştırmanın alt amaçları kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt dışında yapılan araştırmaların eşitlikle ilgili konuları ve bulguları incelenerek elde edilen sonuçlar Tablo 12’ de verilmiştir.

Tablo 12.

Yurt Dışı Araştırmaların Eşitlikle İlgili Vurgulanan Konu ve Bulgulara Göre Dağılımı

Vurgulanan Konu ve Bulgular	Örnek Araştırmalar
* Eğitimde başarının ve fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için Çin’ in eğitim	* Tsang (1994) (Makale)

giderlerini arttırması gereklidir. “*Costs Of Education In China: Issues Of Resource Mobilization, Equality, Equity And Efficiency*” (Çin)

* Eğitimde eşitlik sağlanmadan etkili bir eğitim ortamı oluşturulamaz. “*The Nexus Of Equality And Quality In Education: A Framework For Debate*” (Kanada)

* Smith, Lusthaus
(1995)
(Makale)

* Okulların internet erişimine sahip olması tek başına eğitimdeki fırsat eşitliğini sağlamada yeterli değildir. *The Internet and Equality of Educational Opportunity*” (ABD)

* Schofield, Davidson
(1998)
(Makale)

* Kadınlara teknoloji konusunda eğitim verilerek bu konudaki eşitsizlik durumlarının ortadan kaldırılması gerekmektedir. “*From The Woman Question In Technology To The Technology Question In Feminism: Rethinking Gender Equality In IT Education*” (İngiltere)

* Henwood (2000)
(Makale)

* Ülkelerin ekonomik anlamda gelişebilmesi için cinsiyet eşitliğini sağlayıcı politikaları uygulamaya geçirmesi
(Tablo 12’ nin devamı)

* Greene, Kirton (2002)
(Makale)

önem arz etmek etmektedir. “*Advancing Gender Equality: The Role Of Women-Only Trade Union Education*” (ABD)

* Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması

* Gylfason, Zoega

ekonomik ve sosyal gelişimi sağlar.
“Education, Social Equality And Economic Growth: A View Of The Landscape”
 (Almanya)

(2003)
 (Makale)

* Eğitimde bazı etkili devlet politikalarıyla eşitsizlik durumları kaldırılabilir. *“Trends In Income Disparity And Equality Enhancing (?) Education Policies In The Development Stages Of Singapore”*
 (Singapur)

* Mukhopadhaya (2003)
 (Makale)

* Cinsiyet eşitsizliği ve sosyo ekonomik durum, coğrafi konum, okul politikası arasında ilişki vardır. *“Gender Equality In Education (India)”* (Hindistan)

* Ramachandran (2003)
 (Makale)

* Etkili eğitim sağlanması ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için okulda disiplinin elden bırakılmaması gerekmektedir. *“Goal Orientations, Motivational Climate, Equality, And Discipline Of Spanish Physical Education Students”* (İspanya)

* Cervello, Jimenez, Villar, Ramos ve Santos-Rosa (2004)
 (Makale)

* Eğitimde cinsiyet eşitliği sağlanması halinde iş hayatında da cinsiyet eşitliğinin
(Tablo 12’ nin devamı)

* Chen (2004)
 (Makale)

sağlanabileceği kanıtlanmıştır. *“Gender Equality And Economic Development: The Role For Information And Communication Technologies”* (ABD)

* Finlandiya eğitimde öncü ülkelerden olmasına rağmen eğitim sistemlerinde bazı eşitsizlik durumları devam etmektedir. “*The Education System In Finland: Development And Equality*” (Finlandiya)

* Leijola (2004)
(Makale)

* Hong Kong’ da ırkçı yaklaşım konusunda yaşanan eşitsizlik durumlarının önlenmesi için devlet politikaları gözden geçirilmelidir. “*Race And Equality: A Study Of Ethnic Minorities In Hong Kong's Education System*” (Çin)

* Loper (2004)
(Makale)

* Yaşam için eğitim kapsamında öğretmen eğitimi konusunda yenilik yapmaya ve okul ile ev arasındaki bağlantıyı kuvvetlendirmeye ihtiyaç olduğu ortaya çıkmıştır. “*Education For Equality and Education For Life: Examining Reading Literacy And Reading Interest In Papua New Guinea Primary Schools*” (Papua Yeni Gine)

* Hopkins, Ogle,
Kaleveld, Maurice,
Keria, Loudon, ve Rohl
(2005)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için sadece eğitim giderlerine ayrılan bütçeyi arttırmak yetmez aynı zamanda etkili politikaları uygulamaya geçirmek

* Vandenberghe (2005)
(Makale)

(Tablo 12’ nin devamı)

gerekmektedir. “*What Does It Take To Achieve Equality Of Opportunity In Education? An Empirical Investigation Based On Brazilian Data*” (Brezilya)

* Devlet politikaları eğitimde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında etkilidir. *“Education Policy And Equality Of Opportunity” (Almanya)*

* Wößmann, Ursprung ve Schuetz (2005)
(Makale)

* Araştırmaya katılan kişilere göre Birleşik Krallıklar’ da eğitimde fırsat eşitliği tam olarak sağlanamamaktadır. *“Diversity In The Academy? Staff Perceptions Of Equality Policies In Six Contemporary Higher Education Institutions” (İngiltere)*

* Deem, Morley (2006)
(Makale)

* Ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi ve gelişen toplumun ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için sosyal adaletin hayata geçirilmesi gerekir. *“Social Justice And Gender In Chinese Higher Education: Regional Issues Of Equity And Access” (Çin)*

* Jacob (2006)
(Makale)

* Eğitimde etnik köken eşitsizliği devam etmektedir. *“Equality And Justice For All? Examining Race In Education Scholarship” (ABD)*

* Mckinley, Brayboy, Castagno ve Maughan (2007)
(Makale)

* Cinsiyet eşitliği konusunda gelişme sağlanmasına rağmen bu sorun halen devam **(Tablo 12’ nin devamı)** etmektedir. *“The Invisible Obstacle To Educational Equality: Gender Bias In Textbooks” (ABD)*

* Blumberg (2008)
(Makale)

* Eğitimde cinsiyet eşitliği etkili devlet

* Fennell, Arnot (2008)

politikalarıyla sağlanabilir. “*Gender Education And Equality In A Global Context*” (ABD, İngiltere)

(Makale)

* Çin eğitim sisteminde gelecekte yapılması düşünülen politikalarda kırsal kesim ve şehirler arasındaki eşitsizlik durumları göz önünde bulundurulmalıdır. “*Higher Education In China: Access, Equity And Equality*” (Çin)

* Hawkins, Jacob ve Wenli (2008)
(Makale)

* Sosyo ekonomik durum ve ailenin toplumdaki konumu eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. “*Higher Education And Equality Of Opportunity In Italy*” (Almanya)

* Peragine, Serlenga (2008)
(Makale)

* Eğitim politikalarıyla sadece okuldaki cinsiyet ayrımını gidermeyle yetinilmemeli aynı zamanda evde de bu konuda eşitlik sağlanması için düzenlemeler yapılmalıdır. “*Globalising Initiatives For Gender Equality And Poverty Reduction: Exploring ‘Failure’ With Reference To Education And Work Among Urban Youth In The Gambia And Ghana*” (İngiltere)

* Jones, Chant (2009)
(Makale)

(Tablo 12’ nin devamı)

* Eğitimde fırsat eşitliği konusunda ilerleme olmasına rağmen yeterince başarı sağlanamamıştır. “*Social Justice, Equality And Inclusion In Scottish Education*” (İskoçya)

* Riddell (2009)
(Makale)

* Kurumlar eğitim sisteminde yapacakları birtakım özel düzenlemelerle eğitimde fırsat eşitliği konusunda ilerleme gösterebilirler. *“Educational Inequality In South Korea: The Widening Socioeconomic Gap In Student Achievement” (Güney Kore)*

* Byun, Kim (2010)
(Makale)

* Çok kültürlü ve ayrımcılığı önleyici politikalar eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. *“Internationalisation And Equality And Diversity In Higher Education: Merging Identities” (İngiltere)*

* Caruana, Ploner
(2010)
(Makale)

* Kadın ve erkekler arasındaki eşitsizlik açıklığa kavuşturularak ve eşitsizliğin boyutunu ortaya çıkarılarak eğitimde cinsiyet eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. *“Gender Equality And Girls’ Education: Investigating Frameworks, Disjunctures And Meanings Of Quality Education” (İngiltere)*

* Aikman, Rao (2012)
(Makale)

* Eğitimde bazı etkili devlet politikalarıyla eşitsizlik durumları kaldırılabilir. *Suffrage, (Tablo 12’ nin devamı) Democracy and Gender Equality In Education” (İngiltere)*

* Cooray (2012)
(Makale)

* Eğitim politikaları hazırlanırken sadece eğitimin kalitesi değil aynı zamanda eğitimde eşitlik de göz önünde

* Pfeffer (2012)
(Makale)

bulundurulmalıdır. *“Equality And Quality In Education” (ABD)*

* Eğitimde bazı etkili devlet politikalarıyla eşitsizlik durumları kaldırılabilir. *“Democracy, Equality And Education” (Hindistan)*

* Shah (2012)
(Makale)

* Eğitimde cinsiyet eşitliği etkili devlet politikalarıyla sağlanabilir. *“Mutable Meanings: Gender Equality In Education And International Rights Frameworks” (Kenya)*

* Unterhalter (2012)
(Makale)

* Farklı ülkelerin geçmişteki eğitim politikalarının araştırılması eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasında önem arz etmektedir. *“Mass Education, State-Building And Equality: Searching For The Roots Of Corruption” (İsveç)*

* Uslaner, Rothstein
(2012)
(Makale)

* Ülkenin gelişimi için sosyal adalet ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması önem arz etmektedir. *“Gender Equality, Capabilities And The Terrain Of Quality Education” (İngiltere)*

* Aikman, Unterhalter
(2013)
(Makale)

(Tablo 12’ nin devamı)

* Okul yönetimi eğitimde fırsat eşitliğini sağlamada etkilidir. *“Education And Equal Opportunities Among Liberian Children” (ABD)*

* Cuesta, Abras (2013)
(Makale)

* Devlet politikaları eğitimde cinsiyet

eşitliğinin sağlanmasında etkilidir. “*Gender Discourses In An NGO Education Project: Openings For Transformation Toward Gender Equality In Bangladesh*” (ABD)

* DeJaeghere, Wiger
(2013)
(Makale)

* Aile baskısı eşitsizliğe neden olabilmektedir. “*Equity And Equality In Education*” (Almanya)

* Roche (2013)
(Makale)

* Akademik eğitimdeki mevcut cinsiyet eşitsizliği için önlemler alınmalıdır. “*The Different Worlds Of Academia: A Horizontal Analysis Of Gender Equality In Swedish Higher Education*” (İsveç)

* Silander, Haake ve
Lindberg (2013)
(Makale)

*Eğitime ayrılan gider arttırılarak ve eğitim politikaları gözden geçirilerek eğitimde fırsat eşitliği sağlanmalıdır. “*Welfare Regimes And Education Regimes: Equality Of Opportunity And Expenditure In The EU (And US)*” (İngiltere)

* West, Nikolai (2013)
(Makale)

* Sosyo ekonomik durum ve etnik köken ayrımcılığı konusunda alınacak etkili politikalarla eğitimde fırsat eşitliği

* Williams (2013)
(Makale)

(Tablo 12’ nin devamı)

sağlanabilir. “*Micropolitics And Rural School Consolidation: The Quest For Equal Educational Opportunity In Webster Parish*” (ABD)

* Bölgeler arası üst düzey eğitime erişim konusunda yaşanan eşitsizliklerin ortadan

kaldırılması için uzaktan eğitime daha çok önem verilmelidir. “*Can Distance Education Increase Educational Equality? Evidence From The Expansion Of Chinese Higher Education*” (Çin)

* Li, Zhou ve Fan
(2014) (Makale)

* Sosyo ekonomik durum ve ailenin toplumdaki konumu eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. “(In) Equality In Education And Economic Development” (Avusturya)

* Sauer, Zagler (2014)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. “*Men And Gender Equality: European Insights*” (Finlandiya)

* Scambor, Bergmann,
Wojnicka, Belghiti-
Mahut, Hearn, Holter ve
White (2014)
(Makale)

* Eğitimde bazı etkili devlet politikalarıyla eşitsizlik durumları kaldırılabilir. “*Women And Gender Equality In Higher Education?*” (İngiltere)

* David (2015)
(Makale)

* Çocuk yaşta evlilik eğitimde fırsat eşitsizliğine neden olmaktadır. Etkili devlet
(Tablo 12’ nin devamı)
ve yasalarla bu sorun giderilebilir. “*Child Marriage: A Critical Barrier To Girls’ Schooling And Gender Equality In Education*” (İngiltere)

* McCleary-Sills,
Hanmer, Parsons ve
Klugman (2015)
(Makale)

* Eğitimde bazı etkili devlet politikalarıyla eşitsizlik durumları kaldırılabilir. “*Equality*

And Quality In Education. A Comparative Study Of 19 Countries” (ABD)

* Pfeffer (2015)
(Makale)

* Farklı aile geçmişine sahip öğrencilerin aynı okulda birleştirilmesi eğitimde fırsat eşitliğine katkı sağlamaktadır. *“Assessing Students’ Equality Of Opportunity In OECD Countries: The Role Of National And School-Level Policies” (İtalya)*

* Raitano, Vona (2016)
(Makale)

* Cinsiyet eşitliği konusunda gelişme sağlanmasına rağmen bu sorun halen devam etmektedir. *“What Is Driving Gender Equality In Secondary Education? Evidence From 57 Developing Countries, 1970–2010” (Norveç)*

* Ostby, Urdal, Rudolfson (2016)
(Makale)

* Ülkelerin ekonomik anlamda gelişebilmesi için cinsiyet eşitliğini sağlayıcı politikaları uygulamaya geçirmesi önem arz etmek etmektedir. *“Gender Discrimination In Education, Health, And Labour Market: A Voice For Equality” (Suudi Arabistan, Malezya, Pakistan)*

* Khan, Zaman, Nabi, Hishan ve Islam (2017)
(Makale)

(Tablo 12’ nin devamı)

* Eğitimde fırsat eşitliği konusunda ilerleme olmasına rağmen yeterince başarı sağlanamamıştır. *“Educational Equalization Stalled? Trends In Inequality Of Educational Opportunity Between 1930 And 1980 Across 26 European Nations” (Fransa, İtalya)*

* Barone, Ruggera
(2018)
(Makale)

* Araştırmaya katılan kişilere göre etnik köken eşitliğinin sağlanması etkili eğitimde önemli bir yere sahiptir. “*Investigating Higher Education Institutions And Their Views On The Race Equality Charter*” (İngiltere)

* Bhopal, Pitkin (2018)
(Makale)

* Okul öncesi eğitimin fırsat eşitliğini sağlama konusunda önemli bir yere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. “*Pedagogical Documentation As A Lens For Examining Equality In Early Childhood Education*” (Finlandiya)

* Paananen, Lipponen
(2018)
(Makale)

* Kız çocuklarının eğitimdeki eşitsizlik durumu bazı ülkelerde halen devam etmektedir. “*Measuring Gender Equality In Education: Lessons from Trends in 43 Countries*” (ABD)

* Psaki, McCarthy,
Mensch (2018)
(Makale)

* Zorlu yaşam şartları ve cinsiyet eşitsizliği olan ülkelerdeki kadınlar matematik ve fen bilimlerine yöneldiği tespit edilmiştir. “*The Gender-Equality Paradox In Science, Technology, Engineering, And Mathematics Education*” (ABD)

* Stoet, Geary (2018)
(Makale)

* Endonezya eğitim sisteminde engellilere yönelik yürütülen eşitlik politikaları olmasına rağmen bu konuda yeterince başarı sağlanamamıştır. “*Inclusive Education In*

* Wibowo, Muin (2018)
(Makale)

Indonesia: Equality Education Access For Disabilities” (Endonezya)

* Eğitimde fırsat eşitliği sağlanması için etnik köken ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması gerekmektedir. “*Advancing Equality In Higher Education: An Exploratory Study Of The Athena SWAN And Race Equality Charters*” (İngiltere)

* Bhopal, Henderson
(2019)
(Makale)

* Ülkenin öğretmen eğitiminde uygulayacağı birtakım etkili politikalarla eğitimde fırsat eşitliği konusunda başarı sağlanabilir. “*The Long Mission Towards Gender Equality In Teacher Education: Reflections From A National Project In Finland*” (Finlandiya)

* Lahelma, Tainio
(2019)
(Makale)

* Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması toplumdaki eşitsizliklerin azalmasına yardımcı olur. “*Enhancing Electoral Equality: Can Education Compensate For Family Background Differences In Voting Participation?*” (İsveç)

* Lindgren, Oskarsson
ve Persson (2019)
(Makale)

(Tablo 12’ nin devamı)

* Sosyo ekonomik geliri düşük öğrencilere yönelik devlet politikalarında yeterince başarı sağlanamamıştır. “*Narrowing The Achievement Gap Of Grade 12 In No-Fee Schools In Gauteng Using Pro-Poor Funding*” (Güney Afrika)

* Chanee (2020),
(Makale)

* Nepal’ deki öğrenciler sosyoekonomik

durum ve sahip oldukları aile yapısı nedeniyle özel okula erişim konusunda eğitimde fırsat eşitsizliğiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. “*A Study Of Equality Of Educational Opportunity In Nepal Using Logistic Regression Analysis*” (Nepal)

* Ezaki (2020),
(Makale)

* Ülkelerin ekonomik anlamda gelişebilmesi için cinsiyet eşitliğini sağlayıcı politikaları uygulamaya geçirmesi önem arz etmek etmektedir. “*Is Gender Inequality A Barrier To Economic Growth? A Panel Data Analysis Of Developing Countries*” (İspanya)

* Altuzarra, Galvez-
Galvez ve Gonzalez-
Flores (2021)
(Makale)

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde çalışmanın ana amaçları ve amaçları kapsamında elde edilen bulgular ışığında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yapılan yurt içi ve yurt dışı araştırmaların benzer, farklı, ortak yönleri hakkında tartışma ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Yorum

Eğitimde fırsat eşitliği, devletin eğitim ve öğretim sürecinde sahip olduğu olanakları bütün öğrencilerin kullanabilmesini sağlayacak birtakım politikalar hayata geçirmesi, ayrıca dezavantajlı öğrencilerin kaynakların kullanımı konusunda eşit bir konumda olabilmesi için bu öğrencilere pozitif ayrımcılık yapması olarak da tanımlanabilir. Bu araştırmada çağdaş toplumların bir gereği olarak eğitimde ilerlemeyi sağlayacak en önemli konulardan birisi olan eğitimde fırsat eşitliği hakkında yurt içi ve yurt dışı araştırmalara çeşitli veri tabanları aracılığıyla erişim sağlanmıştır. Bunun sonucunda erişim sağlanabilen 78 yurt içi ve 60 yurt dışı toplamda 138 araştırma betimsel sistematik derleme yöntemiyle incelenmiştir. Daha sonra bulgular kısmında bu araştırmanın temel amaçları ve alt amaçları açısından incelenen araştırmalar yıl, eşitlikle ilgili vurgulanan amaç ifadesi, kullanılan örneklem türleri, araştırma desenleri, verilerin nasıl elde edildiği ve eşitlikle ilgili vurgulanan bulgular, konuların ne olduğu gibi farklı boyutlarda tablolar halinde ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmanın birinci alt amacı olan eğitimde fırsat eşitliği konusunda yapılan araştırmaların yılı konusunda şu bulgulara ulaşılmıştır. Genel olarak yurt içi ve yurt dışı araştırmalar incelendiğinde ülkemizde eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt dışı yapılan araştırmalar yurt içindekilere göre daha eski yıllara dayanmaktadır. Tablo 1 incelendiğinde bu konuda yurt içinde yapılan araştırmaların sayısı son beş yılda gözle görülebilir bir şekilde artış gösterdiği görülmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden bazıları da son yıllarda ülkemizde farklı kültürlerden gelenlerin sayısının artması ve son yıllarda karşı karşıya kalmış olduğumuz Covid-19 salgınından dolayı uzaktan eğitim sürecinde eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkileyen problemlerin baş göstermesi olduğu düşünülmektedir. Bir başka ifadeyle son yıllarda farklı ülkelerden ülkemize sığınan yurt dışı uyruklu insanlar, karşı karşıya kaldığı salgın hastalıktan

kaynaklı problemler ve bunlara bağılı olarak karşılaşılan eşitsizlik durumlarından dolayı eğitimde fırsat eşitliği konusunda yapılan araştırmaların sayısı dikkate değer bir şekilde artış gösterdiği görülmüştür. Eğitimde fırsat eşitliği konusunda yurt dışı araştırmalardaki sayı Tablo 7' den de anlaşılacağı üzere bazı yıllarda bu konuda diğer yıllara göre daha fazla araştırma yapıldığı ancak son yıllarda düzenli bir şekilde artmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci alt amacı kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusundaki yurt içi ve yurt dışı araştırmalarda eşitlikle ilgili vurgulanan amaç ifadeleri incelendiğinde genel olarak hem yurt içi hem de yurt dışı araştırmalarda eğitimde fırsat eşitliği konusu sosyo ekonomik durum, cinsiyet eşitliği/eşitsizliği, etnik köken veya coğrafi konum bağlamında araştırılmıştır. Yurt içinde (Kandemir, Kaya, 2010; Önür, 2016; Coşkun, 2019; Çelikkol, Avcı, 2017; Akgül, 2019; Temizkan, 2018; Gölpek, Yıldız, 2019; Şahin, Çoban, Korkmaz, 2016; Tosun, 2021; Odyakmaz, 2008; Yaşar, 2014; Günel, Kartal, 2015; Damgacı, Aydın, 2013; Çeribaş, 2020) gibi araştırmalarda eğitimde fırsat eşitliği bağlamında bu tür amaç ifadeleri üzerinde daha fazla yoğunlaşıldığı tespit edilmiştir. Yurt dışında ise buna (Psaki, McCarthy, Mensch , 2018; Cooray, 2012; Ostby, Urdal, Rudolfsen, 2016; Sauer, Zagler, 2014; Mukhopadhaya, 2003; Fennell, Arnot, 2008; Unterhalter, 2012; Aikman, Unterhalter, 2013; Ramachandran, 2003; DeJaeghere, Wiger, 2013; Blumberg, 2008; Greene, Kirton, 2002; Scambor, Bergmann, Wojnicka, Belghiti-Mahut, Hearn, Holter, White, 2014; Lindgren, Oskarsson, Persson, 2019; Wößmann, Ursprung, Schuetz, 2005; David, 2015; Aikman, Rao, 2012; Chen, 2004; Silander, Haake, Lindberg, 2013; Jones, Chant, 2009; Chanee, 2020; Altuzarra, Galvez-Galvez ve Gonzalez-Flores, 2021; Ezaki, 2020; Li, Zhou, Fan, 2014; Williams, 2013) gibi araştırmalarda da eğitimde fırsat eşitliği amaç ifadesinde sosyo-ekonomik durum, etnik köken, cinsiyet eşitliği ve coğrafi konum ile açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca elde edilen bulgulara göre yurt içi ve yurt dışında eğitimde fırsat eşitliği konusundaki araştırmalardaki amaç ifadesi az da olsa teknoloji, salgın hastalık, engelliler ve üstün zekalılar göz önünde bulundurularak açıklandığı ve birtakım çözüm önerilerinde bulunulduğu görülmüştür.

Araştırmanın üçüncü alt amacı kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusundaki yurt içi ve yurt dışı araştırmalarda kullanılan örneklem türleri incelendiğinde genel olarak araştırmacıların bir veya aynı anda farklı gruplarla çalıştıkları ortaya çıkmıştır. Bu gruplar akademisyen, çalışan, öğrenci, öğretmen, veli, veri (doküman) ve yönetici gibi farklı gruplar olarak sıralanabilir. Tablo 3 ve Tablo 9' dan da anlaşılacağı üzere

yurt içi araştırmalarda %47, 44 oranla ve yurt dışında ise %63, 33 oranla en fazla çalışılan grubun veri (doküman) olduğu görülmüştür. Hem yurt içi hem de yurt dışı araştırmalarda kullanılan veri (doküman) örneklem grubunun araştırmacılar tarafından en çok tercih edilme sebebi ise geçmişte bu konuda başarı yakalamış ülkelerin eğitim sistemlerini ve günümüzde eğitimde çok büyük başarılarla imza atmış Finlandiya gibi ülkelerin eğitim sistemlerini daha yakından analiz edip elde etmiş oldukları önemli bulguları kendi ülkelerindeki eğitim sistemlerinde rehber olarak kullanmaları olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın dördüncü alt amacı kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusundaki yurt içi ve yurt dışı araştırmalarda tercih edilen araştırma desenleri incelendiğinde Tablo 4 ve Tablo 10' da görüldüğü gibi nitel, nicel, karma ve belirtilmemiş gibi dört farklı şekilde incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda elde edilen verilere göre yurt içinde en fazla tercih edilen araştırma deseni %43, 59 oranla nitel, en az %10, 26 oranla nicel desen; buna benzer şekilde yurt dışında en fazla %38, 33 oranla nitel, en az ise %18, 33 oranla nicel desen olduğu sonucuna varılmıştır. Bu araştırmaların bazılarında ise araştırma deseni; bu konuda yetersiz bilgiye sahip olduğu, bilinçsiz bir şekilde gözden kaçırıldığı veya unutulmuş olmasından dolayı araştırma deseni belirtilmediği düşünülmektedir.

Araştırmanın beşinci alt amacı kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusundaki yurt içi ve yurt dışı araştırmalarda verilerin nasıl toplandığı incelendiğinde Tablo 5 ve Tablo 11' de görüldüğü gibi bir veya aynı anda birden fazla veri toplama araçlarından yararlanıldığı anlaşılmaktadır. Bunlar açık uçlu soru, anket, gözlem, ölçek, soru formu, veri (doküman) ve yarı yapılandırılmış görüşme gibi farklı yöntemler olduğu görülmektedir. Yapılan analizler sonucu yurt içi araştırmalarda %50 oranla ve yurt dışı araştırmalarda ise %65 oranla en fazla tercih edilen araç veri (doküman) olduğu bulunmuştur. Bunun en önemli sebebi eğitimde fırsat eşitliği konusunda fırsat eşitliği konusunda başarılı ülkelerin örnek alınmak istenmesi ve günümüz bilgi çağında verilere ulaşma konusunda daha ekonomik olması ve daha az zaman aldığı düşünüldüğünde hem yurt içi hem de yurt dışı araştırmalarda bu veri toplama aracı en fazla tercih edilme sebebi olarak gösterilebilir.

Araştırmanın altıncı alt amacı kapsamında eğitimde fırsat eşitliği konusundaki yurt içi ve yurt dışı araştırmalarda eşitlikle ilgili vurgulanan konu ve bulgular incelendiğinde Tablo 6 ve Tablo 12' de görüldüğü gibi en fazla sosyo ekonomik durum, etnik köken, cinsiyet, bölgeler arası farklılıklar ve devlet politikaları eğitimde eşitlik

sağlanmasında hayati öneme sahip olduğu tespit edilmiştir. Yurt içinde (İnan, Demir, 2018; Alpaslan, Tabak, 2019 ; Buyruk, 2011 ; Odyakmaz, 2008; Alpaslan, Kartal, 2009 ; Yaşar, 2014 ; Aşkar, 2019 ; Karataş, 2012 ; Kandemir, Kaya, 2009 ; Türk, 2020 ; Şahin, 2018 ; Gökkaya, 2019 ; Önür, 2013 ; Akgül, 2019 ; Temizkan, 2008 ; Aygül, Korkmaz, 2018 ; Çimen, 2021 ; Şanver, 2019 ; Tabak, 2017 ; Sağlam, 2020 ; Tuncer, Şen, 2018 ; Gölpek, Yıldız, 2019 ; Şahin, Çoban, Korkmaz, 2016 ; Dolu, 2018 ; Özbaş, 2013 ; Çelikkol, Avcı, 2017 ; Ural, 2014 ; Çeribaş, 2020); Mete, 2009) gibi araştırmalar; yurt dışında ise (Psaki, McCarthy, Mensch, 2018; Ramachandran, 2003; Sauer, Zagler, 2014; Peragine, Serlenga, 2008; Wößmann, Ursprung, Schuetz, 2005; DeJaeghere, Wiger, 2013; Chen, 2004; Hopkins, Ogle, Kaleveld, Maurice, Keria, Loudon, Rohl, 2005; Aikman, Rao, 2012; Gylfason, Zoega, 2003; Jacob, 2006; Stoet, Geary, 2018; Aikman, Unterhalter, 2013; Loper, 2004; Mckinley, Brayboy, Castagno, Maughan, 2007; Silander, Haake, Lindberg, 2013; Caruana, Ploner, 2010; Bhopal, Henderson, 2019; Ostby, Urdal, Rudolfson, 2016; Blumberg, 2008; Khan, Khan, Zaman, Nabi, Hishan, Islam, 2017; Greene, Kirton, 2002; Altuzarra, Galvez-Galvez, Gonzalez-Flores, 2021; Scambor, Bergmann, Wojnicka, Belghiti-Mahut, Hearn, Holter, White, 2014) gibi araştırmalarda eğitimde fırsat eşitliği sosyo ekonomik durum, cinsiyet eşitliği/eşitsizliği, coğrafi konum ve etnik köken bağlamında ele alındığı görülmüştür. Ülkemizin farklı bölgelerinde hatta bazı şehirlerin farklı ilçe veya köylerinde de bu tür sebeplerden dolayı öğrenciler arasında gözle görülür bir şekilde başarı farkı görülmektedir. Bu da bize eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi ve daha etkili öğretim için bu konulardaki sorunların çözüme ulaştırılması gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde yurt içi ve yurt dışında yapılan çalışmalarda elde edilen veriler göz önünde bulundurularak sonuç kısmında birtakım genellemelere ulaşılmış, uygulayıcı ve araştırmacılara birkaç önemli öneride bulunulmuştur.

6.1. Sonuç

İnsanlığın var oluşundan bu yana farklı suretlerle sayısız ayrıma şahitlik edildi. Modern dünya, hızlı bir dönüşüm ve gelişim ile birlikte insan hakları dahil birçok alanda mesafe kat etmiştir. Olumlu dönüşümlerin sonucunda hak, hukuk, adalet, demokrasi ve eşitlik gibi kavramların sorgulanması bizlerin daha insancıl yaşam koşullarına sahip olmasını sağlamıştır. Şüphesiz eğitim- öğretim dünyası da bu dönüşümden payını almış ve köklü değişimlerin kapıları böylece aralanabilmiştir. Nihayetinde insanlar arasında eşitlik kavramı bize eğitimde fırsat eşitliği kavramını kazandırmıştır. Bu önemli kavramın daha detaylı ve daha geniş bir bakış açısıyla ele alınıp örnek sayılabilecek eğitim sistemleri ve uygulamaların ülkemizdeki eğitim sistemine olumlu katkı yapması düşüncesiyle yurt içi ve yurt dışında yapılan araştırmalar içerik analizi yöntemiyle incelenmiş ve bunun sonucunda bazı önemli genellemelere ulaşılmıştır.

Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanabilmesi için yurt içi ve yurt dışı araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre sosyo ekonomik durum, etnik köken ve cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılmasının çok önemli olduğu ve bunun etkili eğitim, öğretim sürecinin ayrılmaz bir parçası olduğu kanısına varılmıştır. Bu gibi etkenler fırsat eşitliğiyle karşılıklı etkileşim halindedir, yani bunların birinde veya birkaçında yaşanan sorunlar beraberinde eğitimde fırsat eşitliğini de olumsuz yönde etkileyeceği sonucuna varılmıştır.

Gerek yurt içi gerekse yurt dışında yapılan araştırmalarda “Eğitimde Fırsat Eşitliği” ifadesi temel olarak üç farklı çerçevede ele alınmıştır:

- 1) Cinsiyet, ırk, dil ve din konusunda toplumsal eşitsizlik,
- 2) Eğitimde kararlılık yani uygulanan politikalarda çok fazla değişim yapılmaması,
- 3) Toplumdaki aile fertlerinin sosyo- ekonomik durumu ve yaşanan ortamın

bulunduğu çevredir.

Eşitlik ve eğitimde fırsat eşitliği konusunda incelenen farklı ülkelerin eğitim sistemlerine göre eşitlik ve kaliteli eğitim arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu anlaşılmış, yani bir ülkenin eğitimde kaliteyi yakalayabilme başarısı o ülkenin uygulamada eğitim-öğretim sürecinde ne kadar eşit fırsatlar sunduğuna bağlı olduğu tespit edilmiştir.

Bilgi çağı olan günümüz şartlarında ayırım yapılmadan, sadece kabiliyet ve liyakat göz önünde bulundurularak bireylere her türlü kariyer ve gelişim fırsatlarının sunulması modern çağın gerekliliği olarak analizlerimiz sonucunda bir kez daha doğrulanmıştır. Bununla birlikte demokrasi yolunda ilerleme sağlamak isteyen toplumlarda eğitimde fırsat eşitliği talebinin gerçeğe dönüştürülmesi bu toplumların kalkınmasında hayati öneme sahip olduğu gerçekliği karşımıza çıkmıştır.

Yapılan araştırmaların birçoğunda eğitimde fırsat eşitliğini etkileyen veya engelleyen en önemli toplumsal faktörlerden birisi de cinsiyet ayrımı olduğu sonucuna varılmıştır. Yurt içi bazı araştırmalara göre de doğu bölgesinde yaşayıp okula devam etmekte olan kız öğrenci sayısı erkeklere göre daha düşük bir seviyede olduğu görülmüş ve bunun altında yatan en önemli sebeplerden bazıları ise kızların erken yaşta evlendirilmesi, maddi yetersizlik ve kız çocukların daha çok evde kalıp annesine ev işlerinde yardım etmesi gerektiği görüşüdür. Bundan dolayı eğitimde fırsat eşitliği ve cinsiyet eşitliğinde başarı elde edilebilmesi için toplumsal araştırma yapılmasının önemi göz ardı edilemez. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasının çok önemli olduğunun farkına varan bazı devletler cinsiyet konusunda karşılaşılan eşitsizlik durumunu ortadan kaldırmak için birtakım eğitim politikaları ortaya koymuşlardır. Bu politikalarla eğitimde cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması konusunda başarı sağlandığı görülmüştür. Buna benzer şekilde farklı yıllarda bazı ülkelerde yapılan araştırma sonuçlarına göre 15-19 yaş arası kız çocuklarının karşılaştıkları cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması yönünde olumlu bir gelişme olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle kız çocuklarının ilkokula kaydı konusunda görülen eşitsizlik durumlarında azalma olduğu görülmüş, ilkokulda çocuklar arasındaki cinsiyet eşitliği ve ortaokula kayıt olma konusunda olumlu sonuçlar elde edilmiştir. Bu bulgular ışığında eğitimde fırsat eşitsizliğini ortadan kaldırmanın en önemli yollarından biri eğitimde cinsiyet ayrımının tamamen kaldırılmasıyla gerçekleştirilebileceğini akıllara getirmektedir.

Bu araştırmada elde edilen başka bulgulara göre hem yurt içi hem de yurt dışında öğrencinin sahip olduğu sosyoekonomik durumun eğitimde fırsat eşitliği

sağlanmasında çok önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır. Söz gelimi maddi imkânı yetersiz öğrenciler istediği okulda eğitim fırsatı elde edememekte veya eğitim sürecinde birtakım zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Ülkemizde bölgeler arası hatta iller arasında eğitimde başarı oranlarında büyük farklılıklar gözlemlenmekte veya eğitime erişim konusunda bazı engellerle karşı karşıya kalınmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinde birisi de sosyoekonomik durum olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu konudaki olumsuzlukların ortadan kaldırılması için maddi durumu düşük öğrencilere devlet tarafından burs, kredi, yurt, taşınmalı eğitim, ücretsiz ders kitabı dağıtımı gibi imkanlar sağlandığı ve bunun da eğitimde fırsat eşitliğine büyük katkı sağladığı görülmüştür. Ayrıca bu uygulamaların yanında eğitimde en üst düzeyde başarı elde etmiş bazı ülkelerin eğitim politikaları incelenerek ülkemizde yeni eğitim politikalarının yürürlüğe konması halinde bu konuda daha fazla başarı elde edilebileceği sonucuna varılmıştır.

6.2. Öneriler

6.2.1. Uygulayıcılara Öneriler

1. Türkiye’ de eğitimde fırsat eşitliği konusunda yapılan toplantı, seminer, panel ve kongrelerle yetinilmemeli bunlara yenileri de eklenmelidir.
2. Okullarda eğitimden sorumlu en önemli kişiler okul yöneticileridir. Bu yüzden okul yöneticileri farklı ülkelerdeki güncel eğitim uygulamalarından haberdar olmalı ve fırsat eşitliğinin olumlu bir ölçüde yerine getirilebilmesi için başta öğretmen, okul personelleri, veliler ve öğrencilere rol model olmalıdır.
3. Eğitimde fırsat eşitliği konusunda veliler için özel eğitici toplantılar düzenlenmeli ve okul-aile iş birliği güçlendirilmelidir.
4. Üniversitenin çeşitli kademelerinde eğitim gören bireylerin araştırma esnasında yurt içi ve yurt dışındaki çalışmalara ulaşmalarını sağlayacak abone olunan veri tabanlarının sayısı arttırılmalı ve böylece çalışmaların yürütülmesi esnasında yayınlara ulaşım sorunu önemli derecede azaltılmış olacaktır.
5. Fırsat eşitliği sorunlarının giderilmesi konusunda üniversitelerin kendi içlerinde ve öteki üniversitelerle ortak fikir alışverişinde bulunabilecekleri uygulamalar desteklenmeli ve üniversite çalışanlarının bu konuda daha fazla çalışmaları özendirilmelidir.

6. Araştırma esnasında elde edilen verilerin analizi yapılması konusunda birtakım zorluklarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu sebepten dolayı çalışmalardan elde edilen verilerin daha açık ve net ifadelerle aktarılmasını sağlayacak SPSS programları gibi analiz programlarının öğretimi üniversitelerde daha etkili bir şekilde yapılmalı ve alanında profesyonel hocalardan daha fazla destek alınmalıdır.
7. Ülkemizde günden güne artan yabancı öğrenci sayısı artmaktadır, bu öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları güçlüklerle mücadele etmelerini sağlayacak uygun sınıf ve okul ortamları oluşturulmasına yardımcı olunmalı ve eğitim kurumlarındaki öğrencilerin farklılıklara saygı duymalarını sağlayıcı eğitim öğretim faaliyetlerinin sayısı arttırılmalıdır.
8. Ortaokul, lise ve üniversitelerde maddi güçlük çeken öğrencilere birtakım burs, kredi ve yurt imkanları sağlanmaktadır, ancak özellikle üniversitede eğitim gören bazı öğrencilerin maddi durumu çok iyi olmamasına rağmen bu öğrencilere burs yerine kredi çıkmaktadır. Bu durum bu öğrencilerde ileride karşı karşıya kalacakları borç yüzünden birtakım gelecek kaygısı oluşturmakta ve dolayısıyla bu olumsuz durum ders başarılarını etkilemektedir. Bu durumun eğitimde fırsat eşitliğini olumsuz yönde etkilememesi için burs verilecek öğrenci sayısı arttırılmalı ve burs almaya hak kazanmak için mevcut yasal kriterler gözden geçirilip düzenlenmelidir.
9. Dezavantajlı olarak kabul edilen bölgelerdeki deneyimli öğretmenlerin eğitim ve öğretim sürecinde daha aktif katılımı sağlanmalı ve bu öğretmenlerin bu bölgelerde kısa süre görev yapıp batıya tayin istemelerini engellenmelidir. Bunun için bu tür bölgelerde görev yapan öğretmenlerin özlük hakları iyileştirilmeli ve bu öğretmenlere ilave olarak maddi, manevi destek sağlayıcı yasal düzenlemeler çıkarılmalıdır.

6.2.2. Araştırmacılara Öneriler

1. Bu araştırma sonucunda eğitimde fırsat eşitliği konusunda ülkemizde yapılan çalışmaların çok az olduğu görülmüştür. Farklı birkaç veri tabanında yapılan literatür taramasında eğitimde fırsat eşitliği konusunda yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Ayrıca bu konuda doktora ve yüksek lisans tezlerinin, makalelere göre çok daha az sayıda olduğu tespit edilmiştir. Bu

durumdan ötürü eğitimde fırsat eşitliği konusunun daha derinlemesine ve çok boyutlu bir şekilde ele alınmasını sağlayacak yüksek lisans ve doktora araştırma sayıları arttırılmalıdır. Bu türde nitelikli araştırmalarda artış olması halinde ülkemizde devam etmekte olan eğitimdeki bazı eşitsizlik durumlarının ortadan kaldırılması konusunda yol gösterici olacaktır.

2. Ekonomik bakımdan yetersiz olmasına rağmen eğitim ve öğretim sürecinde okulda başarı sergileyebilen öğrencilere yönelik özel bir araştırma yapılabilir. Bu araştırmaların sonuçları benzer sosyo-ekonomik gelire sahip diğer öğrencilere örnek olması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.
3. Eğitimin en önemli yapı taşını oluşturan farklı türdeki okullarda öğretmenlerin eğitimde fırsat eşitliği konusundaki bilgisini, bu konuyu kavrayış biçimleri ve uygulamada karşılaştıkları güçlükleri ölçecek nicel bir araştırma yapılması faydalı olacaktır.
4. Eğitimde üst seviyelerde yer alan özellikle Finlandiya, Norveç, Japonya ve benzeri yabancı ülkelerde eğitimde fırsat eşitliği sağlanması konusundaki yasal düzenlemeler ve eğitim politikalarının daha derinlemesine incelenmesini sağlayacak araştırmalar yapılmalıdır. Böylece eğitimde fırsat eşitliği sağlanması konusunda nitelikli çalışma sayısında artış olacaktır.
5. Araştırma esnasında Tez veya makalenin alt bölümlerinin yazımı esnasında ifade edilmek istenen durum, problem, sonucunun daha anlamlı, etkili bir şekilde yazılabilmesi için daha fazla kitap okunmalı, bu konuda önceden ön hazırlık, deneyim sağlayacak çalışma ve denemelerde bulunulmalıdır.
6. Araştırmacılar imkanlar dahilinde bu konuda daha nitelikli bir çalışma yapabilme fırsatı elde edebilmeleri için ilk elden bilgi edinmelerini sağlayacak yurt dışı seyahatlerde bulunmalıdır.
7. Türkçe dilbilgisi, imla ve noktalama konusunda eksiği olan araştırmacılar, eksikliklerini giderecek birtakım kaynaklara ulaşarak bu eksikliklerini bir an önce kapatmalıdırlar. Çünkü yazım kuralları ve imla bilgisi, çalışmaların yazıya aktarılmasında karşılaşılan en önemli güçlüklerden birisidir.
8. Eğitimde fırsat eşitliği sorunlarının en fazla yaşandığı MEB' e bağlı ilkökul, ortaokul ve liselerde üniversitelerde bu konu üzerine çalışmalarda bulunmuş araştırmacıların kendi deneyim ve birikimlerini söz konusu kurumlarla paylaşabilecekleri organizasyonların sayısı arttırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar M. & Buldur, S. (2021). Fen bilimleri öğretmenlerinin gözünden merkezi sınavlar: olumlu ve olumsuz etkileri. *Anadolu Journal Of Educational Sciences International*, 11(1), 390-414.
- Adams, S. (1965). Inequity in social exchange. *Adv. Exp. Soc. Psychol.* 2:267-99.
- Adroque, C. (2013). Equality of educational opportunities at public primary schools in Argentina. *Education Policy Analysis Archives*, 21 (89) Retrieved [Date], From <Http://Epaa.Asu.Edu/Ojs/Article/View/1221>.
- Aikman, S., & Rao, N. (2012). Gender equality and girls' education: Investigating frameworks, disjunctures and meanings of quality education. *Theory and Research in Education*, 10(3), 211-228.
- Aikman, S., & Unterhalter, E. (2013). Gender equality, capabilities and the terrain of quality education. In *Education quality and social justice in the global south* (pp. 25-39). Routledge.
- Akgül, A. E. (2019). " Eğitimde fırsat eşitliği-cinsiyet ayrımı faktörü" üzerine bir araştırma. *International Journal of Social And Humanities Sciences*, 3(1), 127-142.
- Akgün, E., Yılmaz, E. O., & Seferoğlu, S. S. (2011). Vizyon 2023 strateji belgesi ve fırsatları artırma ve teknolojiyi iyileştirme hareketi (Fatih) projesi: karşılaştırmalı bir inceleme. *Akademik Bilişim*, 2-4.
- Alpaslan, E., & Kartal, S. (2009). İlkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin eğitimde sosyal adalete ilişkin görüşleri. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(10), 14-31.
- Altuzarra, A., Galvez-Galvez, C., & Gonzalez-Flores, A. (2021). Is gender inequality a barrier to economic growth? A panel data analysis of developing countries. *Sustainability*, 13(1), 367.
- Ardakoç, İ. (2020). Eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasında okul liderlerinin rolü. *Alan yazın*, 1(1), 47-58.
- Aşkar, P. (2019). Türkiye' de akademik başarının belirleyicileri. *Journal of Economy Culture and Society*, 1-20.
- Aygül, H. H., & Korkmaz, U. (2018). Öğretmen-öğrenci etkileşiminde kültürel farklılıkların başarıdaki eşitsizlikleri üretmedeki etkisi (Hakkâri / Yüksekova örneği). *Tarih Okulu Dergisi*, 11(35), 795-828.

- Aylar, E. Y. (2007). Lise öğrencilerinin eğitimde eşit (siz)liğe ilişkin kavrayışlarının çözümlenmesi (Doctoral Dissertation, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Politikası Anabilim Dalı Eğitim Ekonomisi Bölümü Eğitim Ekonomisi ve Planlaması Programı).
- Bakırcı, H., Özcan, Ö., & Kara, Y. (2021). Salgın döneminde ortaokul öğretmenlerinin uzaktan eğitime yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Fen Matematik Girişimcilik ve Teknoloji Eğitimi Dergisi*, 4(3), 155-170.
- Barone, C., & Ruggera, L. (2018). Educational equalization stalled? Trends in inequality of educational opportunity between 1930 and 1980 across 26 European nations. *European Societies*, 20(1), 1-25.
- Bayrakdar, U., & Akman, B. (2020). Anti ayrımcı programların okul öncesi sınıflarda uygulanmasının avantaj ve sınırlılıkları. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 959-976.
- Berberoğlu, B. (2019). Yükseköğretimde fırsat eşitliği, Nizamiye Medreseleri. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 36-51.
- Bhopal, K., & Henderson, H. (2019). Advancing equality in higher education: An exploratory study of the Athena SWAN and race equality charters. Birmingham, UK: University of Birmingham <https://www.birmingham.ac.uk/research/crre/research/advancing-equalityin-higher-education.aspx>.
- Bhopal, K., & Pitkin, C. (2018). Investigating higher education institutions and their views on the race equality charter. Birmingham, UK: Center for Research of Race and Education.
- Blumberg, R. L. (2008). The invisible obstacle to educational equality: Gender bias in textbooks. *Prospects*, 38(3), 345-361.
- Bowen, G.A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. DOI: 10.3316/QRJ0902027.
- Brunori, P., Peragine, V., & Serlenga, L. (2012). Fairness in education: the Italian University before and after the reform. *Economics Of Education Review*, 31(5), 764-777.
- Buluç, B. (1997). İlköğretim ikinci kademe okullarda eğitimde fırsat ve imkân eşitliği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 9(9), 11-22.
- Buyruk, H. (2011). Yükseköğretime geçiş sorunsalı. *Eğitim Bilim Toplum*, 7(26), 69-88.
- Byun, S. Y., & Kim, K. K. (2010). Educational inequality in South Korea: The

- widening socioeconomic gap in student achievement. In *Globalization, changing demographics, and educational challenges in East Asia*. Emerald Group Publishing Limited.
- Canöz, T. (2014). Türkiye’ de 2003-2013 Yılları Arasında Uygulanan Eğitim Politikalarının Eğitimde Fırsat Eşitliği Bakımından Analizi (Master Thesis, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Caruana, V., & Ploner, J. (2010). Internationalisation and Equality and Diversity In Higher Education: merging identities.
- Cervello, E. M., Jimenez, R., del Villar, F., Ramos, L., & Santos-Rosa, F. J. (2004). Goal orientations, motivational climate, equality, and discipline of Spanish physical education students. *Perceptual and motor skills*, 99(1), 271-283.
- Chanee, A. (2020). Narrowing the achievement gap of grade 12 in no-fee schools in Gauteng using pro-poor funding. *South African Journal of Education*, 40(4).
- Chen, D. H. (2004). Gender equality and economic development: The role for information and communication technologies. Available at SSRN 610329.
- Chiu, M.M. & Walker A. (2007). Leadership for social justice in Hong Kong schools: Addressing mechanisms of inequality. *Journal Of Educational Administration*, 45(6), 724-739.
- Coleman JS., Campbell E., Hobson C. (1966) Equality of educational opportunity. Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
- Cooray, A. (2012). Suffrage, democracy and gender equality in education. *Oxford Development Studies*, 40(1), 21-47.
- Coşkun, C. (2019). Yeniden Üretim Sarmalında Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Malatya Örneği. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Malatya, S.85.
- Cuesta, J., & Abras, A. (2013). Education and equal opportunities among Liberian children. *Journal of Economic Policy Reform*, 16(3), 237-258.
- Çelik, R. (2017). Adalet, kapsayıcılık ve eğitimde hakkaniyetli fırsat eşitliği. *Fe Dergi*, 9(2), 16-29.
- Çelikkol, Ö., & Avcı, N. (2017). Aile gelir düzeyi bağlamında liselere erişimde eğitimsel eşitsizlik alanlarının araştırılması (Isparta il merkezi örneği). *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 165-183.
- Çeribaş, A. (2020). Sosyal Devlet Bağlamında Yüksek Öğrenim ve Burs İmkanlarının Eğitimde Fırsat Eşitliğini Sağlamadaki Rolü: Bursa İli Araştırması (Master’ s

Thesis, Bursa Uludağ Üniversitesi).

- Çetin, A. (2017). Özel Dershanelerden Resmi Okullara Atanan İlköğretim Fen Bilimleri Öğretmenleri Üzerine Bir Durum Çalışması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Çınar, O., Teyfur, E. & Teyfur, M. (2006). İlköğretim okulu öğretmen ve yöneticilerinin yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ve programı hakkındaki görüşleri. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7 (11), S. 47-64.
- Çınarlı, S. (2008). Kamu Hizmetlerinin Yürütülmesinde Engelli Hakları (Doctoral Dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Çimen, İ. (2021). Eğitimde Fırsat Eşitliği Temelinde Okul Profillerine Yönelik Okul Avantajları Endeksi Geliştirme (Doctoral Dissertation, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Çobanoğlu, R., & Kasapoğlu, K. (2010). Pisa' da Fin başarısının nedenleri ve nasılları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39(39), 121-131.
- Damgacı, F. K., & Aydın, H. (2013). Türkiye' deki eğitim fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin çok kültürlü eğitime ilişkin görüşleri. Dicle University Journal Of Ziya Gökalp Education Faculty, 21.
- Darling Hammond, L. (2017). Teacher education around the world: what can we learn from international practice? European Journal Of Teacher Education, 40(3), 291-309.
- Darling-Hammond, L., Noguera, P., Cobb, V. L., & Meier, D. (2007). Evaluating" no child left behind". Nation-New York-, 284(20), 11.
- David, M. E. (2015). Women and gender equality in higher education? Education Sciences, 5(1), 10-25.
- Dee, T. S., & Jacob, B. (2011). The impact of no child left behind on student achievement. Journal Of Policy Analysis And Management, 30(3), 418-446.
- Deem, R., & Morley, L. (2006). Diversity in the academy? Staff perceptions of equality policies in six contemporary higher education institutions. Policy Futures in Education, 4(2), 185-202.
- Değirmencioğlu, S. M. (2008). Türkiye' de yükseköğretim mezunları ve eğitimde fırsat eşitliği. Toplum ve Demokrasi Dergisi, 2(3), 47-66.
- Dejaeghere, J., & Wiger, N. P. (2013). Gender discourses in an NGO education project: Openings for transformation toward gender equality in Bangladesh. International Journal of Educational Development, 33(6), 557-565.

- Dilekman, M. (2008). Etkili eğitim için etkili öğretmenlik. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(2), 213-221.
- Dolu, A. (2018). 2015 Pısa sonuçları aracılığıyla Türkiye’ de eğitimde fırsat eşitliğinin matematiksel analizi. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(3), 923-935.
- Dönmez, İ., Gürbüz, S., & Tekçe, M. (2018). Destekleme ve yetiştirme kurslarının fırsat eşitliği açısından yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim Dergisi, 3(2), 45-58.
- Dündar, S. (2012). Aristokrasiye eğitimsel bir bakış: postmodernizmde eşitsizliğin dönüşümü. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(2), 85.
- Dworkin, R. (2007). Hakları Ciddiye Almak. (Ç. A. Türkbağ, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Edwards, N. (1946). Problems of equality of opportunity in education. Review Of Educational Research, 16(1), 46-49.
- Erdoğan, M. (2008). Adalet ve Eşitlik. Muhafazâkar Düşünce, (15), 9-22.
- Ergün, H. (2019). Eğitimde fırsat ve imkân eşitliğine farklı bir bakış. CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:17, Sayı:3.
- Erikli, S. (2020). Seçilen büyükşehir belediyelerinin engelli istihdamına yönelik faaliyetlerinin fırsat eşitliği açısından değerlendirilmesi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18,
- Ezaki, N. (2020). A study of equality of educational opportunity in Nepal using logistic regression analysis. International Journal Of Comparative Education And Development.
- Fd, W., & Vandenberghe, V. (2005). What does it take to achieve equality of opportunity in education? an empirical investigation based on Brazilian data (No. 2005055). Université catholique de Louvain, Département des Sciences Economiques.
- Fennell, S., & Arnot, M. (2008). Gender education and equality in a global context. Sociology of Education.
- Ferreira, F. H., & Gignoux, J. (2010). Eğitimde fırsat eşitsizliği: Türkiye örneği. T.C Cumhuriyeti DPT ve Dünya Bankası Refah ve Sosyal Politika Analitik Çalışma Programı. Çalışma Raporu, 4.
- Flew, A. (1986). “Enforced equality or justice?”, Journal of Libertarian Studies, V. VIII,

No. 1 (Winter), ss. 31-41.

- Fontana, D. (1985). Classroom Control. The British Psychological Society, London.
- Fuller, K. (2018). New lands, new languages: navigating intersectionality in school leadership. *Front. Educ*, 25(3), 1-12.
- Gardner, H. E. (2000). Intelligence reframed: Multiple Intelligences For The 21st Century. Hachette UK.
- Gibbs, G.R. (2018). Analyzing Qualitative Data. The SAGE Qualitative Research Kit (2nd Edition). U. Flick (Ed.), London: Sage.
- Gökkaya, S. (2019). Ortaokul Eğitim Hizmetlerinde Fırsat Eşitsizliğinin Kamu ve Özel Kurumlar Açısından İncelenmesi: Kastamonu Örneği.
- Göksoy, S. (2017). Okulların altyapı yeterliliği. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi*, 1(1), 9-15.
- Gölpek, F., & Yıldız, K. (2019). Kamu üniversitelerinde kayıtlı öğrencilerin sosyo-ekonomik statüsü üzerine bir araştırma: Şırnak Üniversitesi örneği. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (3), 460-473.
- Greene, A. M., & Kirton, G. (2002). Advancing gender equality: the role of women-only trade union education. *Gender, Work & Organization*, 9(1), 39-59.
- Greene, C.C. (2011). Third grade teachers' experiences in preparing for and interacting with the Ohio achievement assessment: a hermeneutic phenomenological study of the effects of the 2001 no child left behind act.
- Güçlü, N., & Bayrakçı, M. (2004). Amerika Birleşik Devletleri eğitim sistemi ve hiçbir çocuğun eğitimsiz kalmaması reformu. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 51-64.
- Gürel, N., & Kartal, S. (2015). Türkiye' de eğitime erişimin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14(2).
- Gürsakal, S., Murat, D., & Gürsakal, N. (2016). Assessment of pisa 2012 results with quantile regression analysis within the context of inequality in educational opportunity. *Alphanumeric Journal*, 4(2), 41-54.
- Gürültü, E., & Alcı, (2020). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitiminde fırsat eşitliği bağlamında öğrenci ve veli görüşleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(24), 2413-2442.
- Gylfason, T., & Zoega, G. (2003). Education, social equality and economic growth: a view of the landscape. *CESifo Economic Studies*, 49(4), 557-579.
- Hawkins, J. N., Jacob, W. J., & Wenli, L. I. (2008). Higher education in China: Access,

- equity and equality. *Inequality in Education* (pp. 215-239). Springer, Dordrecht.
- Helvacı, M. A., & Aydoğan, İ. (2011). Etkili okul ve etkili okul müdürüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 41-60.
- Henwood, F. (2000). From the woman question in technology to the technology question in feminism: Rethinking gender equality in IT education. *European Journal of Women's Studies*, 7(2), 209-227.
- Hopkins, S., Ogle, G., Kaleveld, L., Maurice, J., Keria, B., Loudon, W., & Rohl, M. (2005). 'Education for equality' and 'education for life': examining reading literacy and reading interest in Papua New Guinea primary schools. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 33(1), 77-96.
- Illich, I. V. A. N. (1971). *Deschooling society* (London, Calder & Boyars). j.
- Bebbington and I. Thomson (2001) commentary on: some thoughts on social and environmental accounting education. *Accounting Education: An International Journal*, 10(4), 353-5.
- Işık M. & Bahat, İ. (2021). Teknoloji bağlamında eğitimde fırsat eşitsizliği: eğitime erişime yönelik sorunlar ve çözüm önerileri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 498-517.
- İçer, M. M. (1997). Türkiye' de Eğitim Sisteminin Genel Amaçları ve Temel Eğitim İlkelerinin Değerlendirilmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.*
- İdin, Ş., & Aydoğdu, C. (2017). Fen bilimleri öğretmenlerinin sosyal adalet ve eşitlik perspektifinde fen bilimleri eğitime ilişkin görüşler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 1328-1349.
- İlhan, E., Günay, A., Ok, B., Toktaş, V., & Çabuk, B. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişimlerinin desteklenmesi: "her güne bir etkinlik projesi".
- İnan, M. & Demir, M. (2018). Eğitimde fırsat eşitliği ve kamu politikaları: türkiye üzerine bir değerlendirme. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 337-359.
- İns. Hak. Ev. Beyan, (1948) [https:// www. ombudsman. gov. Tr / document / mevzuat / 688B1 – İnsan – Haklari – Evrensel- Beyannamesi](https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/688B1-Insan-Haklari-Evrensel-Beyannamesi). (Erişim tarihi: 18.10.2021).
- Jacob, B, Berger, D, Hart, C, Loeb S. (2016). Can technology help promote equality of educational opportunities? *RSF: The Russell Sage Journal Of The Social Sciences*. 2(5): 242-271.
- Jacobs, L. A. (2016). Dealing fairly with winners and losers in school: reframing how to

- think about equality of educational opportunity 50 years after the Coleman Report. *Theory And Research In Education*, 14(3), 313-332.
- Jacob, W. J. (2006). Social justice and gender in Chinese higher education: Regional issues of equity and access. In *Education and social justice* (pp. 139-159). Springer, Dordrecht.
- Jones, G. A., & Chant, S. (2009). Globalising initiatives for gender equality and poverty reduction: Exploring ‘failure’ with reference to education and work among urban youth in The Gambia and Ghana. *Geoforum*, 40(2), 184-196.
- Kabapınar, Y., Kanyılmaz, B. M., Uğur, A. T. İ. K., & Koçhan, N. Ö. (2021). Öğretmen ve velilerin gözünden öğrencilerin uzaktan eğitime katılımlarının öyküleri: “uzaktan eğitim mi, uzakta kalan eğitim mi?”. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 79-98.
- Kalsen, C., & Öztekin, H. Y. (2020). Liselere geçiş sisteminin öğrencileri özel okullara yönlendirip yönlendirmediğine ilişkin öğretmen ve veli görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(2), 853-869.
- Kamalak, İ. (2004). Türk eğitim sisteminde fırsat eşitliği: karşılaştırmalı bir bakış. *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 4(4): 171-188.
- Kandemir, O., & Ferudun, Kaya (2010). Gelir dağılımının yüksek öğrenimde fırsat eşitliğine etkisi: Türkiye’ de özel üniversite gerçeği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 557-566.
- Kanninen, E. (2009). Learning styles and e-learning. Tampere: Tampere University Of Technology, 1, 5-29.
- Kaptan, O. (2020). Öğretmen eşitlik algısı ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 53(2), 637-664.
- Karakuş, E., Mutlu, E., & Coşkun, Y. D. (2018). Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından öğretim programlarının incelenmesi. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (17), 31-54.
- Karataş, İ. (2012). Eğitimde fırsat eşitliği için karma eğitim mi? Ayrı eğitim mi?. *Fatih Üniversitesi, Eğitime Bakış Dergisi*.
- Kartal, S. (2015). Türkiye’ de eğitime erişimin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *İlköğretim Online*, 14(2).
- Kaya A. ve Aksu, M. B. (2009). Fırsat ve olanak eşitliğinin sağlanmasında bir adım olarak taşınmalı eğitim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 177-189.

- Kayhan, H., & Yıldırım, E. (2014). Türkiye ve Avrupa Birliği' ne üye ülkelerin sosyal bilgiler öğretmenliği programlarının insan hakları ve demokrasi eğitimi açısından karşılaştırılması. Mersin Üniversitesi.
- Keskin, A., & Kazak, E. (2020). Hafta içi uygulanan destekleme ve yetiştirme kurslarına ilişkin öğrenci görüşleri: fenomenolojik bir çalışma. Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi, 9(3), 820-844.
- Khan, H. U. R., Khan, A., Zaman, K., Nabi, A. A., Hishan, S. S., & Islam, T. (2017). Gender discrimination in education, health, and labour market: a voice for equality. *Quality & Quantity*, 51(5), 2245-2266.
- Khan, K.S., Kunz, R., Kleijnen, J., & Antes, G. (2003). Five steps to conducting a systematic review. *Journal Of The Royal Society Of Medicine*. 96(3), 118-121. DOI: 10.1258/Jrsm.96.3.118.
- Kıbrıslıoğlu Uysal, N., & Gelbal, S. (2018). PISA ve TÜİK eğitimde verileri çerçevesinde Türkiye' de eşitsizlik. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(4), 1198-1206.
- Kızıldaş, U. (2018). Eğitimde İktisadî Rasyonalite: Yükseköğretime Geçiş Sınavları Üzerinden Bir Çözümleme.
- Koç, Ö. C., & Ünder, H. (2020). Claude Adrien Helvétius ve eğitimsel eşitlik. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(23), 153-174.
- Korkmaz, G., & Toraman, Ç. (2021). COVID-19 pandemi sürecinde çevrimiçi öğretimin fırsat eşitliğine etkisi: eğitimci, öğrenci ve veli gözünden bir betimleme. *Uluslararası EJER Kongresi*, (102-104), Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Köse, K. E. (2014). Dezavantajlı okullarda öğretmenlerin örgütsel bağlılıkları ile örgütsel sessizlik arasındaki ilişkiler. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2014(2), 28-36.
- Kuş, Z., Mert H., & Boyraz F. (2021). Covid-19 salgını süresince eğitimde fırsat eşit (siz) liği: kırsal kesimdeki öğretmen ve ebeveyn görüşleri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 11(2), 470-493.
- Lahelma, E., & Tainio, L. (2019). The long mission towards gender equality in teacher education: Reflections from a national project in Finland. *Nordic Studies in Education*, 39(1), 69-84.
- Lazenby, H. (2016). What is equality of opportunity in education? *Theory and Research in Education*, 14 (I): 65-76.

- Leijola, L. (2004). The education system in Finland: Development and equality (No. 909). ETLA discussion papers.
- Li, F., Zhou, M., & Fan, B. (2014). Can distance education increase educational equality? Evidence from the expansion of Chinese higher education. *Studies in Higher Education*, 39(10), 1811-1822
- Lin, Y. T. (2018). New concepts of equality of educational opportunity. *Universal Journal of Educational Research*, 6(3), 399-403.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*, Newbury Park. CA: Sage Publications.
- Lindgren, K. O., Oskarsson, S., & Persson, M. (2019). Enhancing electoral equality: can education compensate for family background differences in voting participation? *American Political Science Review*, 113(1), 108-122.
- Linn, R. L. (1990). Essentials of student assessment: from accountability to instructional aid. *Teachers College Record*, 91(3), 422-436.
- Liu S., Liu F. & Yu Y. (2017). Educational equality in china: analysing educational policies for migrant children in Beijing. *Educational Studies*, 43:2, 210-230.
- Loper, K. (2004). Race and equality: a study of ethnic minorities in Hong Kong' s education system. University of Hong Kong Centre for Comparative and Public Law, Occasional Paper, (12).
- Mccleary-Sills, J., Hanmer, L., Parsons, J., & Klugman, J. (2015). Child marriage: a critical barrier to girls' schooling and gender equality in education. *The Review Of Faith & International Affairs*, 13(3), 69-80.
- Mckinley, B., Brayboy, J., Castagno, A. E., & Maughan, E. (2007). Equality and justice for all? Examining race in education scholarship.
- MEB. 222 Sayılı İlköğretim Kanunu, (2004). Resmi Gazete, 21/10/2004.
- MEB, (2019). <https://www.meb.gov.tr/pisa-2018-sonuclarina-gore-turkiye-her-3-alanda-performansini-artiran-tek-ulke/haber/19842/tr=> (Erişim tarihi: 20.11.2021).
- Mercik, V. (2015). Eğitimde Fırsat Eşitliği, Toplumsal Genel Başarı ve Adalet İlişkisi: PISA Projesi Kapsamında Finlandiya ve Türkiye Deneyimlerinin Karşılaştırması (Master' s Thesis, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Mete, Y. A. (2009). Fırsat Eşitliği Temelinde Öğretmen Atama Politikaları-Nesnel Çözümleme/Öznel Tanıklıklar.

- Meyer, K. (2016). Why should we demand equality of educational opportunity? *Theory And Research In Education*, 14(3), 333-347.
- Miller, D.L. (1997). One strategy for assessing the trustworthiness of qualitative research: operationalizing the external audit. Annual Meeting Of The American Educational Research Association, Chicago, IL, March 24-28, Retrieved November 12, 2020 From <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ed411268.pdf>.
- Millî Eğitim Bakanlığı. Milli Eğitim Temel Kanunu, (1987). *Resmî Gazete*, 19557. 27/8/1987.
- Mukhopadhyaya, P. (2003). Trends in income disparity and equality enhancing (?) education policies in the development stages of Singapore. *International Journal of Educational Development*, 23(1), 37-56.
- Munn, Z., Peters, M.D.J., Stern, C., Tufanaru, C., Mcarthur, A., Aromataris, E. (2018). Systematic review or scoping review? guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review approach. *BMC Medical Research Methodology*, 18 (143), DOI: 10.1186/S12874-018-0611.
- Munn, Z., Stern, C., Aromataris, E., Lockwood, C., & Jordan, Z. (2018). What kind of systematic review should i conduct? A proposed typology and guidance for systematic reviewers in the medical and health sciences. *BMC Medical Research Methodology*, 18 (5), DOI: 10.1186/S12874-017-0468-4.
- Nash, R. (2004). Equality of educational opportunity: in defence of a traditional concept. *Educational Philosophy And Theory*, 36(4), 361-377.
- Norberg, K. (2000). Intercultural education and teacher education in Sweden. *Teaching And Teacher Education*, 16(4), 511-519.
- Nwogu, G. A. I. (2015). Barriers to equality of access to educational opportunity in Nigeria: A Philosophical Perspective. *Journal Of Education And Practice*, 6(4), 148-152.
- Oakes, J. (2004). *Multiplying Inequalities: The Effects Of Race, Social Class, And Tracking On Oppor.*
- Odyakmaz, Z. (2008). Eğitim kurumları ve Türkiye’ de durum. *Hukuk Fakültesi Dergisi*, 93.
- Okeke, E. (2008). Access in Nigerian education. In B.G. Worgu & E.I. Eke [Eds] *Access, Quality And Cost In Nigerian Education* Pp. 20-34 Published Proceedings Of The 23rd Annual Congress Of The Nigerian Academy Of Education.

- On Birinci Kalkınma Planı (2019) [https:// www. sbb. gov. tr / wpcontent / uploads / 2019 / 07 / Onbirincikalkinmaplani.Pdf](https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2019/07/Onbirincikalkinmaplani.Pdf).
- Ostby, G., Urdal, H., & Rudolfson, I. (2016). What is driving gender equality in secondary education? Evidence from 57 developing countries, 1970–2010. Education Research International, 2016.
- Önder, E., & Petek, H. (2019). Ortaokul öğrencilerinin ilköğretim ve ortaokullara yönelik fırsat eşitliği ve olasılık algıları. Cukurova University Faculty Of Education
- Önür, H. (2013). Gelir düzeyinin eğitim imkanlarından yararlanma düzeyine etkisi: Süleyman Demirel fen lisesi ve Atatürk lisesi örneği. Journal Of Suleyman Demirel University Institute Of Social Sciences, 18(2).
- Özbaş, M. (2013). Genel lise ve fen lisesi öğrencilerinin ortaöğretimde fırsat ve imkân eşitliğine yönelik algılarının incelenmesi.
- Özden, Y. (1997). Üniversiteye girişte fırsat eşitsizliğini giderme çalışmaları (ABD örneği). Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 12(12), 515-526.
- Özdoğan, A. Ç., & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 49(1), 13-43.
- Özer, M., Gençoğlu, C., & Eren, S. (2020). Türkiye’de eğitimde eşitsizlikleri azaltmak için uygulanan politikalar. On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 39(2), 294-312.
- Öztürk, H. (1993). Eğitim Sosyolojisi. Ankara: Hatipoğlu Yayıncılık.
- Paananen, M., & Lipponen, L. (2018). Pedagogical documentation as a lens for examining equality in early childhood education. Early Child Development and Care, 188(2), 77-87.
- Pak, M. D., & Özden, S. A. (2018). Üstün yetenekli çocukların eğitim hakkı. Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 2(1), 1-24.
- Peragine, V., & Serlenga, L. (2008). Higher education and equality of opportunity in Italy. In Inequality And Opportunity: Papers From The Second Ecineq Society Meeting. Emerald Group Publishing Limited.
- Petek, H., & Önder, E. (2015). Ortaokulların fırsat ve imkân eşitliği açısından değerlendirilmesi (Burdur il örneği), “evaluation of secondary schools in terms of the equality of opportunity in education”.
- Petrovskiy, I.V., Agapova, E.N. (2016). Strategies of raising the quality of higher education and attaining equality of educational opportunities. International

- Journal Of Environmental & Science Education, 2016, Vol. 11, No. 9, 2519-2537.
- Pfeffer, F. T. (2012). Equality and quality in education. Population Studies Center Research Report, 774.
- Pfeffer, F. T. (2015). Equality and quality in education. A comparative study of 19 countries. Social Science Research, 51, 350-368.
- Polat, H., & Özdan, M. B. (2020). Türk eğitim sisteminde fırsat ve imkân eşitliğine ilişkin öğretmen görüşleri. International Journal Of Social Science Research, 9(2), 198-213.
- Psaki, S. R., McCarthy, K. J., & Mensch, B. S. (2018). Measuring gender equality in education: lessons from trends in 43 countries. Population And Development Review, 44(1), 117-142.
- Raitano, M., & Vona, F. (2016). Assessing students' equality of opportunity in OECD countries: the role of national and school-level policies. Applied Economics, 48(33), 3148-3163.
- Ramachandran, V. (2003). Gender equality in education (India). Progress in the last decade. Background Paper for the EFA Monitoring Report, 2003-4.
- Rawls, J. (1985). "Justice as fairness: Political not metaphysical," Philosophy and Public Affairs 14, no. 3: 223- 251.
- Rawls, J. (1993). Political Liberalism (New York: Columbia University Press).
- Rawls, J. (2001). Justice as Fairness: A Restatement ed. Erin Kelly (Cambridge: Harvard University Press).
- Riddell, S. (2009). Social justice, equality and inclusion in Scottish education. Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education, 30(3), 283-296.
- Roche, S. (2013). Equity and equality in education. International Review of Education, 59(1), 1-5.
- Ross, J.A & Berger M.J (2009). Equity and leadership: research- based strategies for school leaders. School Leadership And Management, 29(5), 463-476.
- Sağlam, B. (2020). Sosyal Politika Aracı Olarak Fırsat Eşitliği ve Bunun Sağlanmasında Eğitimin Rolü (Master's Thesis, Bursa Uludağ Üniversitesi).
- Sarier, Y. (2010). Ortaöğretime giriş sınavları (OKS-SBS) ve PISA sonuçları ışığında eğitimde fırsat eşitliğinin değerlendirilmesi. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, t 11, 3.

- Sauer, P., & Zagler, M. (2014). (In) equality in education and economic development. *Review of Income and Wealth*, 60, S353-S379.
- Scambor, E., Bergmann, N., Wojnicka, K., Belghiti-Mahut, S., Hearn, J., Holter, O. G., & White, A. (2014). Men and gender equality: European insights. *Men and masculinities*, 17(5), 552-577.
- Schmidtz, D. (2006). *Elements of Justice* (New York: Cambridge University Press).
- Schofield, J. W., & Davidson, A. L. (1998). The internet and equality of educational opportunity.
- Schrijer, B. B. (2020). Covid-19 Salgını süresince eğitim hakkı, fırsat eşitliği ve sınavlara ilişkin temel problemler. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 78(2), 837-884.
- Selvi, C. (1988). *Kentleşme Sürecinde İzmir ve Gecekondular*. İzmir: Konak Belediyesi Kültür Hizmetleri Kuvvet Matbaası.
- Sen, A. (1992). *Inequality Re-Examined* (Cambridge: Harvard University Press).
- Shah, G. (2012). Democracy, equality and education. *Journal of Educational Planning and Administration*, 26(4), 513-533.
- Silander, C., Haake, U., & Lindberg, L. (2013). The different worlds of academia: a horizontal analysis of gender equality in Swedish higher education. *Higher Education*, 66(2), 173-188.
- Smith, W. J., & Lusthaus, C. (1995). The nexus of equality and quality in education: A framework for debate. *Canadian Journal of Education / Revue canadienne de l'éducation*, 378-391.
- Söylemez, B. (2017). Velilerin eğitime ilişkin görüşlerine yansıyan eğitim felsefesi yaklaşımları.
- Stoet, G., & Geary, D. C. (2018). The gender-equality paradox in science, technology, engineering, and mathematics education. *Psychological science*, 29(4), 581-593.
- Suna, H. E., Tanberkan, H., & Özer, M. (2020). Türkiye' de öğrencilerin okuryazarlık becerilerinin yıllara ve okul türlerine göre değişimi: öğrencilerin PISA uygulamalarındaki performansı. *Journal Of Measurement And Evaluation In Education And Psychology*, 11(1), 76-97.
- Şahin, H. (2018). Toplumsal değişim aracı olarak eğitim ve Güneydoğu Anadolu bölgesi' nde eğitimde eşitsizlik.
- Şahin, M. K., Çoban, A. E., & Korkmaz, A. (2016). Toplumsal cinsiyet eşitliği ve Türk eğitim sistemindeki yeri: okul öncesi öğretmen adaylarının gözünden. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (Ibad)*, 3(2), 735-752.

- Şanver, Y. F. (2019). John Rawls' un Adil Fırsat Eşitliği Çerçevesinde Eğitimde Fırsat Eşitliğinin Değerlendirilmesi (Master Thesis, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- T.C. Anayasası (1982). Resmî Gazete, 9.11.1982/17863.
- Tabak, H. (2019). Türk eğitim sisteminde eğitimde fırsat eşitliğine kuramsal bakış: roller ve sorumluluklar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(2), 370-393.
- Tabak, S., & Çetinkaya, S. (2019). Öğretmen adaylarının eğitim programı okuryazarlık yeterlilikleri. *On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1), 296-309.
- Tan, M. (1987). Eğitsel fırsat eşitliği, *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 20, (1-2), 10-20 Ankara: A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.
- TDK, 2021, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=> (Erişim tarihi: 10.09.2021).
- Temiz, Z., & CİN, F. M. (2017). Okul öncesi eğitimde cinsiyet eşitliği üzerine betimsel bir çalışma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 940-965.
- Temizkan, M. (2008). Sakarya Üniversitesi Öğrencilerinin Fakültelerde Dağılımını Etkileyen Zihinsel Olmayan Faktörler (Master' s Thesis, Sakarya Üniversitesi).
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tosun, F. Ç. (2021). Türk eğitim politikalarında sosyal adalet ve eşitlik. *Anadolu University Journal Of Education Faculty*, 5(3), 348-368.
- Tsang, M. C. (1994). Costs of education in China: Issues of resource mobilization, equality, equity and efficiency. *Education Economics*, 2(3), 287-312.
- Tuncer, M., & Şen, B. G., (2018). Okul öncesi eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik Türkiye’ de yapılan çalışmalar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(12), 870-882.
- TÜİK, (2021), file: /// C: / users / user / downloads / % C4 % B0statistiklerle_ % C3 % 87ocuk _ 20.04.2021%20(1).pdf. = (Erişim tarihi:15. 11. 2021).
- TÜİK, (2021), <https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=istatistiklerle-kadin-2020-37221>. = (Erişim tarihi:15. 11. 2021).
- Türk, U. (2020). Gelir dağılımında fırsat eşitsizliği ve alt kırılımları: Türkiye üzerine bir araştırma. *Alternatif Politika*, 12(2), 311-335.
- Unesco, (2010). *Reaching The Marginalized*. Efa Global Monitoring Report, Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- Unterhalter, E. (2005). *Global inequality, capabilities, social justice: the millennium*

- development goal for gender equality in education. *International Journal Of Educational Development*, 25(2), 111-122.
- Unterhalter, E. (2012). Mutable meanings: gender equality in education and international rights frameworks.
- Ural, A. (2014). Seçkinici eğitimi meşrulaştırmak: eğitimi koşullu geçişe dayalı kademelendirme. *Journal Of Educational Policy Analysis*, 3(1), 45-56.
- Uslaner, E. M., & Rothstein, B. (2012). Mass education, state-building and equality: searching for the roots of corruption.
- West, A., & Nikolai, R. (2013). Welfare regimes and education regimes: equality of opportunity and expenditure in the EU (and US). *Journal of Social Policy*, 42(3), 469-493.
- Wibowo, S. B., & Muin, J. A. (2018). Inclusive education in Indonesia: equality education access for disabilities. *KnE Social Sciences*, 484-493.
- Williams, S. M. (2013). Micropolitics and rural school consolidation: The quest for equal educational opportunity in Webster Parish. *Peabody Journal of Education*, 88(1), 127-138.
- Wise, A. E. (2019). Toward equality of educational opportunity: what's most promising? *Phi Delta Kappan*, 100(8), 8-13.
- Wößmann, L., Ursprung, H. W., & Schuetz, G. (2005). Education policy and equality of opportunity (No. 1518). CESifo Working Paper
- Yaşar, M. M. (2014). Sosyo-Ekonomik Açıdan Eğitimde Fırsat Eşitliği: Giresun Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı.
- Yeşil, E., & Sincar, M. (2021). Eğitimde sosyal adalet liderliği üzerine bir inceleme. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 288-296.